

AXEL

VILLIERS DE L'ISLE ADAM

AXEL

PŘELOŽIL JOSEF FLORIAN

OSOBY

AXEL Z AUERSPERGU
ARCIJÁHEN
MISTR JANUS
KOMTHUR KAŠPAR Z AUERSPERGU
UKKO, PÁŽE AXELA Z AUERSPERGU
HERR ZACHARIÁŠ
GOTTHOLD
HARTWIG
MIKLAUS
KNĚZ PRO OBŘADY ZA MRTVÉ
EVA SÁRA EMMANUELA Z MAUPERSU
ABATYŠE
SESTRA ALOISIE
SESTRA LAUDACIE, VRÁTNÁ
SESTRA KALIXTA
JEPTIŠKY KLÁŠTERA SV. APOLLODORY
CHOR STARÝCH VOJENSKÝCH SLUŽEB-
NÍKŮ AUERSPERSKÝCH
CHOR DŘEVORUBCŮ

Děj v tomto století, asi 1828.

*První část v samostanu Trinitářek, v klášteře sv. Apollo-
dory, zbudovaném na nejzazším pobřeží starého fran-
couzského Vlámska. Tři ostatní části na východě severní
Allemanie, v osamělém prastarém hradě,
v burgu markrabat Auersperguv,
prostřed Schwarzwaldy.*

Č Á S T P R V N Í

SVĚT ŘEHOLNÍ

Srdce něžná, přiblížte se: zde se ještě miluje!
Ale láska zčištěná zapaluje se na oltáři:
Vše, co v ní lidského, v tomto ohni se odpařuje,
Vše, co zbývá, jest nesmrtelno.

LAMARTINE.

I

...A NUŽTE JE VSTOUPITI!

Kláštevní chór v kapli starého opatství.

V pozadí velké malované okno. — Na levo čtyři řady presbyterních sedadel. Stoupají pohnutě v polokruhu, proti vysoké okrouhlé mříži, zavřené a zastřené záclonami. V pozadí u mříže nízké dvěře na kamenných stupních, vedoucí do kláštera.

Na pravo, proti sedadlům, sedm stupňů a prostor před neviditelným hlavním oltářem. — Až do prostřed choru, na okraj desek hrobových táhne se koberec. Na druhém stupni zvonek a zlaté kaditelnice. Poněkud výše košíky s květinami. Věčná lampa před svatostánkem sama osvětluje budovu, mezi velikými, EX-VOTY zatíženými pilíři, které nesou hlavní apsidu: tam vznášejí se na křídlech kazatelna z bílého mramoru.

Pod lampou stojí lidská postava, dlouhým závojem zahalená a s bosýma nohama v sandálech. — Z pozadí v posvátných rouchách vstupují Abatyše a Arcijáhen.

Kněz pokleká před oltářem a trvá na modlitbě: Abatyše přibližuje se k zahalené bytosti a prudce jí odkrývá hlavu.

Zjevuje se obličej tajemné krásy; jest to žena. Jest nehybna, s pažemi skřížženými, s víčky sklopenými. Abatyše patří na ni několik vteřin mlčky.

V Ý J E V P R V N Í

SÁRA, ABATYŠE, ARCIJÁHEN, POTOM SESTRA ALOISIE

ABATYŠE: Sáro! půlnoc Vánoční co nevidět bude vyzváněti, plníc duše naše veselím a jásotem! Oltář brzy zazáří jak archa úmluvy! naše modlitby vzlétati budou na perutích písní! Dříve než tato hodina odvane do nebes, jsem povinna ohlásiti vám svaté své rozhodnutí o vaší budoucnosti.

Vzpomínejte si, Sáro. Váš otec a vaše matka při blížící se smrti povolali mne na svůj hrad a svěřili mi vás. Sedm let žijete v tomto klášteře, svobodna jako dítě v zahradě. Přece však hry dětí byly vám vždy cizí a nikdy jsem vás neviděla se usmáti. Co znamená povaha tak přemítavá a tak samotářská? — Což ustavičnou četbou všech našich starých knih váš duch zpokorní?

Poslyšte, Sáro, vy jste duše temná. Na vašem stále bledém obličejí září odlesk neznámo jaké staré pýchy. Dříme ve vás... — oh! harmonie, jež vyluzujete na varhanách, prozradily vás!... Jsou tak chmurny, že jsem přikázala sestře Aloisii, by hrála ona. — Přes opatrnost a prostotu vašich vzácných slov a všech vašich skutků, rozjímal jsem o vás dlouho a pozorně. Cítím, že vás neznám. Podrobujete se úkonům naší poslušnosti s jakousi mlčenlivou lhostejností. — Hledte, ať se vám nezatvrdí srdce!

Milá dcero, jste lampa v hrobce: chci vás oživit pro Naději. Marností jest život bez modlitby! Dvacáté třetí léto vašich dnův uběhlo; by se vám pomohlo, třeba vám posvěcení, — ano, posvěcení! abyste náležela všecka Bohu, který zpokojuje srdce neklidná. Zajisté, dle lidí měla

bych připustiti, že jste svobodna a volna opustiti nás; ale dle Boha já, která jsem si vzala na péči vaši duši, mohu-liž vás pustiti do světa, samu, bohatou a tak krásnou, doprostřed těch pokušení (jejichž svůdných násilností neznám, aniž jejich smrtelné vystřízlivění)? — Když jste mi již byla svěřena, mám-liž právo za těchto okolností neučiniti, co nejlepšího k vašemu skutečnému štěstí, i když jste neschopna ho rozoznati? — Ochutnání rozkoší vede k zoufalství: později proti vlastní vůli byste bez síly navrátili se; jsem povinna to za vás předvídati. Jakže! zavrať na vás číhá na okraji propasti, a neměla bych práva uchovati vás její přitažlivosti? Moje otálení bylo by zrádnou slabostí, a směla byste si z ní ode mne požadovati účtů v den poslední. — Nezadržeti vás, když se chcete vrhnouti v temnoty! bez vůdce, bez rodiny! a s duchem vroucím, jehož se dohaduju pod vašimi sklopenými víčky? Nikoliv! nikoliv! Neměla byste se tam řídit dle Boha. — Budu vás tedy obětovati Jemu dnešního večera. Ano, dnešní noci. Mlčení. Milá dcerò, když před třemi měsíci svěřila jsem se vám s těmito úmysly, zakusila jsem od vás odmítnutí. Utekla jsem se k *in-pace*, ke strohým újmám, k umrtvováním..... A zatím co jste se podrobovala, ostatně s odevzdaností, svému pokání, kázala jsem modliti se za vás a sama prosila jsem s vroucností, obětujíc svoje slzy Tomu, který všecek jest odpuštění.

Nemějte mne tedy již k novým strohostem, a vejděte do sebe, ať vás k Nebi takřka nestrkám. Dnes v tento krásný sváteční večer vyvedla jsem vás z vašeho vězení; zvolila jsem tuto blaženou noc, bych vás zasvětila Pánu, uprostřed květin, světél a kadidla. Budete hořkou nevěstou tohoto svatebního večera.

Takto sestoupí na vás milost; zapomenutím ubude vám nepokoje ducha; pocítíte brzy tíhu božské lásky; a jednoho dne (není snad daleko!) chvějíc se při vzpomínce na tuto svatou hodinu, obejmete mne s tvářemi smáčenými slzami zánícení a radosti. — A to bude dojemná, poučná podívaná pro panny, jež dlí ve stínu tohoto oltáře. A tehdy pochopíte, čeho jsem se odvážila, co jsem vzala na sebe. — Nuže, buďte pokojna.

Obracejíc se:

— Sestro Laudacie, rozžehněte svíce.

Ponenáhlu, jak výjev se chýlí ke konci, oltář se osvětluje.

A teď, milá sestro a milá dcero, řekla jsem vám to: — jste bohačkou tohoto světa. Kdo vstupuje sem, zbavuje se veškeré pýchy i všeho bohatství. Jsme chudy; vždyť co máme, dáváme, neboť chudobu šlechtí jen milosrdenství. Byly vám odkázány hrady, paláce, lesy a pláně. Hle, pergamen, v němž postupujete všechny své statky klášteru. Tady jest péro. Podepište.

Sára uvolní skřížené paže, vezme péro a pokojně podpisuje.

Tak. Zcela dobře!

Dívá se na Sáru, která zase znehybněla.

Díky. U sebe, zaměřujíc k Arcijáhnovi. Kéž Bůh mne vidí — a soudí mne!

Přišedši k starému knězi, dotýká se jeho ramene a skloněna šeptá mu několik slov.

ARCIJÁHEN vstává, a potichu: Půst, žalář a mlčení vyluzují v těchto duších pyšných světlo: bylo toho třeba: jest toho třeba. Nahlas, blíže se k Sáře: Sáro, v Bohu sestro Emmanuelo! Rozptýlilo se těch několik pochyb, jimiž jsme podezírali kolem vás přítomnost zlého ducha. Arci, že v takový den byli bychom zapudili z našich myšlenek o vás jakoukoliv znepokojující domněnku:

ale almužna, ke které Bůh vám propůjčil moci a kterou nám právě dáváte, posléze vás očisťuje v našich očích z jakéhokoliv podezírání vlačnosti. Bude bojovati za vás v odříkáních a v opuštěnostech. Přijmu vás ve chvílce mezi ty, které na příště jsou vašimi sestrami. Dlouhou dobu byla jste považována od nich i od nás za povolanou a vyvolenou. Váš noviciát jest u konce.

ABATYŠE: Milá dcero, odějeme vás v roucho svatební a ověncíme toto čelo věncem panen zasvěcených, v odznak budoucích svateb. Potom půjdete sem na toto místo, v průvodu písní. Tady se prostřete na znamení smrti: a bude na vás vržen příkrov našich nebožtíků. Pod touto deskou odpočívá Blažená, jež založila tento klášter; k ní budete se modlití zvláště před offertoriem. Jakmile složíte sliby, vaše světácká kštica padne pod nůžkami naší řehole. Potom oblekou vás ve svatý šat, v němž zůstanete až do konce dnů svých zkoušek tady na zemi.

Za oltářem objevuje se mladá řeholnice, dítě, roztomilé tváře, v šatech bílých a modrých. Zdá se poněkud bleďa. Patří na Sáru.

Já brzy odejdu na věčnost; zdědíte mou sloňovou berlu a budete zase vy činiti, ... co já činím.

Obracejíc se:

Pojďte, sestro Aloisie!

Řeholnice se přiblíží.

V Ý J E V D R U H Ý

TYTĚŽ OSOBY, SESTRA ALOISIE

ABATYŠE dále: Sestro Aloisie, hle družka, sestra vám vzácná, kterou něžně milujete a která jest naší drahou dcerou. Váš hlas jí bude sladší než

můj, a spoléhám na vaše dobrá slova, byste rozptýlila pokušení, která by snad vznikla v jejím srdci v tuto rozhodnou hodinu. Mlčení. — Velice ji milujete, není-liž pravda?

SESTRA ALOISIE, vážná: Ano, moje matko.

ABATYŠE: Svěřuju ji vaší lásce. Budete bdíti a modlití se s ní v oratoři až do prvního úderu na zvon k půlnoční.

Abatyše přistoupí k podezdívce kazatelny, na níž stojí Arcijáhen. Kněz listuje teď pergameny a papíry u lampy, kterou právě postavila na jedno rameno sedadla sestra Laudacie.

SESTRA ALOISIE stranou, přibližujíc se k Sáře: Můj Bože! Sepnouc ruce na prsou Sářiných, a hlasem tichým, skoro nezřetelným: Sáro, vzpomeň si na naše růže v aleji pohřební! Zjevila jsi se mi jako nečekaná sestra. Po Bohu tys jediná. Chceš-li, abych umřela, umru. Připomeň si moje čelo, opřené o tvé bledé ruce večer při západu slunce. Není mi útěchy, že jsem tě viděla. Běda! tys ta nejmilejší!... Stýská se mi po tobě. Nemám síly než k tobě. Mlčení. Ustup; staň se, čím jsme my pod závojem! Strp už nějakou tu zkoušku vteřinovou. Víš dobře, že nemůžeme žítí. — Tak rychle byly bychom spolu v témže nebi, s duší jedinou!... Sáro, viz hvězdnaté nebe v hloubce mých očí: — tam tají se v pozadí stále hvězdnatá nebesa! — Svol a přijď! Okrášlím tě sama jako božskou nevěstu, choť nevýslovnou, bytost nebeskou. Bolest mne způvabnila, a nezapudíš mne již s truchlostí, pohlédneš-li na mne. Jakých slov naléztí, bych tě pohnula? Sáro, Sáro!

Sára, mlčící, svěsí skřížené paže: její čelo se sklání nad čelo novicky. Tato bere ji za ruku. Obě přejdou svatyni.

SESTRA ALOISIE hlasem stísněným, ještě tišším a náhlým: Oh neopírej si čela!... kolena se mi chvějí a vrávorám!

Sára se vztýčila a podpírajíc jednou rukou sestru Aloisii, která zběhla jako její závoj, vychází zvolna s ní po-
bočním výklenkem.

ABATYŠE stojíc, opřena o pilíř, zamyšlená a prováze-
jíc je očima:

Jest tomu tak! to dítě zakouší již úchvatů a
opojení Pekla! Svůdnictví andělův temnot! Pří-
lišná, nebezpečná krása Sářina kalí a zneklidňuje
svou pohoršlivostí toto srdce vyvolené. Rozva-
žujíc: Sestra Aloisie jí dnešní noci ostříhá vlasy;
bude bez závoje a tak obnažena až do Zjevení
Páně.

ARCIJÁHEN přistupuje k ní: Milá sestro, tady jsou
dědické listiny Sáry de Maupers, a akta, jež se jí
týkají; klášter je zabírá do svého vlastnictví;
statky, jež obsahují, přispějí keskovné naší men-
se; přijměte je; pošlete je zítra do ekonomátu.

V Ý J E V T Ř E T Í

ABATYŠE, ARCIJÁHEN, POTOM SESTRA LAUDACIE

ABATYŠE berouc pergameny, lhostejně: Děkuji vám,
otče. Když je svinuje a svazuje, její pohled stane se
pozornějším: Jaké to znaky!... Viděla jsem je již?
Štít východní, ježž podpírají tyto neobyčejné zla-
té sfingy ... A toto vévodské náprilbí ... Skloní
se u lampy nad nápisy: *Azurové, — s okřídleným
lyšajem smrtíhlavem, stříbrným, nad sedmerem
též stříbrných hvězd, v propasti; s heslem, pro-
stoupeným jménem rodu:*

MACTE ANIMO! ULTIMA PERFULGET SOLA.

Slova prorocká, Bůh-li dá: Není-liž Sára po-
slední dcerou knížat Mauperských? — Ale ...

tyto drahé kameny, rozličně v emaily sestavené, věnčící *Smrtihlava*, jsou v heraldice nečitelný: a nemohu pochopiti . . .

ARCIJÁHEN přiblíživ se: Chcete rozluštití erb více než zvláštní, vskutku, ale sedmkrát věkovitý erb tohoto domu? Právě jsem podrobně rozbíral nápisy. Toto jest věru znak Maupersův, — a způsobem nejpodivnějším týž znak má jistá větev německá vznešeného domu rakouskouherského, hrabata Auersperská, — osvícený peň s četnými odnožemi!

ABATYŠE po jakémisi vzrušení: Auersperg! . . . A . . . nemožno z této historie odvoditi nic důležitého pro dědičné statky Sářiny?

ARCIJÁHEN usmívaje se: Ničeho se nelze dohadnouti; běží prostě o rytířské a křižácké vypravování, v němž zázračné vítězí nad skutečným. Jest tomu takto: hlavy obou těchto rodin byly zároveň, zdá se, vyslanci, jeden za Francii, druhý za Německo, u sultána (sultána El Kalaba, praví kronika té doby). — Nuže jakémusi „magovi“, který byl v tajné radě knížete egyptského, podařilo se pohnouti oba rytíře, aby si zasadili do erbu tyto tajemné zlaté sfingy místo dvou lvů, kteří podpírali jejich společný znak. Heslo Auerspergů jest ještě nepochopitelnější:

ALTIVS RESURGERE SPERO GEMMATUS!

Nechme však těchto marných zkazek. Čekatelce dlužno chystati se k přijetí závoje, není-liž pravda? Seznámila jste ji s rituálem naší liturgie k jejímu posvěcení?

ABATYŠE, starostliva, přerušujíc ho: Ano, otče, slečna Maupersova připravuje se na obřad. Mlčení; potom, jako by náhle dohnána byla vnitřní jakousi utkvělou myšlenkou. Před božským úkonem dovolte mi vyžádati si od vás světla na souhrn zvláštních

okolností, jichž vzpomínka mi ještě zabavuje ducha. — Tyto okolnosti vzbudily ve mně domněnku... řádu tak neobyčejného... že se zdráhám sama od sebe přijmouti tušení za jistotu: potřebuji vašeho mínění. Běží o Sáru. — Milý otče, tato mladá dívka, vysoká a bílá jako velikonoční svíce, jest nám srdcem zavřeným, které ví mnoho věcí.

ARCIJÁHEN: Také nedůvěřuji této vzdorovité ovci. Přece však myslím, že za čas klášterní kázeň oblomí, — přivede nám, chci říci, — toto divoké dítě; ano, doufám, že s milostí a vedením k Bohu vše se podaří. — Což bylo její chování podstatně zločinné?

ABATYŠE: Jest příliš studeně vzorna. Často jsem ji potrestala, bych zkusila její stálost. Vše přijímala; ale povídám vám, otče, její podrobenost jest toliko vnější. Trest se od ní odráží a utvrzuje ji v její pýše. Přerušuje se, jakoby sama k sobě: Ta dívka jest jako ocel, která se ohne až k svému středu, potom se vzpruží nebo zláme; má (dovoleno-li se tak vyjádřiti) duši z mečů. A vícekrát její pohled i mne rozrušil jakousi tajemnou úzkostí.

ARCIJÁHEN: Pokusila se kdy prchnouti z převorství?

ABATYŠE, zavrtíc hlavou: Cítí, že jest bedlivě pozorována dnem i nocí; pokusem uniknouti jen by se přituzilo jejímu uzavření.

ARCIJÁHEN patře na ni a po chvíli: Dlužno také míti se na pozoru v těchto soudech, abychom sami nemluvili pod vládou Dáblou! — Bude dobře uvědomiti sestru Emmanuelu ve formě napomenutí o opatřeních, jimiž jest střežena, toť vše.

ABATYŠE s neurčitým a chladným úsměvem: Pod vládou Démonovou? ... Nuže! otče, suďte sám: vizte fakta v jejich přísné posloupnosti. Jeví se mi ... chmurnými.

Posadí se, opře se lokty o sedadlo, přemítá několik minut; potom zvolna a vzhlížejíc na Arcijáhna, který stojí proti ní:

Víte to, jakási prastará sekta Růže-Kříže před třemi sty lety za války držela toto opatství. Zůstavili tam nahoře rozličná díla, týkající se, jak praví, dialektů tyrských, zapomenutých nářečí, jimiž se mluví v Ghéseru nebo v Tadmor, — a kdož ví kde? Uchovali jsme tyto dokumenty jako kuriosity. — Předně, není-liž podivno, že jsem často přistihla Sárů zahlobanou do trpělivého studia těchto děl? — Ahl prosím vás, všimněte si dobře tohoto bodu, který snad nabude ihned zajímavosti.

ARCIJÁHEN zprvu se usmívá, potom se kaboně: Arciže, byla by lépe udělala, kdyby rozjímalala své *Laudy*. A pak, tyto knihy jsou daleky toho, by byly knihami moudrosti... Dlužno je zničití již zítra spálením... Růže-Křížovníci měli zvykem, by unikli hranici, skrývati v zdánlivých modlitbách ohavné formule...

ABATYŠE: Tyto knihy jsou teď — ale tuze pozdě! — v mé celle. — Nuže, přede třemi lety, zimního jitra, — bylo to ten den před Hromnicemi, vzpomínám si, — sestoupila jsem dosti záhy do knihovny; nalezla jsem tam tuto úžasnou mladou dívku. Probděla tam noc sama a sama, nedbajíc kruté zimy. Neviděla, jak vcházím; neviděla, že ji pozoruji!... Právě spalovala nad svou lampou první list zaprášeného missálu, první pergamenovou blánu té gotické knihy Hodinek s emailovanými zámyčkami, která nám byla poslána z Německa kdysi jistým dopisovatelem Jeho Milosti patriarchy Pola, našeho zbožného biskupa.

ARCIJÁHEN: Ano ... vzpomínám si ... jistým lékařem z Uher, jehož patriarcha sám neznal a nikdy neviděl: — doktorem ... Janusem.

Sedmero plamenů kolem lampy před svatostánkem velmi živě zaplápolá; potom všechny najednou zhasnou.

ABATYŠE volajíc: Sestro Laudacie! . . . Honem! — Lampu! lampu! . . . Jak jen se tohle stalo? — Budete se káti v refektáři!

Sestra Laudacie běží spínajíc ruce.

SESTRA LAUDACIE rozrušená, jaksí roztržita: Milá matko, zapomněla jsem ji dnes večer nalíti! Toť pravda! A tohle se mi nikdy nepříhodilo, co nosím klíče za pasem.

Znovu mlčenlivě rozsvěcuje lampu; potom se uchýlí za oltář.

ARCIJÁHEN: Pravíte tedy, milá sestro, že Sára ten pergamen zničila?

V Ý J E V Č T V R T Ý

ARCIJÁHEN, ABATYŠE, SAMI

ABATYŠE: Milý otče, pamatujete se poněkud na list, o němž vám mluvím? Byl popsán písmenami prapodivnými, jimž jsme věnovali jen málo pozornosti, nemohouce jich přeložiti.

ARCIJÁHEN: Vskutku; nejspíše nějaké zbožné vzdechy.

ABATYŠE čím dál tím zadumanější: Ta písmena podobala se velmi neobyčejně těm, jichž smysl a význam uložen jest v knihách Růže-Kříže! Pergamen ten byl přidán do missálu a opatřen pečeti těchto heraldik.

Ukazuje na erby.

ARCIJÁHEN za chvíli: Nerozeznávám ještě dobře vaší myšlenky. Mluvte dále, milá sestro Kterak tento čin bez významu . . . ba i chvalitebný jistým způsobem? . . .

ABATYŠEs očima utkvělýma a hovoříc jako sama k sobě: Rysy Sářiny zářily té chvíle výrazem tajemné radosti! hlubokou a strašnou radostí! Nikoliv, co právě četla, nebyla modlitba!... V jejím vzezření bylo cosi slavnostně neznámého, nezapomenutelného. — Z čista jasna vpila jsem se svýma očima do jejích a vyptávala jsem se jí. — Pohled, kterým vzhlédla zvolna na mne, byl tak ztuhlý, že ve mně vzbudil dojem nebezpečí. Odpověděla mi po mlčení a veliké bledosti, že právě zničila marnou vzpomínku pýchy... vlastní erby, jež poznala na této stránce. Podezřelá horlivost! — Znova jsem přečetla psaní patriarchovo, bych se ujistila o pravdě. Kniha vskutku byla od nebožtíka hradního pána Auersperga, — a to by vysvětlovalo dnes slova Sářina... Přece však, otče, zůstala ve mně, přiznávám se, od oné chvíle, která trvala jen jako zablýsknutí, ano, zůstala ve mně jistá myšlenka... oh! myšlenka zmatená, pověrečná snad, — ale již se nemohu ubránit!... Podezření, jež ve mně Sára vzbuzuje, snad nás samo povede ke klíči této neproniknutelné povahy, vážné a ledové, jak se nám v ní jeví. Neviděl jste jí často jako já kráčet pod oblouky kláštera, usebranou a jako ztracenou do nevím jakého mlčenlivého snu?

ARCIJÁHENpohlížeje na ni pozorně: Myslíte, že tato mladá dívka?...

ABATYŠEvelmi se zachmuřivši: Ano, toť moje vnitřní přesvědčení, myslím, že Sára Maupersova rozluštila nějaké temnostní návěští; nějaké neobyčejné poučení, — nějaký návod, vnuknutí... svrchované! nějaké důležité tajemství, ano, můj otče! ano, pravím vám, tajemství značné, bez pochyby! — pohřbené v tom zničeném listě.

ARCIJÁHENza chvíli: Řekněte mi, budou veřejné vchody dnes večer dobře zavřeny!

ABATYŠE: Železné závory u kostelního portálu jsou zastrčeny. Loď chrámová bude prázdná. Námořníci a vesničané půjdou na půlnoční do města.

ARCIJÁHEN: Dobrá. Jakmile složí sliby, bude třeba nad ní bdít s krajní péčí.

ABATYŠE polohlasitě: Ale, konec konců! . . . myslela jsem a byla jsem povinna mysliti, že tato duše není vám také neznáma! Což tahle na sebe nežaluje, když ve vaší zpovědnici a na kolenou...

ARCIJÁHEN vskakuje jí do řeči: Tady nemohu odpovídati: mluvmе o tom, co víme. Sliby dostává se člověku zvláštních milostí, a vidíme, že jich má velikou potřebu. Mám strach, jest pravda, aby trýzně mrtvení nebyly jí jaksi nezbytností...

ABATYŠE klidně: Zajisté, dlužno ji zachrániti! od sebe samé! A má-li v srdci nějaký pekelný koukol, vypleti jí jej pro její spásu! — A považte, otče, až kam jde svůdná moc této mladé dívky! Prosila jsem nejmladší z našich řeholních družek, sestru Aloisii, která jest srdce prostého a duše andělské, by vyhledávala její společnosti. — Doufala jsem vylákati spíše nebo později několik uniklých slov... vztahujících se na rušivé zadní myšlení Sářino. — Co se stalo? cosi nečekaného, víře nepodobného. — Obličej, neobyčejná krása slečny Maupersovy okouzly přehluhoce sestru Aloisii: zamlkla z toho a jest jako oslněna.

ARCIJÁHEN zachvěv se: Mějte se na pozoru! Tohle zavání starodávným čarováním! Nečisté horečky Země a Krve vybavují chmurné dýmy, které zhušťují vzduch duše a skryjí náhle na-prosto tvář Boha! — Půst, modlitba bývají často bez moci! . . . Jest to věc nebezpečná, věc nebezpečná! Otřás se: — Hrůza!

ABATYŠE tónem ledovým: Otče, zaplašila jsem jiná mračna. Až dnešní noci budete slaviti nad Sářou

officium za Mrtvé, jejím rukojmím při Výslechu bude právě sestra Aloisie: zvolila jsem ji za Kajicnici-tlumočnici. Co do vaší homilie, bude vám možno mluvit k Sáře, milý otče, jako byste měl prokláti srdce a ducha jakési nevěry ... již nelze vyjádřit! zvláště ducha! Myslím, že její duch jest z duchů nejabstraktnějších, nejhlubších! ... Moje stádo duší bílých nebude vám rozuměti: netřeba se tedy báti pohoršení. — Ona sama bude vás sledovati, tím jsem si jista, pohodlně do těchto propastí hlubokého badání, v kterých až příliš zdomácněla.

ARCIJÁHEN velice udiven a polo se usmívaje: Kterak že! Co pravíte? — Sníme?

ABATYŠE: Ah! kdybych se odvážila vyjeviti ... celou svou myšlenku! kdybych dodala, že její velmi rozsáhlé vědění, mnohokrát prosvitnuvší v jejích přesných a krátkých odpovědích, příliš pozdě mne upozornilo, — když jsem myslila, že ji nechávám hráti si četbou, — že její neobyčejná chápavost zmocnila se bez přispění až i arkán veškeré učenosti — skryté tam nahoře v tisících tak rozličných dílech!

ARCIJÁHEN zamysliv se: Vskutku, ponurý sirotek, jehož tolik knih pokouší a svádí!

ABATYŠE: Vážně se zamyslete nad tím, co pravím: myslím, že jest nadána darem strašlivým, Intelligencí.

ARCIJÁHEN vážně: Pak ať se třese, nestane-li se světící! Sněním ztratilo se tolik duší! — Zvláště v ženě tento dar stává se častěji smolnicí než svící ... Nuže, ať nechte, dokavád její víra, dobře utvrzená, neosvětlí jí nicoty lidských stránek. Tuto zvláštnost měla jste mi vysvětliti spíše. To abych se předem vzdal, že se mi něco podaří smým kázáním napovzbuzenou. Mladí duchové, zachmuření rannými meditacemi, bývají citliví na

cetky smrtelných jazyků. — Výmluvnost! Jako by nebyla pod nohama těch, kteří umějí říkati Otče Náš! A jako by, dejme tomu, skvělé slovo svatého Pavla: *Omnis christianus Christus est*, potřebovalo ozdob nebo marného vykládání, když přece vyjadřuje Boha! — Běda! chápu dobrého Chrysostoma a jeho slzy soucitu, ať nedím hanby, když vidí své věřící, místo aby se dali pronikati substantiálním smyslem, jež vyjadřovala jeho slova, jak se spíše podivují jako na divadle fysické harmonii, blyskavé slupce, smyslné krásy, fraseologii! Jak žádal tehdy odpuštění na Bohu pro ně i pro sebe za toto výsměšné pohoršení! Jaká bída! Dobré šlehy kázně, dlouhé a pokorné modlitby, dobrá zapírání a dobré posty, to dává výživu naší víře, to platí, to váží v Smrti, to tvoří právo a upevňuje naše nadpřirozeno. — Ostatně! třeba-li výmluvnosti, by byla přesvědčena tato duše v nebezpečí... Pohrdavě: pustím se do toho dnešního večera, — ano, rozvinu jednou vyčerpaný kruh pedantických citátů posvátné scholastiky, odvážím se sám porazit jako rhetor její hříšné rozpačitosti, — nezapomínaje však tohoto velikého vidoucího slova Žalmistova: *Quoniam non cognovi litteraturam, introibo in potentias Dei*.

ABATYŠE: A přece dlužno mi věřiti, že jest dobře připravena. Snad vyhledává modlitby! — Hleďte, právě podepsala do mých rukou, že se vzdává svých pozemských statků.

ARCIJÁHEN prohlížeje darovací listinu: Oho! zapomněl jsem! to jest správně. Co chudých se vyživí! na sta! Co poutníků si ulehčí!... Ano, snad se jí dotkla milost působivá! snad jsme trápeni jedním z těch podezření neodůvodněných, jimiž duchové Zla za slavnostních okolností strašívají naši slabotu!

ABATYŠE: Co to lůžek pro nemocné! Co bílého chleba a co sílícího vína! Co se udělá dobra s tímto zlatem, vyrvaným Mammonu!

ARCIJÁHEN snivě: Zbraně Nejhoršího obrátí se takto proti němu! Tedy pokoj rozhostí se v nás!

Oba pokleknou před oltářem: potom sepnouce ruce k Nebesům:

ABATYŠE A ARCIJÁHEN spolu, plnými hlasy: Sláva Bohu zarmoucených, který vnuknutí dal Samaritánovi!

Zvony. — Oltář jest teď osvětlen a jeho odlesky linou se do celého prostoru.

CHOR JEPTIŠEK zvenčí, jdou a zpívají:

O virgo, mater alma! fulgida Coeli porta!

Te nunc flagitant devota corda et ora,

Nostra ut pura pectora sint et corpora!

Dvéře klášterní se otvírají; jeptišky v bílých oděvech, zářice a usebrány, objevují se a vstupují do polokruhu sedadel. — Odněkud od oltáře vyjde stařec v komži akolyty a stoupne si na pravý roh prvního stupně.

V Ý J E V P Á T Ý

ARCIJÁHEN, ABATYŠE, SESTRA LAUDACIE, KNĚZ PRO OBŘADY ZA ZEMŘELÉ, JEPTIŠKY

Varhany. Čtyři řady sedadel jsou teď zasednuty. Dvě jeptišky v slavnostních šatech přibližují se k oltáři, berou kaditelnice a kladou do nich kadidlo. Jiné stojíce na stupních a s košíky na rukou, sypou květiny hrstmi na prostor kolem svatostánku; Abatyše, držíc bílou berlu, posadila se na svou abatyšskou stolicí. Právě se přioděla třpytným pláštěm. Zaléhá sem píseň. Arcijáhen, oděný černou štolou, přibližuje se. Kněz pro obřady za mrtvé pokleká. Zlatý zvonek cinká. Jest Introitus.

JEDNA JEPTIŠKA sama: *In te, Domine, speravi:
non confundar in aeternum.*

CHOR: *Amen.*

ARCIJÁHEN: *Judica me Deus, et discerne causam meam de gente non sancta!...*

Po chvílce vystoupí na stupně k Svatostánku. Úvody katakombové mše potichu postupují; vyčkává se půlnoc. Brzy zvoní k obětování: všechny jeptišky vstávají.

V Ý J E V Š E S T Ý

TYTĚŽ OSOBY, SÁRA A SESTRA ALOISIE

Varhany burácejí. Sára, oděná dlouhou tunikou z bílého móru objevuje se, majíc na prsou náhrdlec z posvátných opálů. Opírá se rukou o rámě sestry Aloisie, která jest bleďa a usmívá se. Pomorančové květy proplétají její bohaté rozpuštěné vlasy, které spadají vlnivě, černy a rozptýleny, po jejím rouše. Její obličej jest jakoby z kamene vytesán.

Jakmile se ukáže, házejí před ní květy: kaditelnice se pozdvihují.

Přichází před oltář a tam mlčky pokleká na dlaždice: potom se prostírá, čelo kladouc na své skřížené paže.

Sestra Aloisie spustí na ni široký bílý příkrov s vyšitými zlatými skvrnami, jež zobrazují veliké slzy, a celou ji pokryje.

Nad čelem Sářiným, na prvním stupni oltářním, hoří mystická svíce.

ARCIJÁHEN stoje na prostoře před oltářem, obraceje se k družce: Jest zde duše, která chce ukřižovati svůj život smrtelný, připoutávajíc se na vždy k božské oběti, kterou právě budu sloužiti?

SESTRA ALOISIE postoupíc do předu: *Ego pro defuncta illa! Ego vox ejus!*

Stojíc u Sáry a zpívajíc formuli zásvětnou:

*Suscipe me, Deus! secundum eloquium tuum,
et vivam!* Umíráček jednou cinkne.

KNĚZ PRO OBŘADY ZA MRTVÉ: *Si iniquitates
observaveris, Domine, Domine quis sustinebit!*

JEPTIŠKY jdouce processím kolem Sáry s rozžehnutými
svícemi v rukou: *Requiescat, et ei luceat perpe-
tua Lux!*

SESTRA ALOISIE pokropivši svčcenou vodou pohřební
přítok: *Resurgam!*

JEPTIŠKY, hlasy vzdálené ve varhanách: *In excelsis.*
CHOR na jevišti: *Amen.*

Teď starý Akolyta na témže prostranství před oltářem
oblekl Arcijáhna v odznaky, v nichž staří velepřevorové
opatství přijímali velekněžsky slavné sliby. S dlouhým
černým pluvíalem, sepjatým sponkou na ramenou, s nižší
mitrou na hlavě, a opíraje se o pastýřskou zlatou berlu,
Arcijáhen pod černě purpurovým baldachýnem, na němž
jsou zlatem vyšity kosti, jež drží dlouze závojem zastře-
né čtyři z nejstarších Matek Opatství, sestupuje k Sáře,
stále ležící na tváři. — Varhany umlkají.

ARCIJÁHEN: Zapuzuje-li ta, která již mrtva pro
zemi a ležící tuto před tváří Boží, zapuzuje-li
navždy bídne radosti, jichž mohou poskytnouti
tělo a krev, budiž vítána na stupni oltáře!

SESTRA ALOISIE ukazujíc oběma rukama na Sáru:
Ecce ancilla Dei.

Po tomto slově a za mlčení, jež se rozhostilo, sestra
Laudacie na znamení Abatyšino přistupuje k sestře Aloisii
a podává jí veliké stříbrné nůžky. Sestra Aloisie je
přijímá a zledovatělá přivírá oči.

ARCIJÁHEN zastavuje se na třetím stupni, k Sáře: Jsi
to opravdu ty, povolaná s Hůry, která chceš žít
v pokorné čistotě, jež nás osvěcuje? ta, která
chce vykřiknouti k Trůnu s Cecilií: „*Fiat cor
meum immaculatum ut non confundar!*“ ta,
která v málo dnech, položená na krásných kři-
dlech Smrti, prchne přesvatým vzletem k du-

chům, žhnoucím láskou a světlem, k *beata Sera-
phim*, o nichž mluví zbožný Areopagita? Ó ženo!
přicházíš-li v oběť, v dobrovolnou žertvu pro
lásku Boží, staneš se sama přímo svou láskou
uskutečněnou, když vejdeš do své věčnosti.

Umíráček.

Neboť věčnost, praví výborně svatý Tomáš,
není leč plné držení, neomezené majetnictví sebe
samé v jediném a témže okamžení. A: „Moje
láska, toť moje tíže!“ praví nám svatý Augustin.
Pohruz se tedy, jsi-li srdce nebeské, v Toho,
který jest samá láska! Věř a budeš živa; neboť
Víra, dle vyjádření svatého Pavla, jest samou
podstatou věcí, kterých *dlužno* doufati. Umíráček.

Skrze ni znova se narodíš, přetvořena ve vlast-
ní píseň, poněvadž duše jest harmonie, jak praví
s inspirací svatá Hildegarda. — *Pulcher hymnus
Dei homo immortalis!* pravil také Laktancius,
velmi chvalitebný a jasný duch. Nenáviděj jen
jedné věci: každé překážky svého návratu k Bohu!
každé meze, totiž Zla! Nenáviděj ho ze všech
svých sil! Neboť jak to podivuhodně stanoví
svatý Isidor z Damietty, vyvolení, sklánějící se
s výše Nebes, by shlédli muky zatracenců, po-
cíťovati budou nevýslovnou radost při podívané
na jejich trýzně, bez čehož chutnání děl bož-
ských a spoluchvála jejich neskonale spravedl-
nosti — (kterážto spravedlnost jest vlastní *for-
mou* Ráje) — byly by neúplny.

Oh! nechápeš-li ještě ducha našich dogmat,
tetelí-li se nad nimi tvoje hliněná nádoba, budiž
ti dovoleno prohloubiti je, protože Bůh tě učinil
tak snaživou a vytrvalou, jako bys byla povo-
lána připodobniti se největším světicím. — *Ne-
gligentiae mihi videtur si non studemus quod
credimus intelligere*, praví velmi šťastnými vý-
razy svatý Anselm. Ale studuj s pokorou, a zvlá-

ště se srdcem vždy prostým, chceš-li ve vědě Boží postoupiti: — tak uchováš důstojnost Naděje, bez níž ani pokora nemá dokonalé ceny... a brzy snad milost tě poučí, že jedinou cestou, jak porozuměti, jest modlitba.

Nezapomeň, nebudeš nikdy čirým duchem: ba tvoje duše, tvoje duše nehynoucí, sestává předně z *látky*, by mohla se radovati nebo věčně trpěti, zůstávajíc rozdílna od Boha. *Materia prima*, praví Anděl Školy v otázce sedmdesáté páté... A měj na paměti, že bulla Klementa V. stíhá exkomunikací každého, kdo by se odvážil sníti opak! — A bouří-li se, jsa mimo tichou poslušnost Církvi, tvůj rozum, — a hledá-li Boha jinak, ó běda! — opakuj si pro svou spásu toto chmurné přiznání pohanského rhetora: „Taková jest marnost, neduživost rozumu Člověkova, že by neuměl pochopiti Boha, *jemuž by se chtěl podobati!*“ — Věz tedy, jak držeti na uzdě pýchu svého posměvačného rozumu. Jakého jiného důkazu hledati od Boha než v modlitbě? Není-liž Víra jediným důkazem každé věci? Žádný jiný, nabytý smysly nebo rozumem, neuspokojil by, víš to napřed, tvého ducha. Proč tudíž hledati?... Není-liž věřiti promítnouti se v objekt své víry a v něm sama sebe zrealisovati? Přisvědčuj, jak jsi přesvědčena: jdi, toť nejmoudřejší!... Dobyvši posléze modlitbou citu přítomnosti Boha, přidržíš se této moudrosti! Dostihneš rozmachem křídel své naděje. — Když jsi nebyla, včera ještě, Bůh uvěřil v tebe, protože hle, jak jsi všecka volána z Nicoty tvůrčí Věrou! Vrať mu tedy ozvěnou jeho volání! Na tobě jest uvěřiti v Něho! Zase ty teď ho *stvoř* v sobě veškerou *bytostí* svého života! Jsi zde na zemi nikoliv abys hledala „důkazův“, ale bys svědčila, zda láskou a věrou vážíš váhu spásy. Umíráček.

Slyš ještě, zatím co zvon mrtvých zvoní pro tebe. — Kdyby každé ze Tří Tajemství, božských to principů, nejevilo se v našich hliněných a pyšných očích jako nemožno a nesmyslné, jakou zásluhu bychom měli věřice jim? Kdyby byla možná a rozumná, přijala bys je za božská, protože ty, prach, mohla bys je myšlenkou změřiti? Jsou-li tedy nesmyslná a nemožná, jsou právě, čím jest jim býti, a jak učí Tertullián, právě tím poskytují první záruky své pravdivosti: jejich lidská nesmyslnost jest jediným světelným bodem, který je činí přístupnějšími naší jednodenní logice, arcí s podmínkou Víry. Očišť tedy navždy svou duši od tohoto bělma pýchy, jež samo tě odlučuje od patření na Boha; přestaň býti lidskou, buď božskou. Svět nás má za pomatence, kteří se klamou až tak, že obětují své dny pro dětinský sen, pro stín myšleného nebe. — Ale který člověk, když přijde jeho hodina, nepoznává, jak promrhal svůj život v hořkých, nikdy nedosažených snech, v marnostech, které ho zklamaly, v posloupných vystřízlivěních, jež nejspíše neměla skutečnosti leč v jeho duchu? Jakým tudíž právem svět se tak zhrdavě pozastavuje, když se nám líbí vědomě ceniti výše vznešený sen o Bohu než smrtivé lži země? ... Jakže! naše srdce jsou zahřívána, naše jasnost se prohlubuje a zklidňuje, Nebe tušené nás proniká od té chvíle blaženou láskou, modlitba se nám proměňuje ve vidění, — v exegesi, v sám klíč Zřejmosti . . . a dítky tohoto věku jménem bolestné nudy, již jim nechávají lživé reality smyslů, odvažují se nazývati imaginárním naše pozitivní štěstí? — Zpátky!

Usmívaje se:

Illuse za illusi, my chráníme si *illusi* Boha, která sama dává svým ustavičným oslněncům

radost, světlo, sílu a pokoj. Žádný tvor, žádný živok neuniká Víře. Člověk váží si více té či oné víry, a pro toho, kdo pochybuje i na neurčito o svém myšlení, není tato pochybnost, již připouštíme svobodně do svého ducha, zase než formou Víry, protože jest tak tajemna jako naše tajemství. Jenže neurčité trvá se svou nerozhodností, jež se stává souhrnem nul jeho života. Myslí, že „analysuje“, a zatím vyhlubuje jámu ve své duši a vrací se k nicotě, které nemožno již nazvat než Peklem, — neboť jest navždy příliš pozdě, bychom již nebyli. Jsme neodvolatelní.

— Ano, Víra nás obkličuje! Vesmír jest jen jejím symbolem. *Nezbytno* mysliti. *Nezbytno* jednati. Jsme dohnáni k tomu otroctví: mysliti. Pochybovati o tom, toť ještě býti tomu poslušen. Není ani jediného úkonu, jenž by nebyl stvořen instinktivní myšlenkou! ani jediné myšlenky, která by nebyla slepa ve svém zárodkovém stavu! Nuže, poněvadž nemůžeme počítí než svoji myšlenku, sjednocenou s tajemným tělem našich činů, myslíme a jednejme tak, aby Bůh mohl se počítí v nás! — a to přede vším! chceme-li nabýti víry, totiž *zasloužiti si* věřiti.

Všechna snění, protivná rozpjetí naší duše v Bohu, jsou *časem ztraceným*, který jedině Spasitel sám může vykoupiti. — Všechno kolem nás USILUJE! Zrnko obilné, které hnije v zemi a v noci, vidí-liž pak slunce? Nikoliv, ale má víru. Právě proto vystupuje, odumřevši, k světlu. Tak vyvolené zárodky všech věcí, vyjma zárodky zpronevěřilé, v nichž dřímá Pochybnost, její nečistoty a její pohoršení, a které vymírají, lhostejně, do kořenů. My jsme obilí Boží; cítíme, že vzkříšení budeme v Něm, — který jest, dle osvětleného a skvostného slova jistého theologa, místem duchů, jako prostor jest místem těl. Umíráček,

Věřiti, v čekání a v modlitbě! a se srdcem plným lásky! taková jest naše nauka. A byť, ačkoliv to nemožno, jak nás předem o tom Koncil uvědomuje, anděl s Nebe přišel a učil nás něčemu jinému, setrvali bychom pevní a nezviklatelní ve své víře. Mlčení.

— A teď Evo Sáro Emmanuelo, kněžno z Maupersu, připomeňte si mocnost slov, přísahaných před těmi, kteří zastupují Pána, před těmi, na jejichž PŘÍKAZ Slovo stává se tělem. Proneste tedy svobodně slavné sliby, které zavazují vaši duši.

CHOR JEPTIŠEK: *Ecce inviolata soror coelestis!*

ARCIJÁHEN mluví dále a střídavě s chorem: ...vaši krev, vaši bytost, na tomto světě i na onom,

CHOR JEPTIŠEK: *Ecce conjux!*

ARCIJÁHEN: ...vaši naději jedinou a nekonečnou.

CHOR JEPTIŠEK: *Sacra esto!*

ARCIJÁHEN: Sáro! tvůj prsten nevěstin září na tomto oltáři. Miluju Boha, to znamená „Bůh mne miluje“, pravím ti!... Miluj tedy a *pak čiň, co ti libo!* zvolal svatý Augustin. — Sáro, slyšíš tyto hlasy, již nebeské, které tě volají?... Jedno slovo, a pozdvihnu pravice nad tvé čelo, bych tě rozhrěšil, — a zasvěcena navždy Světlu, budeš spojena v nebesích! Tehdy před vzkříšenou obřad smuteční přetvoří se ve mši slávy, s rouchy zlatými a svátečními, ukončí se v radostné půlnoci Dobré Zvěsti! A lilie tvých slibů bude vhozena Anděly do jesliček Dítěte.

Umíráček zazvoní třikrát rychle za sebou, potom se zastaví.

— Ale... dvacátý třetí úder tohoto zvonu, který čítá léta mrtvých, napomíná mne, bych tě ponechal samotné s tvou duší na nejrozhodnější chvíli, v níž nemáš již mysliti leda na Soud neodvolatelný.

Svěřiv svou pastýřskou berlu knězi pro obřady za mrtvé, jenž klečel po jeho pravici, vystupuje k svato-
stánku, by vzal svaté Křížmo.

KNĚZ PRO OBŘADY ZA MRTVÉ recituje hlasem
jednozvukým text svatého Bernarda pro *Přípravu na
Soud poslední*:

*Attende, homo, quid fuisti ante ortum et quod
eris usque ad occasum. Profecto fuit quod non
eras. Postea, de vili materia factus, in utero
matris de sanguine menstruali nutritus, tunica
tua fuit pellis secundina. Deinde, in vilissimo
panno involutus, progressus es ad nos, — sic
indutus, et ornatus! Et non memor es quae sit
origo tua. Nihil est aliud homo quam sperma
foetidum, saccus stercorum, cibus vermium.
Scientia, sapientia, ratio, sine Deo Christo, si-
cut nubes transeunt.*

Post hominem vermis: post vermem foetor et horror;
Sic, in non hominem, vertitur omnis homo.

*Cur carnem tuam adornas et impinguas, quam,
post paucos dies vermes devoraturi sunt in se-
pulchro, animam, vero, tuam non adornas, —
quae Deo et angelis ejus praesentenda est in
Coelis!* Mlčení.

SESTRA ALOISIE A JEPTIŠKY unissono: *Tuis
autem fidelibus, vita mutatur, non tollitur! Et,
dissoluta terrestri domo, coelestis domus com-
paratur!*

Zvuk zlatého zvonku.

Sára si odkrývá tvář, povstává pod kandelábrem a
opírá se lokty o první stupeň oltáře. Opály mystického
náhrdelníku třpytí se mezi dýmy kaditelnice; na koberec
vůkol ní sype se déšť liliových plátek. Vztyčuje se upro-
střed kaditelníc a svíce před Arcijáhnem; stojí teď zpříma,
nehybna, s pažema skříženými, s víčky sklopenými. Na
plecích září jí zlaté slzy pohřebního příkrovu, jehož ve-
líké řasy padají za ni a prodlužují se na dlaždice.

II

ZŘÍKATELKA

V Ý J E V Š E S T Ý D Á L E

ARCIJÁHEN drže zlatý grál, sestupuje k ní: V dnešní noci vznešené vychází i tobě Hvězda králů Mágův a pastýřův! Odkryje svaté Křížmo; jeptišky poklekají. Odpověz! přijímáš Světlo, Naději a Život?

SÁRA hlasem vážným, velmi zřetelným, a přelíbezným: Nepřijímám.

ARCIJÁHEN zachvěv se a vypustiv posvátnou nádobku na stupně oltářní, kde svatý olej se rozlévá: Pane Božel

Couvá: jeho ruka, křečovitě se škubající, uchytí se zlaté hole své berly; opře se o ni. Řeholnice rychle se vzdalují, poděšeny, sfukující své svíce, v nepořádku; sem tam padají brevíře. — Hluk sedadel prudce opuštěných. — Všechny jeptišky, chvějíce se a zahalující se do svých velikých závojů, na chvat obstupují Abatyši, která povstala a která patří na zříkatelku. Ztrnutí. Mlčení. Sestra Aloisie padla jako omdlelá k nohám Sáriným. Koše květin, kaditelnice ještě dýmající jsou opuštěny kolem nich.

SESTRA LAUDACIE křížujíc se, sama u sebe: Chápu teď! zlá předpověď noci: lampa Boží zhasla... lampy Panen bláznivých také zhasly před Ženichem!

ABATYŠE blednouc a jako zadušená: Ó noci hrůzy! Zvoní půlnoc. — Do hluku radostné zvony v dálce. Vyzvánění.

CHOR JEPTIŠEK neviditelných za varhanami, zvučně:

*Vánoce! Vánoce! Alleluja!
Hodie contritum est, pede virgineo,
Caput serpentis antiqui!*

ABATYŠE tlukouc svou berlou do dlaždic: Přestaňte!
přestaňte zpívat!

CHOR za varhanami zároveň přehlušuje její hlas:

Vánoce! Alleluja! Vánoce!

Jeptišky v kůru u varhan neviděly, co se událo před oltářem; a chóry při zvuku zvonů velebí slávu Narození. Potom, bez dítek! tyto dívky vyvolené, — při zvěsti o dětátku králi Andělův právě zrozeném, by ukojil jejich mystickou něhu, — co by mohly slyšeti ze země?... Oh! tyto sladké duše, na vždy panny, nevědí již o sobě!

CHOR za varhanami při zvuku zvonů zvěstovatelů:

*Adeste, fideles!
Laeti, triumphantes!
Venite in Bethleem!*

ABATYŠE silně křičíc, zatím co dále se zpívá a uprostřed
Alleluji: Ticho!... — Oh! toť strašné!

Starý kněz pro obřady za zemřelé prchá poděšen ze svatyně.

CHOR ztracen v písniích jásotu, při zvuku varhan a zvonů:

*Natum videte, regem Angelorum;
Deum infantem, pannis involutum!
Venite, adoremus Dominum!*

Sestra Laudacie udeří prudce svou brlou: zpěvy na jednu ztichnou; veliké harasové záclony spadnou, a kostel zeje pustý, a pod visutými lampami mezi pilíři, stolicemi, lavicemi zavřený portál. V pozadí v osvětleném kůru u varhan Sestry zpěvačky okřiknuté, teď mlčí.

ABATYŠE křičíc, bez sebe: Zmlkněte! Zmlkněte!

ARCIJÁHEN s hrozným povzdechem: Posléze!

ABATYŠE napráhnouc kříž s gestem hrůzy k dveřím u sedadel: Utečte! Utečte všechny, moje děti!

Odeberte se každá do své cely a tam padnouce na tvář, vroucími modlitbami vzývejte

Boha o slitování! Nebudete na mši dnešní noci.

— Sestro Kalixto, co máme v pokladě?

SESTRA KALIXTA mlčí, pak koktavě: Tři sta tři a dvacet peněz zlatých, dvanáct tolarů, dvanáct soldů z dnešní sbírky.

ABATYŠE: Rozdáte to všechno zítra chudým.

Dvěře ke klášterním chodbám se otevrou: jeptišky prchají a zmizí jako stíny.

Sestry zpěvačky již opustily svých lavic stupňovitě seřazených kolem varhan: — od nynějška dva nebo tři černé tvary, nejspíše čekatelky, přecházejí sem tam v opuštěných lavicích: shasínají svíce a zavírají antifonáře. Brzy zavládá tma; i poslední se vzdalují. Všechny odešly do kláštera.

V Ý J E V S E D M Ý

SÁRA, ABATYŠE, ARCIJÁHEN, SESTRA LAUDACIE A SESTRA ALOISIE

ABATYŠE sestupuje a přibližuje se k Arcijáhnovi; potom stojíc u něho na stupních oltářních, hlasem přitlumeným a přerývaným strašným pohnutím, ukazujíc prstem na Sáru: Můj otče, toto jest čin posedlé. Bude třeba očistiti zítra kostel ohněm! Zanechám vás. Mráz po mně chodí; jako bych byla stížena interdiktem. To rouhání... oh! to rouhání jest tak veliké, že jen neskonale Milosrdenství může je smazati. Co nařídíte o této neblahé dívce, naší bývalé družce, bude vykonáno.

Sestra Laudacie, která zůstala na kolenou u jednoho pilíře, vztyčí se a náhle přistoupí k Sáře.

SESTRA LAUDACIE hněvivě a patříc na ni: Morem nakažená!... Hodlá ji udeřiti do tváře; její ruka již vztažená náhle se zastavuje, jakoby tajemně znehybněna. Sára ani nepozdvihla víček, ani se nezachvěla.

ABATYŠE: Sestro vrátná, odstupte od této nešťastnice a zdržte se svých rozhořčení na svatém místě!

SESTRA LAUDACIE sama k sobě, zamyšlena a vzdalujíc se k brance klášterní: Jakým to náhlým zmatkem byla moje ruka zadržena? — Proč jsem neudeřila?

ABATYŠE velmi potichu k Arcijáhnovi: Vzpomeňte si zvláště, nač jsem vás před minutkou upozorňovala: vyzpytujte toto temné srdce. — To tajemství, můj otče! tajemství!

Sestoupí a pozdvihne do svého náručí sestru Aloisii, která se probere z mdloby.

SESTRA ALOISIE hlasem nezvučným, zatím co ji Abatyše odnáší všecku bez sebe: Sbohem, sbohem, Sáro!

Abatyše vrávorajíc odvedla ji ke dveřím klášterním. Vycházejí. Sestra Laudacie jde za nimi, naposledy a příšerně šlehnuvši zrakem po Sáře.

Po chvílce zarachotí těžký zámek, který se z vnitřku kláštera zamyká.

Sára a Arcijáhen jsou sami.

V Ý J E V O S M Ý

ARCIJÁHEN A SÁRA

ARCIJÁHEN strašlivě: Ženo, tys byla zbabělá. Styděla jsi se za Toho... který se bude stydět za tebe. Poděsila jsi duše tak čisté jako Hvězda jitřní! Pohrdla jsi božským hněvem, urazila jsi Boha, který tě vyvedl z nicoty a který ti nabízel své království. Ty sloveš Lazar, a vzepřela jsi se hlasu velitelskému, který ti křičel, bys vyšla. Zamítla jsi svoje místo při hostině, a to přede mnou, který byl poslán přimětí tě, bys se posadila. Neboť jako zákony sklánějí a zavazují lidi

k povinnosti, rovněž tak Bůh, počátek a konec každého zákona, každé povinnosti a každé síly může ohnouti a znásilniti — zázračně — svědomí i svobody. Mlčení.

Ve jménu tvé spásy, pro niž na věčně tajemné hoře vypustil On ducha na nevyhnutelném Kříži, nechci viděti v tobě leč oběť, omámenou knížaty Pekla. Več doufáš? Že prchneš z tohoto kláštera? Nikoliv, nesmyslná, nevyjdeš odtud! — Vrchnost lidská podporovala by dnes tvoje uniknutí, vím to: — neunikneš. Skrývá-li se v hlubině tvého srdce nějaké samotářské tajemství jako had ve skále, zapomeň ho, neboť ti bude jalové: — a bude ti jalové, protože jsi chuda, vzdavši se svých statků pro věc Víry... jako posledním hnutím božského Vnuknutí a Milosti! — Nikoliv, za nic nepůjdeš po cestách jako bludna, rozhazovati do všech větrů, podobna lidem, ten trošek své duše, který ti zbývá! Odpovíme již, slyšíš?, za tuto duši. Domníváš se svobodnou před námi, kteří jsme naučili muže, jak kázniti Sílu a kteří jedině víme, v čem spočívá PRÁVO? Čím pak byla žena zde na zemi před Křesťany? Byla otrokyní. My jsme ji uvolnili a osvobodili... a ty bys chtěla před námi vysloviti jméno svobody, jako bychom my nebyli sama Svoboda! — Slyš a važ dobře moje slova: naše Spravedlnost a naše Právo nezávisí nikterak na právech lidských. To my jsme v jejich ducha, v základech bratrovražedného, vštípili a pro jejich spásu zažehli tyto vládčí ideje. Zapomněli jich, vím to: také mluví v této hodině o nich, jako mluvili u věže Babylonské, aniž semohou vespolek porozuměti o smyslu toho zkrouceného slova; v tomť jest trest jejich staré pýchy. Naše svrchovanost na zemi jest jedinou sankcí ať kteréhokoliv zákona. Nikdo nemůže jí kontrolovati, — neboť podružné

nemůže bráti svého principu v pochybnost nebo zkoušení, — pod trestem, že by sama přestala býti jistotou; a žádný člověk, otrok nebo kníže, nemůže nám vyčítati naší potravu leč s naším chlebem v ústech. Třímáme Autoritu; máme ji od Boha a střežíme ji ve svých hlubokých rukou až do skonání věkův. A to přes pohružky budoucnosti, illuse Vědy a všecken smradlavý kouř smrtelného mozku, aby se naplnilo slovo: *Stat Crux dum volvitur orbis*. Ať nás bijí, ať nás opouštějí, ať na nás zapomínají, ať nás nenávidí, ať námi pohrdají, ať nás trýzní, ať nás zabíjejí, co na tom! Marnost a zase marnost všechno to! Jalové vzpouzení. Silni svým svědomím navždy pevným a neochvějným, budeme z těch, jež svatý Ambrož nazývá: „*Candidatus martyrum exercitus!*“ Posléze (aprávě to jest důležité v této děsné hodině) máme Právo, na jehož trojitém základě spočívá každé jiné právo: takto Syn jest zplozen Otcem, a Duch pochází od Otce i Syna! A není jiné prvotní myšlenky na zemi jako na Nebesích.

A tudíž, Sáro, protože zázrakem jest mi dána moc jednati tuto způsobem účinným a spásným, chápu se Síly ve jménu Božím proti tobě, bych tě spasil od tvé hnusné přirozenosti. Vrátiš se do žaláře! Budeš se tam postiti, až bídne tvé tělo, které se bouří, bude umrtveno. Tvoje krása jestiž z pekla, které se zjevuje: tvoje vlasy tě pokoušejí! tvoje pohledy jsou blesky pohoršení! Dlužno, by všechno to zhaslo rychle a v prach; neboť jest to šalba zevnějších temnot, v nichž všechno se přetvořuje a smazuje... беру za svědka červa země. Neuviděla bys se takovou, jakou jsi v této chvíli, kdybys neumřela. — Myslíš, že Magdalena nebyla také krásna? Věz to dobře, jakmile se poznala, osvícena byvši pohledem

Božím, vznešená hříšnice uchovala si z toho na celý život třesení hrůzy a ošklivosti. Modli se, jak ona se modlila, a vezmeš, co nás osvěcuje! Ať jest tvým vzorem až do posledního vzdechu! I budeš naší sestrou, naší světící, naším dítětem! Mlčení.

Jednoho dne snad, bude-li tvoje lítost upřímná, vrátíš se mezi nás. Pochybuji; ale mou povinností jest doufati... neboť Boží Milosrdenství a Láska jsou bez mezí. Až do té doby budeme se za tebe modliti dnem nocí v zděšení, v slzách a v postech! — Já sám, pronášeje formuli exorcismu, oděju se v žíní na tvůj úmysl.

Sestupuje. — Sára, neproniknutelná, ani jednou se nezachvěla, aniž zdvihla oči.

Ale, — hle, jaké vnuknutí mi přímo s Nebe přichází! Pod touto deskou odpočívá mezi Anděly svatá zakladatelka tohoto starobylého opatství, blažená Apollodora. Tato hrobka, sousedství těchto divotvorných ostatků, toť *in-pace*, které vám sluší. Tu za vás požehnaná ta dobrodějka bude prositi, vám po boku, za bdění i ve spánku, posvěcujíc váš chléb a vaši vodu, budete-li jí na modlitbách vzpomínati.

Koncem své těžké berly odstrčí dvě závory objemné náhrobní desky, potom prostrčí jej prstencem. Kámen, povoluje úsilí knězovu, pozdvihne se. Zjevují se široké zemité stupně hrobkového sklepení; veliká deska zůstává otevřena na svých skobách, přímo svisle.

Tady jest brána... *janua*... kterou právem tě přiměju vstoupiti do Života; neboť jak praví s hloubkou svatý Ignác z Loyoly, „účel ospravedlňuje nástroje“: a jest psáno: „Nufťe je vstoupiti!...“ Pojď, moje drahá dcero! moje dcero milovaná! Sestup sem. Buď blaženost tvým údělem! Snad almužna, kterou jste nám právě dala, vymohla vám tuto poslední milost: těžte z ní. Žeh-

nejte tedy své zkoušce, aby vám byla na odpykání, a vy zase... Pokorně se před ní ukloní: — modlete se za mne!

Sára posléze pozdvihne očí na kněze. Pohlédne na kryptu, která se vedle ní otvírá. Něma, aniž rysy jejího obličeje prozrazují nějaký dojem, odkročí k jednomu pilíři. Uchopí mezi *ex-voty*, zavěšenými z vděčnosti námořníků, starou dvojitou sekeru, švehlici; potom vrátí se na své místo, stále zvolna a ledová. Přišedši k zející dřevě, vztáhne prostě prst k jámě a dává starému knězi poručnické znamení velkým rozmachem: aby totiž on sestoupil do hrobu.

Arcijáhen zaražen couvá. Sára postoupí k němu, napřáhne tentokrát vysoko lesknoucí se sekeru! Stařec rozhlíží se kolem sebe, potom pohlédne na ni. Vidí se samotén: Otevře-li ústa, strašná zbraň v mladé klidné a vzpurné pěsti hrozí spustiti se jako blesk. Usmívá se s jakýmsi hořkým soucitem, pokrčí smutně rameny — a jako by chtěl zabrániti hroznějšímu zločinu, poslouchá pod studenými zraky Sářinými.

Přežehná se velikým znamením kříže a sestupuje po schodech, o něž naráží svou berlou a po nichž šelestí vlečkoucí se za ním dlouhý černý pluviál; ponenáhlu jeho hlava se zlatou mitrou pohružuje se hloub a hloub, až zmizí.
HLAS ARCIJÁHNŮV pod klenbou podzemní: *In te, Domine, speravi: non confundar in aeternum.*

V Ý J E V D E V Á T Ý

SÁRA SAMA

Sára odhodí sekeru, na ráz přivalí kámen a přirazí chladně špičkou svého sandálu každou závoru.

To vykonavši, přiblíží se k oknu a zacásne provazem od malovaných okenních tabulí; okno se otevře prudce dokořán. Vmete se sníh a noční vítr zavane do kostela a zhasne svíce.

Tu Sára roztrhne ve stínu smuteční sukno a sváže obě polovice pevně na uzel. Za minutku pak, přehodivši si poutnickou kutnu na své slavnostní šaty a stoupnouc si na abatyšskou stolicí, svižným a statným vzepětím dosáhne jednoho z železných prutů, chopí se ho jednou rukou a vztyčí se vzeskokem na okraji okna.

Potom provleče se mřížovím na okraj venkovní a pohlíží ven, dolů, do prostoru, do dálky, do nekonečna.

Zvenčí hledí noc, hrozná, tmavá noc bez jedinké hvězdy. Vítr fíčí a skučí. Padá sníh.

Sára se obrátí, uváže na jednu mříž zkroucené a roztržené sukno, škubnutím zkusí uzel, vhodí si na hlavu šedou kapuci svého pláště, — potom se spustí, klesá níž a níže, zmizí venku, zavěšená v deštivé a ledové noci, mlčenlivě.

Č Á S T D R U H Á
SVĚT TRAGICKÝ

...quia nominor leo.

PHAEDRUS.

I

STRAŽCOVÉ SVRCHOVANÉHO TAJEMSTVÍ

Vysoký sál s dubovým stropem; — železný lustr visí z prostřed skřížených trámů. — V pozadí veliké hlavní dvěře, otevírající se do jakési síně. Nad těmito dveřmi zavěšen jest erb Auerspergův, podpíraný svými velikými zlatými sfingami.

Na levo veliké gotické okno — jímž viděti na obzoru nesmírné zamlžené lesy.

Na pravo kamenné schodiště, zapuštěné do zdi: na vrcholku schodiště sklenutá branka, vedoucí do jedné věže.

Soumrak již tmavý.

Sál vyznačuje se hloubkou, která vzbuzuje dojem obrovské stavby, z ranných dob středověku. — Na pravo prostranný krb, v němž hoří veliký oheň, ozařující scénu. Na rozlehlém plášti tohoto krbu jsou nakupeny zaprášené folianty. — Na širokých stolcích z černého dřeva, přiléhajících ke krbu, jsou rozestaveny baňky, křivule, astrální sféry, starodávné hliněné lampy, ohromné kosti zvířat zmizelých druhů; — sušené byliny.

Na stěnách staré válečné trofeje, východní kourouhe, — prastaré podobizny hradních paní a vznešených baronů Germanie. Mezi saracenskými zbrojemi přibiti jsou nesmírní supi a velicí plaví orli s křídly roztaženými.

V druhém prostranství na pravo i na levo dvěře; čalouny s vetkanými obrazy přede dveřmi.

Uprostřed sálu stůl ustrojený k hostině; kůže z lišek a černých medvědů jsou roztaženy u noh dvou sedadel tvaru starodávného, postavených na obou koncích stolu proti sobě.

Veliký stařec, sedící u kamen, zkouší zbraně, jež cítí. Jest oděn přiléhavým svrchním šatem z hnědého lnu, až přes boky, staženým koženým opaskem, a starými jezdeckými kalhotami z téže látky a téhož odstínu jako kabátec. Má pruský biret na řídkých bílých vlasech, ostříhaných do kartáče. Má Železný kříž na prsou.

V Ý J E V P R V N Í

MIKLAUS, SÁM

Tak! — Tyto karabiny, tyto lovecké nože... vše se svítí; čutora jest plná třešňovky: ať se mají vlci na pozor! Povstává a rozhlíží se kol sebe.

Ah! již jest večer. Jde k oknu a dívá se do dálky.

Jak se vítr činí tam dole v jedlích a smrcích! vřes se ohýbá, netopýři nelétají; znamení uraganu. Zavřeme dobře okna; vůně stromů, prospěšná ve dne, v noci jest nezdravá, — zvláště když se jaro otvírá.

V Ý J E V D R U H Ý

MIKLAUS, HARTWIG A GOTTHOLD, VSTUPUJÍCÍ Z LEVA

Jsou to dva velicí starci, postavy Miklausovy, odění skoro vojensky ještě, a dosti ušlechtilého vzezření; mají také Železné kříže.

GOTTHOLD: Miklausi, jest čas rozsvítiti pochodně pro oba soustolovníky.

MIKLAUS přecházejí sálem a mna si ruce: A oheň také, neboť poslední severáci lezou do kůže.

Přibližuje se ke krbu a oživuje oheň.

A což doktor nesestoupí ještě k večeři?

HARTWIG tetele se zimou: Ne. — Brr! nešetř chra-
stím; ať to plápolá! — Oh! jaká vlhkost padá tady
z těch kamenů! — Druhé křídlo hradu není tak
syrovo, zdá se mi? Tady jest člověku zima; a toť
zvláštní, venku jest vlažno a vzduch ztěžkává,
— staré znamení, věstící velikou bouří.

GOTTHOLD též se osykuje, pohlížeje kolem: Sem vítr
profukuje břečťanovým z venku, jímž se zelenají
žuly. Ano, tato jizba jest ledová.

MIKLAUS, který rovná do krbu náramná polena: Proč
také nepřebývati v ní leč jen ve dnech slavnost-
ních? Jen mistr Janus sem někdy přichází...

Gotthold rozsvěcuje kandelábry; Miklaus vzpřimuje
se, pozoruje odlesky světla na zdech a na trámec, na
vybledlých pozlacených půlměsících korouhví. — A mo-
dravé svity a hry ohně na dlouhých mečích, na dlouhých
tureckých zakřivených šavlích a dýkách, na očích ptáků
dravců, na zlacených rámech, na rourách arkebus, ka-
rabin, odzařují zrcadlivě a oživují obličej starých po-
dobizen.

Jaká sešlost! Vizte jen obrazy! Tvrdé rysy rýn-
ských hrabat, krásná čela báb pána Axela jsou
vybledly, setřeny; koberce jsou již nezřetelný.

HARTWIG: A tato ocelová zbroj, všecka zlatem
damaskinovaná, dobytá v první křížové výpravě
knížetem Elkiášem Auerspergem, rytířem Ně-
meckým, na saracenském emiru Saharilovi I.,
hle, jak jest rozežrána rzí, a dřevce kopí se zlá-
malo pod plísni.

MIKLAUS vážně: Ah! už se ani nepřičiňuju, aby
se svítily; straší to tady!

Tři veteráni, teď stojíce kolem bílého ubrousku a světel, jeví se ozářeni na pozadí změtených stínů, které padají s klenby sálu. Jsou to energické a starostlivé tváře; letitost a jejich usedlé zaměstnání v hradě neuhasilo ještě pevnosti pohledu. Strašná jizva brázdí shora dolů obličej Gottholdův; — levý rukáv hrubého vojenského kabátce Hartwigova poletuje od ramene, a prázdná pěstní obšívka jest přišita na prsa; — Miklaus má u pravého spánku vyhloubený dolík po kulce.

A kolem nich, věru, ve vzduchu síně panuje dojem neobyčejné slavnostnosti: bez pochyby oni jí podléhají, varujíce se o ní příliš sníti; dodává vážnosti jejich slovům i jejich mlčení.

GOTTHOLD k Miklausovi: Víš, že Komtur nás opustí? — Otto, jeho sluha, vydal se na cestu dnes ráno i s cestovním balíkem svého pána... a odtud na hranice pruské jest daleko!

MIKLAUS: Cože! tento skvělý pán odejde, aniž uvidí doktora Janusa?

GOTTHOLD: Ano. Dnešní noci. Toto bude hostina na rozloučenou. — Postav mi tyto hezounké větvičky rozmarinové, tento snopek sporyše, lesních růží a máty mezi svícny: květiny dodávají slavnostnosti. Potom tento košík ovoce; jsou to nejlepší plody: byly naklovnuty ptáky. Náš host tomu rozumí.

HARTWIG skoro u sebe: Podivný host, který nechce ničeho viděti!

GOTTHOLD s tváří podezíravou: Hm! ... a který vidí vše.

HARTWIG patře naň: Ah! toť pravda... ty také... — ty...

GOTTHOLD zpívaje:

*Rudá brada, vlasy černé,
nebývají nikdy věrné.*

MIKLAUS pohlížeje na ně: Hartwig a ty se zdáte, jako byste byli tímto odchodem okouzlení?

GOTTHOLD lhostejně: Člověk, který odchází.

HARTWIG bručivě: Člověk bledý, člověk škodlivý!

GOTTHOLD potichu: Ten náš jest bledý jako stříbro! jest barvy jidášské.

HARTWIG za chvilku ke Gottholdovi: Takový lišák jakživ nedá dobré kožešiny, — jak jsme říkali mezi studenty v Heidelbergu... kdysi.

Všichni tři sednou si kolem ohně teď praskajícího a plápolajícího.

MIKLAUS: A přece mladý pán jako by miloval jeho společnost: — což není jeho příbuzný? Nebožtík hrabě Auersperg představil ho kdysi králi...

GOTTHOLD hrabaje v ohni: Ano, otec ho vytrhl z temnoty a dvacet let uplynulo, aniž ho co mělo k tomu, by se znepokojoval o dítě. — Bylo třeba tohoto dědictví, zisku, by si vzpomněl tam dole na Pruském dvoře, že jeho bratranec, hrabě Axel z Auerspergů, pokrevné kníže — a nad to hlava starší větve, — žije sám s prastarými služebníky na hradě velmi sešlém, ztraceném uprostřed nesmírného Černého Lesa. Jak jen našel vůdců! a jak uměl spáti v chatrčích! — a jeti na koni hezkých pár dní cestami sráznými, novými mytinami, horskými stezkami!

HARTWIG starostlivý: Ano, máš pravdu, Gottholde; člověk ten není přítel. Budu mít stále na paměti den jeho příjezdu minulého týdne; — nebylo to večer před Květnou Nedělí? — Když prošel pustými sály zámku veden panem Zachariášem, ocitl se náhle, — on, všecek vyšňořen řády a kříži — před mladým hrabětem, — a tu, místo aby se chopil obou rukou nabízených, zůstal na chvíli jako zařezán! — Nás ostatních, velikých vousáčů, zrezavělých kyrysů, vojáků ze starých bitev, služebníků, dnes spokojujících se vyhnanstvím, kteří, myslím, nabyli jsme každý svého Železného kříže poněkud nepohodlněji než on

své veliké šňůry a provazce (bez urážky), — ani nepoznal.

GOTTHOLD zamyšleně: Hrabě ve smutku, jenž tak sluší jeho mohutné postavě, vstává a přijímaje ho se svou vážnou prostotou, měl vzhled mladého lva, kterému zračí se jeho rod v očích. Byl jsem naň hrd jako v den, kdy se mi dostalo cti, vložit mu ponejprv do pěsti končír. — A právem se domnívám, že dnes náš pán jest jistě jedním z nejnebezpečnějších mečů Německa, ne-li nejstrašnějším.

HARTWIG pozdvihuje hlavy a usmívá se: A Ukko nebyl v oné chvíli zdvořilejším vůči tomuto pocestnému. — Vykutálený rarach. Vzpomínáte si, jak držel jednou rukou na řemeni smečku svých tří lýtých chrtů, — kteří vrčeli vidouce cizince, — a jak se usmíval schyluje se k nim? A jak šepetem ptal se pána, zda jich nemá pustiti na toho nečekaného příbuzného.

GOTTHOLD: Ha! ha! čtverák!

HARTWIG: Jest okřáním starého hradu toto páže z dávná: ba nad to jest to duch již pevný, subtilní, vzbuzující podiv. — Má vzhled dlouhé jiskry!

GOTTHOLD: A jest mrštný jako stín.

MIKLAUS s měkkostí starce: To dáblisko, jak si člověka okolo prstu otočí; ale mne příliš cuchá.

GOTTHOLD usmívá se: Ten dobrý Miklaus! ... Ale jdi! ohřívejme svá poslední snění na jeho krásné mladosti, jako hřejeme své tři bílé brady při tomto dobrém ohni. Nechme ho zahrávati, — i s námi; jeho šelmovský úsměv nás oživuje a jeho pohled jest dobrý.

MIKLAUS: Nu ano, ano, buďsi! Kutaje v ohni: — Ale bychom se vrátili k našim vlkům, překvapujete mne oba dva, když mi povídáte, že náš pán nechová velikého přátelství k svému bratranci. Od prvního oběda však starodávné stříbrné stolní

náčini bylo z vlhkých skříní vynešeno na světlo a nejlepší kouty sklepa byly prohledány.

GOTTHOLD: Co se tím dokazuje? Hrabě činí zádost své pohostinské povinnosti, v tomť vše.

MIKLAUS: A přece, herr Zachariáš...

HARTWIG obraceje se k němu: Co vlastně říká o tom starý správce? Jest to slídil; — a jest to finančník hodný těch dob, kdy každý veliký pán měl svého zlatníka. Nemyslím, že komthur Kašpar vlísal se mu do dědických účtů.

MIKLAUS: Právě to! Herr Zachariáš má o něm velmi vysoké a příznivé mínění!

HARTWIG s podivem ke Gottholdovi: Věk byl by posléze oslabil jeho rozum?

GOTTHOLD zamyšlen: Co povídá Miklaus, nepřekvapuje mne: zpozoroval jsem, že od příchodu té naší návštěvy herr Zachariáš jest starostliv, mlčenliv... nevím... okouní a táká; — jest nepokojný.

HARTWIG: Má cosi za lubem.

GOTTHOLD tišeji: A pak, on zná věkovitá tajemství rodiny, on, ... nevyjímaje ... to STRAŠLIVÉ.

MIKLAUS A HARTWIG společně: Pst, Gottholde!

Tři starci se rozhlížejí kolem sebe s jakýmsi tajemným nepokojem.

Gotthold se otřese a svou hrubou obuví, pobitou cvočky, kopne prudce do řeřavějících polen: ty náhle vzplánou a veliká záře plamenův a jisker šlehne do sálu.

MIKLAUS za chvíli, navazuje v rozhovoru: Já k závěrku, — tvrdím, že hrabě Axel se nijak nenudí se svým hostem. — Jakpak! vždyť vypije s ním za jednu večeři více vína než vypil jindy za dvanáct obědů; ba myslím, že v něm chuť vzbuzuje — a mám z toho radost!

GOTTHOLD pozdvihuje hlavy: Dobrý Miklausí, měl bys znáti poněkud lépe mladého pána.

HARTWIG: On střídmy až k postům po celé dni!

GOTTHOLD: On, jenž se zbavuje všech radostí svého věku! který probděl svá nejlepší léta tam ve věži, — a tolik nocí! — pod studijními lampami, schýlen nad starými rukopisy ve společnosti doktorově!

HARTWIG k Miklausovi: Nechápeš, že to jen ze zdvořilosti připíjí? Hradní pán jest povinen ctít svého hosta, a to vše činí k vůli němu.

MIKLAUS: Mluvte si, co chcete! — Já povídám, že těchto osm velkých dní se baví. — Co říkáte těm honbám s Komturem...

HARTWIG: Ale dej si pokoj! Toť dobrá pomoc, jak býti sám. Zapomínáš, že nemiluje leč mlčení! — Bere-li s sebou někdy Ukka, to proto, že dítě to stává se po jeho boku němějším jeho stínu, a že ví, jak jest na smrt milován tím bedlivým hlídačem sokolích zraků! — S každým jiným chvilka poklusu na hřebci Wunderovi, a hned jest s očí, přes rokle a houštiny. Gunther a Job, jeho dva méně staří myslivci vzdali se dávno toho, by ho doháněli, — a Komtur Auersperg vrací se na hrad skoro vždy za půl hodiny po odjezdu.

MIKLAUS snívě: Opravdu? Ah?... to jest jiná! Myslíl jsem, že jeho bratranec ho poněkud podporuje v těchto dnech, v těchto nebezpečných naháňkách v hustém lese...

HARTWIG usmívaje se: Axel Auersperg nemá čeho dělati s něčí pomocí, když chce skoliti kance nebo medvědy, nebo sestřeliti orly: ukazuje na stěny: pohleď. — Nebezpečí! U svatého Viléma! Víš velmi dobře, že náš mladý pán jest tak silen, že zardousí vlka stisknutím chřtánu, aniž ráčí vytáhnouti honební tesák. Tišeji: A od toho, co by mu hrozilo z dálky, jest dvacet tisíc švarcvaldských lesníků: havířů, dřevěnkářů, dřevorubců, bývalých vojáků, všichni! všichni jsou mu více oddáni než králi!

MIKLAUS zadumán: Vskutku, — vskutku, snad máte pravdu! — Ostatně jest dosti podivno, že ani nepožádal, myslím, mistra Janusa, by opustil na chvíli své práce a svou samotu, by přišel a prozkoumal poněkud návštěvníka.

GOTTHOLD po krátkém mlčení: Oh! doktor nepotřebuje viděti lidí, by je poznal.

MIKLAUS patře na něho: Jak to?

GOTTHOLD: Pozoruje je, dohaduje se jich po zvuku hlasu těch, kteří mu o nich mluví.

HARTWIG, vloživ ruku na rameno Gottholdovi, směje se: Hledme! — Mistr Janus není přece kouzelník, Gottholde?

GOTTHOLD vážně: Vím, co povídám. Neukázal-li se doktor, to proto, že Komtur není leč lhostejný člověk, který nestojí ani za pohled, a neznamená úhrnkem leč velmi málo. Mlčení.

A když tak o tom mluvíme . . . všímáš si, že mistr Janus nestárne, Hartwigu? — Přece již tady jest hezká léta!

HARTWIG: Na mou věru, toť pravda! Směje se: Dlužno věřiti, že kult hvězd překáží stárnutí.

Mlčení. Neslyšeti leč praskot ohně ve vysokém sále.

GOTTHOLD zvláštním tónem: Já vidím, že jeho oči jako by nebyly očima člověka z tohoto věku.

HARTWIG se strojeným smíchem: Ten dobrý Gotthold již teď by nám rád nahnal strachu.

MIKLAUS přitlumiv hlas a tónem důvěrným: Přiznávám se, že má tento mistr Janus něco v sobě, co zadržuje příchyllost. Způsob, jímž on prokazuje dobrodiní, ledovatí ty, kdož jsou mu zavázáni díky. — Gottholde, často nás vyléčil, nás i horaly z Černých Lesů: nic naplat. Nikdy není člověku před ním volno! Brzy tomu bude dvanact let, co mu denně posluhuju, a jest to podivno . . . nemohu si zvyknouti, ani uvěřiti, že mne vidí.

HARTWIG snivě a také potichu: A což my, prohlédli jsme si ho kdy dobře? Když se zjeví, překvapí nás jako neznámý. Jakmile promluví, vzácná událost, co praví, ač vždy prosté, zdá se jako odlesk mezi dvěma zrcadly: ztrácíme se v nich do nekonečna. — Nuže! nejlépe jest příliš o doktoru nemysliti, — chceme-li si uchovati trochu zdravého smyslu až do smrti.

GOTTHOLD vážně, týmž tónem: Jest to člověk přirozeně neproniknutelný. Tento dojem, který vzbuzuje, vzdoruje v duchu i všem nárazům denního života. — Když přijel sám na koni právě v den tak nenadálé smrti hraběte Gerarda Auersperga, na konci válek proti tajemnému Napoleonovi, — bylo to za ranního soumraku. Když mu ukázali závěť, již hrabě (který, zdá se, poznal Janusa na bojišti) mu odkázal péči o vychování svého syna, — pozoroval jsem ho; jevil se, jako by byl býval dobře poučen o smrti a poslední vůli.

Od několika minut počásí se venku zachmuřilo a větrné poryvy oznamují příští bouři. — Bije pět hodin.

HARTWIG: Slyš: toť hodina, v níž naše krásná a ctihodná hradní paní Lisvia Auerspergová stejně jako paní z dřívějška sestupovávala zádumčiva a tak vážna vždy! k varhanám v kapli před dvaceti lety.

GOTTHOLD k Miklausovi: Znáš dobře onu křížovátku veliké chodby, na níž slunce večer odumírá? Často tam prodlévala dlouhé hodiny, podpírajíc se lokty, bledá, v šatech smutečních, s tváří anděla, a s knihou hodinek s emailovými záponkami na kolenou.

MIKLAUS, GOTTHOLD A HARTWIG vstávající a smekající čapky: Bůh dej odpočinutí duším zemřelých tohoto domu!

Sednou si. Mlčení; venku šumí déšť.

HARTWIG: No, dost už, vhodť borových šišek do krbu a nechme těch vzpomínek. Jsouť léta větěrky a my jsme listy, jež odnášejí.

GOTTHOLD: To jest stejné: až v nějaké slavné chvíli Axel Auersperg přeruší mlčení, tu to zahlaholí, myslím, těžkým zvukem.

MIKLAUS potřásaje hlavou: Velikými větry vraskají veliké dvěře!

GOTTHOLD skoro sám k sobě: Ah! to proto, že bylo *vždy* v jeho povaze státi se člověkem . . . nadlidským.

Rachot hromu; blýskání bouře; vzdálené hučení lesů.

MIKLAUS vstává a jde k oknu: Ale, — jaké počasí!... Nebe se za našich vzpomínek změnilo! Bouře otřásá horami. Na štěstí hrad jest ještě pevný.

GOTTHOLD stoje a pohlížeje také do dálky: Pravda. Již blesky modří obzor. Podívejte se na jedle: jak se osvětlují jejich hlubiny, když se nebe otvírá.

Poslouchají bouři.

HARTWIG: Až sem jest slyšeti praskot větví. Jaký lijavec! Na štěstí jícny děl jsou zakryty a dobře naolejovány v cimbuřích.

MIKLAUS: Jak vítr a déšť šlehá do našich starých okenic! A jde to silněji a silněji. Nebude dnes v noci luny. Prokletý čas! Není pochyby, Komtur se jistě dnes neodváží odejíti.

GOTTHOLD nepokojný: Ručeje deště probíhají listím. — A náš pán se dosud s honby nevrátil! — Jen vzal-li si svůj kožený kabát!

Široký svit fialové modře zbrázdí stíny sálu.

MIKLAUS: Ah! to to zaburácí!

GOTTHOLD: Smutný a příšerný blesk, pravda.

MIKLAUS: Tak jakobych byl viděl pohled Pekla!

HARTWIG po silném zahřmění: A to se děje ve svatvečer Velikonočního Hodu!

V Ý J E V T Ř E T Í

TYTÉŽ OSOBY, UKKO

Ukko vchází z leva, udýchán, lovecký roh máje na plecích, v otevřeném kabátci z černého sukna se širokým koženým pasem, do něhož vraženy jsou železné kroužky; dvě orlí péra na kožešinové čapce; oštěp v ruce.

UKKO: Dobrý večer, kmetové! Postaví oštěp do kouta a přiblíží se.

GOTTHOLD, MIKLAUS A HARTWIG obracejí se: Ukko!

UKKO radostně: Dbáte vy tři podivuhodného řádu počasí?

GOTTHOLD: Tys odešel s honby? — Kde jsi nechal pána?

UKKO: V jeskyni na tři míle odtud, vyhlízejícího obchvíli, jak se bouřka blíží.

HARTWIG: A jak se dařilo?

UKKO: Hrubý rys, vlčice a její štěňata, dvě lišky a sup. Sup se vznášel v černých mračnech, v hromech, když koule pánova ho zasáhla. Já zastřelil obě lišky. — Ale... běží o něco jiného... a chci...

MIKLAUS: Vyzunkni tuto skleničku rýnského a a pojď se ohřát, ošklivý skřítku.

UKKO pije: Díky. Není mi zima. — Musím vám říci...

HARTWIG pocasuje ho za rukáv: Co! nic vespod? Zapomněl si obléci kamizolu!... Jest promočen jako tráva.

UKKO: To není nic. — Poznáte, že...

MIKLAUS: Ale převlec se: onemocníš; ohřej se.

UKKO: Nedbejte toho, povídám! — Pomyslete si...

HARTWIG nepokojný: Příhodilo se snad něco hraběti?

UKKO: Nikoliv! protože jsem tady! — Ah! kdybyste věděli...

MIKLAUS Gottholdovi: Jest všecko změněno od
včerejška, to naše dítě. — Tys všecek bled, Ukko?
Ukko skříží ruce a patří na ně.

HARTWIG: Mluv rychle. Znepokojuješ nás.

UKKO dupnuv netrpělivě: U sta bohů!

HARTWIG A MIKLAUS ke Gottholdovi, který mlčen-
liv posadil se ke krbu: Mlč přece, Gottholde. —
K Ukkovi: Posloucháme tě!

UKKO počínaje své vypravování: Včera na večer...

MIKLAUS polohlasem: Jak hřmí, slyšíte?

UKKO zuřiv: Ah! — Nechcete mne tedy vyslech-
nouti? ... Nu dobrá. Odejdu! — Století žvatlali,
beze svědků pod nebem.

GOTTHOLD: Ticho! dětem se uděluje slovo!

UKKO týmž tónem: Jakže! — Bude vám třem brzy
tři sta let, — slyšeli jste tisíce strašných bouří,
hromů, vichrův a bitev, a všímáte si takové zlo-
bivé meluziny ... zatím co vám chci něco vy-
právěti?

GOTTHOLD: Tak! tak, bláznivá hlavo!

HARTWIG: Jen pomalu s tou flintou!

UKKO týmž tónem: Ale já, jemuž jest sedmnáct let,
já sám se málo starám o blesky, a o vítr, a o déšť,
a o všechna zemětřesení.

MIKLAUS: Toť dobře. Vypravuj nám po pořádku...

UKKO: Nebudu. Raději odejdu. Nedovíte se ni-
čeho. Ano tak.

GOTTHOLD: Budeš-li pak ty zase mluvit, čerch-
mante? Co se děje?

UKKO: Miklaus a Hartwig budou mi zase do toho
skákat... a pak... ne, nebudu: vy mne nemilujete.

HARTWIG usmívaje se: Zlý nezbedo.

UKKO: Vás nezajímá, co se mi přihodilo.

MIKLAUS: Pověz nám, vlastně...

UKKO: Sbohem.

Ukko učiní několik kroků, odcházeje; tři starci se vrhnou
k němu a přivedou ho polo s úsměvem, polo mrzuti.

Tedy stoje mezi květinami stolu, osvětlen svíčkami, též svity krbu a fialovým blýskáním, přemítá, černý a zářící, zatím co tři sluhové, sedící kolem něho, poslouchají ho s jakousi úzkostí.

Mluví, usmívaje se jako ztracený v nějaký sen, zatím co jako by harfy v dálce ho doprovázely v hloubce bouře.

Včera v Lese při první hvězdě potkal jsem malou vílu, oh tisíckrát hezčí než všechny víly na Harcu!... mladou dívku. Zpívala hlasem tak svěžím jako zurčení pramenův, a houpajíc v ruce košíčkem planých třešní, šla si pod smrky a jedlemi. Vpletla si prvosenky do dvou hnědých vrkočů, jež jí splývaly po sametovém živůtku. Chvílemi hladila velikého křepeláře, úplně bílého, který skákal kolem ní, radostný! Oh! jak byla hezká! — Její oči byly sladky jako večer!

MIKLAUS usmívaje se: Aha! již i mladý Ukko.

Gotthold mu zavírá rukou ústa.

UKKO: Nějakou dobu jsem ji sledoval, skryt jsa v dlouhé pasece. Náhle jsem rozhrnul ostružiny a hloží a popošel jsem k ní. Sotva naše pohledy se potkaly, vyměnili jsme si přátelský úsměv. A přece nikdy jsme se neviděli. Podali jsme si ruce, aniž jsme na to mysli. Její bílý průvodčí upřeně na mne hleděl; tak jako by mne byl poznával. V minutce on a Holf, můj veliký chrt, byli starými přátely. Mlčky ona a já vedle sebe urazili jsme cestu, která vede k oné bystřině, kde začínají duby. Tam jest domek jejího otce, Hanse Glücka, hajného. Vstoupil jsem. Tento pozdvihl oči; potom, dobře si nás prohlédnuv, podal mi ruku a přijal mne k svému krbu. — Luisa postavila dvě sklenky na bílý ubrousek. Ah! ta dobrá třešňovka, tak jasná, již umí tak dobře připravit! Nalila nám za rozprávky svou něžnou ručkou... Přikvačila noc; a když mi na prahu děla na shledanou, nastrčil jsem jí na prst rodinný prsten,

který mi byl svatý. — Mlčky políbila mne na čelo: její oči byly vážny, a dvě krásné slzy skanuly s jejích řas na má víčka. — Utekl jsem! Byl jsem tak šťasten, že jsem se dal v lese do pláče. Dusil jsem se! Holf štěkal a tahal mne radostně k domku. — Ah! Luisa Glückova! S nebe jest, — a z ohně jest její polibek: tak líbezná žádost po ní trýzní mne v duši, že nemohu dýchat, tolik jsem do ní zamilován a tolik ji miluju! — Budeme mítí svatbu na podzim: nejpozději! — Jsem... jsem šťasten! — Jen to by mne mrzelo, kdyby z vás tři si někdo dovolil zemřít před svatbou!

GOTTHOLD: Budu ti družbou, Ukko.

UKKO směje se a tahaje Gottholda za dlouhou bradu: Díky, tisíckrát a tisíckrát díky. Ukazuje na Miklausa a Hartwiga: A tady jsou svědci...

HARTWIG: Jakže! — Vždyť ta tvoje Loisička narodila se... předevcírem!

UKKO snivě a patře na něho: Předevcírem? — Vskutku, toť správně. To pro lidi obyčejné jest jí šestnáct let a půl.

HARTWIG polohlasitě: Již!

UKKO: Jeden praví: „Již!“ druhý: „Posléze!“ Zacinám věřit, že jest to totéž slovo obrácené.

MIKLAUS směje se: Podivná věc, otec Glück — udatný saský voják kdysi — dává ti svou dceru, milý příteli.

UKKO vloživ mu ruku na rameno: Tys velice šťasten, že nalézáš ještě věci podivné ve svém věku.

HARTWIG: Miklaus se nijak tentokrát neklame: tys hezký, ale jsi stín.

UKKO: Můj dobrý Hartwigu, což tě nebolí ve stínu tvá levá paže, když se mění čas?

HARTWIG: Ano. — Proč to, milý synu?

UKKO směje se: Ah! zeptej se koule, která ti ji urvala u Lützen. Chtěl jsem tě pouze upozorniti, že stín jest něco.

GOTTHOLD: Dítě má proč býti šťastno, a jak jen možno nejdříve. Vy jste duchové mrzoutští. — Ale pozor! Slyším ... aj? — Ty kroky ...

MIKLAUS: Ano: na chodbě Rytířů.

HARTWIG: Náš host, myslím. — Honem, ještě polena do ohně, Miklausi!

UKKO: A poněvadž nevím, zda jest na místě dávat na jevo uctívou radost před ním, pozdravení a opusťme ho.

GOTTHOLD: Toť on, vskutku.

UKKO táhne je všechny tři k sobě, tajemně: Poslyšte: — budoucí dědeček vašich kmotřenců daroval mi dnes ráno baňku růžové třesňovky, vzácnější než dar královský. Přátelé, zvu vás, přijďte si se mnou zavdat do zbrojovny. Tam budeme doma. A než se vrátí pán, náš dobrý Axel, šlechtic lesů, kníže svých hor a vladyka bystřin, — oh! chci píti s vámi na zdraví Luisy Glückovy, své nevěsty!

MIKLAUS, GOTTHOLD A HARTWIG s prsty na rtech: Pst.

Kašpar Auersperg vstupuje z prava. — Vzhled velmi velikého pána. Asi čtyřiceti tří let. Oděv cestovní, s krátkým pláštěm z černého sukna. Velmi uhlažený pán. Vysoké postavy. — Řádové odznaky na prsou.

V Ý J E V Č T V R T Ý

TYTĚŽ OSOBY, KOMTHUR KAŠPAR AUERSPERG

KOMTHUR sám k sobě, prohlížeje si je: Nikoliv. Tihle rozhodně ne. To jsou kameny, — a dítě má kletou duši svého pána. — Na majordoma, na toho herra Zachariáše, — na toho dlužno útočiti.

UKKO: Preje-li si Komtur Auersperg čekati zde na pána, tu jest víno Kapské, kanastr, oheň a knihy.

KOMTHUR: Vráť se hrabě brzy?

UKKO: Nejpozději za hodinu.

Ukko a tři staří vojáci pozdravují a vycházejí. Od několika minut uragan jako by se byl utiřil: nehřmí již leda v dlouhých přestávkách a v dále deřt skoro přestal; přes to v oknech mračna, nebe zataženo a hrozivo.

V Ý J E V P Á T Ý

KOMTHUR KAŠPAR AUERSPERG SÁM

Hle, skvostní starci! — To připomíná krásné bojiště, krásnou zimu a krásnou smrt. Rozhlížeje se kolem sebe: Jaké soví hnízdo! Knihy, povídal. Nejspíš staré kroniky? Podívejme se. Otvírá jeden foliový svazek. Víno, to ještě ujde; jest skoro tak staré jako ti, kdož je stáčeli do láhví, a jeho podivuhodná kořennost snáři přece tento věk bez oslábnutí. Čta: *Pojednání o Příčinách podružných*. Směje se: Ha! ha! výborný titul! *Pojednání o Příčinách podružných!* — Věru, jargon zvláštní jasnosti! ... Ah! ah! — Podívejme se kousek dále. Čte znova:

Procul a delubro mulier semper!

Tento nápis není, jářku, od přílišného galantoma. Čta ještě: Kapitola první: *Mlčenliví*. — U řasa! „Každé verbum v kruhu své činnosti tvoří, co vyjadřuje. Měř tedy, co vůle dopřáváš fikcím svého ducha.

Zavíraje knihu a házeje ji na ostatní: Povídačky! Zívá. — Potom snivě, přelétnuv zrakem věci kolem sebe:

Tak jest; již nepochybuj. — Můj mladý hradní pán oddává se do opravdy Hermetice, kabale a historiímsabbatu! Jistotně mistr Janus mu vdmychává a našeptává do hlavy tyto husté pověry... které budou, dlouho ještě, neřestí Německa. Je-

jich hovory točí se jistě kolem Svaté Vehmy a kolem... Růže-Kříže? Vskutku, i z naší rodiny v tom byli: arcif... když to bylo v modě. — Vysvětluju si velmi dobře, že ten pochmurný blázen neusoudil za vhodné až dosavád ukázati se mým profanním očím. Byl bych ho krásně popravil dvěma nebo třemi tawkami.

Mlčení: Sedne si ke stolu a nalévá si do sklenice.

Přiznávám se: Toto sídlo i s jeho obyvateli zdá mi se více nepodobno. Cítím se v něm paradoxním. Tady jsou o tři sta let pozadu, hodinky v rukou. Myslil jsem, že jsem na úsvitě XIX. věku? Chyba lávky!... Když jsem přestoupil tento práh, zpozoroval jsem, že žiju pod císařem Jindřichem, za válek o investituru.

Budiž. — Na zdraví řečeného císaře! Pije.

Nuže, rád bych viděl jasně v tomto životě abnormálním, jakým zde v domě žijí. Co do mého urozeného bratrance, necítím než velmi skrovnou náchylnost k tomu mladému hrdinovi z jiného věku. Jest věru jakési povahy... již nelze určit. — Ostatně každý muž, jenž ke čtyřicítce zajímá se o jiné než o sebe, není hoden žíti.

Mlčení.

A teď, podívejme se tomu na kloub: jest to šlechtic slušný, vzdělaný, to dlužno připustiti, ač tváře poněkud fatální. Ba jest skvostného vzhledu ve své vysoké postavě, a nechybí mu jakési drsné vznešenosti... která by budila nejlepší dojem u dvora, kde se blázní po novotách. Vidím odtud hudebnice královniny večer při jeho uvádění, — kněžnu Sabelsbergovu, hraběnkou Walsteinovu, — ah! ah! Požárový úspěch na první spatření! nebo se mýlím neobyčejně. — Uměl mne přijmouti s dokonalou dvorností a ukázati se velikým pánem, postupuje mi svou část dědictví přes své ztracené jmění... Jsem

jist, že dobře jsa veden, hrabě Axel Auersperg mohl by mi dobýti u krále jistých vlivů... velmi cenných a užitečných vlivů; — ta stará věc s jeho otcem a Poklady jest tak zapomenuta!

Po přestávce: — Óh! moje stará ctižádostivost, pořád až dosavád zklamávaná! Zasmušilý a pohlížeje kolem sebe: Jest to také čarodějnice, tahle moje ctižádost.

Jeho pohled zastavuje se na stole.

Hle večere k mému odjezdu. Stůl, který lahodí oku! — Ty hezounké lesní květiny... co nejlepšího a s velmi dobrým vkusem.

Mlčení.

Zvláštní vzduch, jaký se tady dýchá! Zakousím v tomto starém příbytku dojmu neznáma. — A což tohle: myslím, že jsem nabyl nad svým mladým bratrancem jakéhosi vlivu: takové povahy bývají opravdu dětskyslabé. — Jsem o dvacet let starší, což ve spojení s mým příbuzenstvím dovolilo mi jistou volnost, jež rychle zdůvěrněla, protektorský tón v našich rozprávkách, zkrátka jeden z těch zdánlivých bezstarostných projevů, jichž dobře vypočtená bodrost by to u něho posléze, jen když by se poněkud stupňovala, přivedla ponenáhlu z tolerance k imperitinenci... Bude třeba, bych se pokusil dnes večer potříti vliv toho mistra Janusa. Chci mu dokázati k zákusku, že Veledílem jest proraziti si cestu do společnosti a tam vzíti si po dobrém či po zlém místo, na něž si přejeme posaditi se. Zamyšleně: Jako by všechny fantasmagorie země a všechny sentence filosofů měly vlastně větší cenu než pohled hezké ženy! — A mladost, běda! krásná mladost! — Tu jest pravá magie! — Krásná bytost, — ta se pochopí ihned! bez úsilí!... Tohle jest jasno!

Točí křišťálem své sklenice na svitu pochodní.

Myslel bych, že všechno toto chmurné sousedství lesů, bystrin, údolí, sesilované samotou, živí v jeho duchu ty nesmyslné ideje. — Bahl tam dole zlo by se vyléčilo za osm dní... a jsem si jist, že v mých rukou tento mladý muž stal by se nejužitečnějším nástrojem.

Vstává a měří sáhovými kroky světnici.

Jest to jedno: jsem starostliv. — Není přirozeno, aby hoch, jenž zajisté není duchem všedním, přijal po zralé úvaze medvědí život, jakým tu žije hrabě Axel Auersperg! Všechna láska k okkultním vědám neospravedlnila by takové uzavřenosti, takového dlouhého, tak vzdáleného, tak dobrovolného vyhnanství. — Jest ještě něco jiného. — Tišeji a tónem zvláště snivým, rozhlédnuv se okem mlčenlivým po sále: Tady něco jest. — Rozjímaje, pohlížeje roztržitě na svity blesků. Hle, již osm dlouhých dní, co dlím v tomto zapomenutém, starodávném doupěti o zubatých cimbuřích, jehož architektura okolí a mlčení nevábí od nynějška než marné ideology; zajisté, nebyl bych se zde tak dlouho nudil bez onoho zmateného a neodbytného dojmu ani nevím čeho neznámého! — Protože se ještě nerozptýlil, jest to vážné, a... nerad nalézám hnízdo prázdné. Přál bych si velice vyjasnit tuto hádanku. — Zeptati se herra Zachariáše před touto hodinou bylo by bývalo dosti neprozřetelno; ale protože opouštím dnes a bez lítosti tuto znepokojující stavbu, mohu právě teď, když starý správce...

Vida vcházeti herra Zachariáše:

Tu jest.

V Ý J E V Š E S T Ý

KOMTHUR KAŠPAR AUERSPERG, HERR ZACHARIÁŠ

HERR ZACHARIÁŠ na prahu, pozoruje Komturu: Hodina nadešla. Jsem povinen mluvit.

Zavírá obezřele dvěře.

KOMTHUR patře na něho, sám u sebe: Toto-li jest také čaroděj, dlužno přisvědčiti, že ďábel otálí, když ho dosud neodnesl? Pozorně si ho prohlíží od hlavy po paty. Ah ano, vždyť... sto let jest tomuto hochu! — Studujme poněkud jeho rysy: oko přimhouřené, diplomatické, rty jemné... ano, ale nos bez pronikavosti. Dobrá. Nahlas: Dobrý večer, herr Zachariáš! — Co pak máte? — Na mou tě věru! jako byste byl něčím dojat.

HERR ZACHARIÁŠ vážný, přibližuje se ke Komturovi: Pane, nejednou měl jsem čest vás potkati před dvaceti lety asi. — Byl jste přítelem nebožtíka hraběte; jistě milujete i jeho syna.

KOMTHUR sám k sobě: Oddanost jest jeho slabou stránkou. Nahlas: Jest to mladý muž s velikou budoucností, a učinil bych všechny oběti, bych ho viděl v jeho hodnostní společenské třídě.

HERR ZACHARIÁŠ Přemýšlel jsem ve dne v noci od vašeho příjezdu, pane. Hodiny života jsou mi spočteny; vaše přítomnost jest okolností zcela nečekanou, již jest mi se chopiti.

KOMTHUR: Moje přítomnost?

HERR ZACHARIÁŠ zabrán do myšlenek: Ano. Rád bych vám vyjevil něco zázračného. Coci... Oh! nejpodivnějšího, ze všech věcí nejzvláštnějšího! — Vyslechnete-li mne, pospíším si: jest to nesnadné vypravování... hodiny míjejí a — vy dnes v noci odjíždíte.

KOMTHUR: Jste tuze slavnostní, abyste byl vážný, herr Zachariáš!

HERR ZACHARIÁŠ: Pane, nemluvím nikdy, leda že odvažuju dobře všechna slova, jimiž se vyjadřuju. Nuže, jest věru nemožno naléztí slov přesných, bych označil fakta, jež bych rád vám vyložil. Zkrátka, jest-li na zemi tajemství, zasluhující titulu ... VZNEŠENÉHO ... zajisté, možno to říci o tomto. Jen když na to pomyslím... zavrať mne jímá... Vidíte: jsem nepokojný — nemohu klidně o tom mluvit!

Hukot bouře. Rozhlíží se vůkol.

KOMTHUR za chvíli: Týká se to tajemství hraběte a mne?

HERR ZACHARIÁŠ: Nejprve. Potom Německa. Potom celého světa.

KOMTHUR sám k sobě: Tento stařec! — Hm! Nečekaná upřímnost, jež mne tísní. — Jakou tvář nastrojiti? Lhostejnost nebo pozornost? — Lhostejnost jest výhodnější: přičiní se, aby mne přesvědčil. Nahlas: Mluvte. — Ale jak jsi vážný, jako nějaký vyslanec z Východu. Ty mne děsíš. — Bude příliš dlouhá tvá historie?

HERR ZACHARIÁŠ: Myslím, že vás právem ujišťuju, že nebudete litovati, vyslechnete-li mne až do konce. — Za půlhodinky asi hrabě se vrátí: mám tedy právě tak kdy, vše pověděti, a mlčení mne svírá od — oh! od tolika let!

Komtur si naliže, usmívaje se, nohy maje skříženy, lokty opíraje se o stůl a osvětlen jsa pochodněmi. Herr Zachariáš stojí před ohněm; jeho ruka opírá se o lenoch druhého sedadla.

Ztišiv poněkud hlas:

Nevzpomíná si pán na neobyčejnou událost, která se udála v Německu — a která měla svůj ohlas v celém světě, — v době smrti hraběte Gerarda Auersperga?

KOMTHUR usmívaje se: Na událost...neobyčejnou?

HERR ZACHARIÁŠ: Ano.

KOMTHUR: Nikdy jsem nic neobyčejného neviděl pod sluncem, herr Zachariáši! — Vyjma ...

Náhle, jakoby zasažen vzdálenou vzpomínkou, zachvěje se, patří upřeně na starého správce a zůstává na chvíli bez řeči. — Potom hlasem změněným a vážným:

Začni.

Na toto slovo herr Zachariáš vytáhne ze své hazuky jakousi vojenskou mapu a rozličné papíry, jež mlčky rozvinuje, potom rozkládá na stůl před komturem Auerspergem.

II

VYPRAVOVÁNÍ HERRA ZACHARIÁŠE

V Ý J E V Š E S T Ý D Á L E

HERR ZACHARIÁŠ tónem člověka, který zprvu odříkává řeč napsanou a dávno naučenou, — potom pone náhlu oživuje a improvizuje.

Tady jsou listiny a dokumenty; vztahují se na onu přesnou chvíli našich dějin, kdy se událo, o čem budu vyprávěti. Byli jsme tehdy v době oněch nájezdů, které dnes se nám zdají jakýmsi osudným snem.

Na posloupné zprávy o porážkách, jež naše armády utrpěly ve středním Německu, prosaskovaly brzy pověsti polouřední, že nepřítel připravuje náhlé pohyby útočného, zpátečního tažení na rozličné státy, ležící za zády jeho zjevného pochodu. Ihned města pásma, jež se cítilo ohroženo — (volební a finanční město Frankfurt zvláště) — třásla se při pomyšlení na vymáhané dávky a na násilnosti, jimiž je francouzská soldateska bude trápiti, — zvláště na odvody, o nichž se rozhlašovalo tolik ukrutností z krajín již nepřítelem zaplavených! — Napoleon jako by se byl vztyčoval najednou na všech místech; — neboť s tímto zázračným vojevůdcem, který se ve třech dnech ocital z nenadání na třicet mil od bodu, kde jsme se ho dohadovali svými výpočty, bylo se nadíti chmurných překvapení. To bylo zděšení: ani nebylo kdy využití válečné

půjčky, krátce před tím sehnané. Připomeňte si, pane, vzhled měst ústředních, těch domů zavřených, toho smutku, té vzdálené střelby, a toho nepřetržitého rachotu děl, — zvonění na poplach, roznášeného větrem na všechny cesty...

KOMTHUR: Nu dále.

HERR ZACHARIÁŠ: A přece ani v těchto státech, takto se lekajících, nevědělo se o pravém rozsahu nebezpečí: neboť nejneobyčejnější finanční okolnost ještě pohromě přitížila. Vskutku, asi pět neděl před těmito truchlivými zvěstmi přival hotových ve zlatě, se všech stran, z jakési paniky a proudu nesmyslné důvěřivosti, — (takové zjevy nebývají za válek nijak vzácný), — zaplavil sklepy Národní Banky Frankfurtské.

Rozvinuje starý a sežloutlý papír.

Marně, by se pokusila postavití hráze tomuto proudu, Banka dávno již ohlásila, že její obsahy jí nedovolují přijímati vklady leč v mincích zlatých. Tady jest podrobný seznam hodnot, které tam tehdy byly, — zabeďněny jsouce pod nízkými klenbami veliké Pokladnice, — skoro ve... čtyřech stech železných bečkách, zapečetěných pečetěmi Konfederace:

Aktiva, zlato mincované z veřejných úspor, za něž byly vydány papírové peníze, vinkulované náhlým přerušením prací a normálního obchodu v Německu: 42 miliony tolarů. — Aktiva papírových peněz válečné půjčky, právě puštěných do oběhu: 76 milionů tolarů; hotových ve zlatě. — Pytle drahocenných věcí z depositních pokladen, svěřených kustodnímu městu, broušených diamantů, předrahých klenotů, drahých kamenů, spojených v náhrdelníky a navlečených na šňůry, jemné perle, díla zlatnická, umělecké klenoty, pruty, přadénka a kusy ryzího zlata, úhrnným počtem za 78 milionů tolarů. — Zásilký

v mincích zlatých od hlavních bank Würtemberska, Bavorska, Saska a z Velkých Vévodství, jakožto summy uložené bez úroků pod ochranu státní bezpečnosti; 75 milionů tolarů. — Rozmanité vklady velkých statkářů a občanů, 26 milionů tolarů, pořád v přepouštěném zlatě. — Atd., atd. — Úhrn hotových peněz takto nahromaděných v podzemních skrýších a v pomocných sklepeních Pokladu: asi 350 milionů tolarů; a k tomu ještě opominutý přebytek drobnějších mincí, víře nepodobná, nesmírná aktiva více než jedenáct set milionů franků z Francie, zastupujících tak náhle přerušovaný oběh více než dvou třetin zlatých mincí, rázu jak cizozemského, tak německého.

KOMTHUR zaujatý, pozorně naň pohlížeje: Ano, vím. Jen dále.

HERR ZACHARIÁŠ: Právě proto, jakmile si zpráva o vtržení k tomuto ohnisku Německa rozhodně zjedнала víry, vrchní komisse financí Konfederace vyslala k správcům Pokladu takového návštějí: — „Poněvadž jest úředně přiznáno, že znamenitá část těchto valut jest zejména vojenského určení, císařský vítěz, kdyby zamířil na Frankfurt a zabral jej, mohl by u veškeré zákonosti, — kryje se předběžným a obranným opatřením válečným, — zabaviti všechna tato nesmírná aktiva. Nuže, poněvadž všechny potomní pohledávky snadno by vzbudily potíže nebo spory, ať už jakýkoliv konec by válka vzala, — bylo rozhodnuto, dle obyčeje v takových výjimečných okolnostech, chopiti se ihned neodkladných opatření, aby byly bez prodlení tyto hodnoty vypraveny na takové místo kraje, vzdálené od akce válčících — kde by byly uloženy jak jen možno s dosahu nepřítelova.“ — A tak když finanční Rada Banky dostala tuto výzvu,

shromáždívši se v tajném sezení, zvolila k vedení této těžké a nebezpečné věci tři nejvážnější generály z těch, kteří zrovna byli na vojenských posicích v sousedství města; byli to generál kníže Muthwild, generál hrabě Thungern a posléze generál hrabě Gherard Auersperg, který přijal vrchní velení. Mlčení.

KOMTHUR zamyšlen, sám k sobě: Ano, jest to fakt z historie Německa, který zůstal vlastně hádankou.

HERR ZACHARIÁŠ: Dle jeho mínění dva tisíce saských jezdcův a osmdesát nábojových vozíků dělostřelectva stačilo. Různé rozkazy o zadržení všech nepřátelských útoků byly rozeslány ihned velitelům sousedních divisí. Sami budou se spouštět hloub a hloub k čtvrt-jihozápadu; pojedou cestami nesjízdnými, — hrabě Auersperg v čele oddílu, hrabě Thungern ve středu, kníže Muthwild vzadu, — a velikou oklikou dospějí k opevněnému místu, známému jen třem vůdcům výpravy.

Hned večer po tomto rozhodnutí čtyři sta železných beček, všechny pod hromadným jménem válečného materiálu a těžkých projektilů, bylo vytaženo, naloženo, potom přivázáno řetězy a provazy na osmdesát vozíků, to vše na hlavním dvoře Banky. — Na vyšší rozkaz všichni úředníci a služební personál opustili Banku; pak ji obklíčila za této práce škadrona průvodní družiny, která pak defilovala před portálem, přijímajíc každá padesátkavybraných jezdců dvě spřežení.

O půlnoci opustili město se shasnutými svítilnami v úplné tmě.

— Ke které tvrzi, umluvené mezi třemi vůdci a správcí Pokladu, bylo zprvu vše namířeno?... Nejspíše to bylo později ohlášeno na vysokých místech. — To však jest pravda, že dle opakova-

ných údajův a zdání harcovníků, po dvou dnech jízdy přímo na jihozápad, hrabě Auersperg, obává se snad, aby na někoho nenadálého před sebou nenarazil, změnil o své újmě přikázaný směr cesty a z vlastního popudu, ve jménu strašné zodpovědnosti, která spočívala na jeho vojenské cti, vymínil si, nedůvěřuje již nikomu, nezpravití o tom až po *vlastním* vykonání těžkého příjatého úkolu.

KOMTHUR bled a usmívaje se: Posad se, Zachariáši; jsi stár; toto vypravování unavuje tvůj hlas. Vypij krapet tohoto vína — třpytného a růměného jako všecko to zlato, o němž mluvíš! — To tě posilní.

HERR ZACHARIÁŠ, který odmítl posuňkem, ukloniv se, a který ponenáhlu jako by se pohružoval do jakéhosi visionářského snění: — Nejspíše tehdy, — v hlubině jeho paměti, — vynořila se vzpomínka na nepřístupný hrad, zapomenutý v tichých a strašných lesích, dlouhých na sto mil, jejichž stezky, známé mu z dětství, zdály se mu sjízdnými pro tyto úzké vozíky, které za ním drkotaly, nesouce část bohatství Německa! — Nejspíše si také vzpomněl, že tam, v těchže lesích, nějaké doupě, nedotknuté cizí nohou, před věky vykopané, — místo v temnotách, k němuž jen on sám znal přístup, mohlo aspoň k příštímu míru stříci — věrně! — co by bylo svěreno jeho hlubokým útrobám. Tedy k tomuto místu se rozhodl vésti — cestami na jisto osamělými ode všech možných nepřátelských střetnutí — mužstvo i poklady, za něž odpovídal před vlastí... A to, pane, — vězte! *až v tyto ztracené končiny, v nichž jsme.*

Komtur se otrásl a pohlíží na něho s velikým úžasem.

Zajisté, v hloubi tohoto Lesa bez konce, v okolí tohoto hradu, pod nějakým skalním balvanem, zarostlým dnes stromy a travou, jistě jest skryto

ústí jedné z těch roklinatých podzemních chodeb, vykopaných již ve středověku, — jejichž tajemství známa jsou jen nejstarším údům tohoto velikého vojenského panství, — a která kdysi v čas obležení sloužila k zásobování hradu a k nočním vycházkám... A připomínaje si bez úsilí cestu k tomuto nezapomenutelnému ústí — které jistě v těchto hornatých částech Velikých Lesů se otvírá dovnitř na nějakém příkrém svahu...

KOMTHUR přerušuje ho: Tady tě již neposlouchám. — Možno-li vskutku připustiti, aby hrabě Auersperg v tomto fantastickém rozhodnutí, které mu přisuzuješ, pomyslíl ukrýti na vlastních panenských pozemcích, a neprobuditi podezření, tento důležitý „válečný materiál“, kterak uvěřiti, že by se byl odvážil spolehnouti na mlčenlivost dvou tisíc lidí, kteří zítra jistotně mluvíti budou, zprvu mezi sebou, o mimořádné práci včerejší? I když připustíme, že taková byla na okamžení jeho myšlenka — již překážela příliš vážná nebezpečí, — kterak věřiti, že by generálové takoví jako kníže Muthwild a hrabě Thungern mu toho nevymluvili, odpírajíce mu svou účast? — Ty sníš, Zachariáši.

HERR ZACHARIÁŠ jako ztracený ve svých myšlenkách, ani si nepovšimnuv přerušení: Ano, bylo to za deštivého soumraku, ještě ztemnělého vysokým listnatým stromovím a hustými houštinami, kdy vedl po širokých stezkách Lesa, — na pouhých několik set kroků od onoho určitého místa, kde toto doupě, ještě neviditelné, mělo se na náraz dědičného pána otevřítí — ano, — kdy vedl... Pozdvihuje hlavu a pohlížeje upjatě na Komtura: prostý oddíl, oh! dvou set mužů, snad! — nezbytnou posláze zápřež! — opustiv ve vzdálenosti jedné nebo dvou mil od okraje lesů ostatek své družiny,

od té chvíle zbytečné. — Dospěv této krajiny neobydlené a tak ustavičně osamělé, překročil kruh nebezpečí.

Jako by pohlížel na hallucinaci.

Na náhlé: „stát!“, jímž velel hrabě Auersperg, křivolaká řada vozův a jezdcův se zastavila, a hrabě Thungern, opustiv střed, postavil se před první zápřež. Auersperg, sestoupiv s koně, popošel sám dosti daleko, poznávaje své řady stromů — a na zatačce jakéhosi živého plotu z větví a vysokých zelených porostlin najednou zmizel. — Nikdo kolem něho. — Postupuje uprostřed stínů, prohlíží jisté skály, zahalené mechy a travou, jež jeho první pohled rozeznal od ostatních šedých kamenů okolních. — Protáhl se jejich mezerami, jejichž tajemství mu bylo jednoho dne, když byl s ním o samotě, svěřeno jeho otcem, který je přijal od děda. A umělým nátlakem, se skřípotem pod zemí na zrezavělých mohutných skobách, rozstoupily se dvě z těchto obrovských skal, odkryvše věkovitý vchod. Potom se vztyčiv a dav znamení, rychlými povely povolává k sobě vozy, — a vůz za vozem zajíždí před zející otvor.

Při světle hrubých zacloněných svítlen náhle rozžatých, tři muži od každého spřežení, zvyklí dělovým manévřům, hbitě nasadili k zadkům svých vozíků železnou nakloněnou plochu, po níž — když všechny vazáky byly sekerami přefaty — skluzují kovové bečky, po bocích udržovány trámci. Koulí se zrychleně po podzemním svahu a samy sebou se takto pohružují prudce až do neznámých hlubin dlouhé jeskyně. A vůz se vzdaluje, jeda dále lesní cestou, brzy následující ho dohání, — a tak až poslední.

Dvě hodiny stačily. Druzí dva vůdcové mlčky postavili se na oba konce oddílu — k nimž na

umluveném místě připojí se hrabě Auersperg. Zůstav sám v černé noci, brzy přirazí na tajný ten otvor obě křídla přirozených skal, které se byly rozstoupily nebo pozdvihly. A dílo dokonáno! Závratný poklad pohřben jest do neproniknutelných temnot.

A teď, pane, když tkvíme v hlubokém a zcela přirozeném přesvědčení, že čtyři sta železných sudů neobsahovalo, jak jest obyčejno u dělostřelectva, než střelné olovo, prach neb ocel, — zkrátka ať jakýkoliv válečný materiál, — (kterak ostatně si představiti pravdu při jejich množství) — když mužstvo tohoto zvláštního oddílu, vybrané z rodáků saských, z krajův od Švarcvaldu nejvzdálenějších, — zavedené do lesů po tisíci klikatých cestách, jež jen hrabě Auersperg znal, utrmácené dlouhou cestou, znepokojené možným střetnutím s nepřítelem v okolí domnělé pevnosti, jejíž kasematy, jak myslili, zásobovali, — s očima takřka zavázanýma při jejich náhlém příjezdu deštěm a soumrakem a při jejich návratu, — dohonění brzy samým hrabětem na svém nebezpečném pochodu, — a majíce býti zavedeni zítra na vzdálené posice, přímo do nejprudších srážek, — kterak takové neb onaké temné podezření u jediného jen z nich nebylo by bývalo nadobro malomocno? A poněvadž proskakovaly pověsti o brzkém míru, jaké od nynějška obavy o vyloupení v takovém místě?

KOMTHUR velmi tichý, pozoruje herra Zachariáše: Jaké důvtipné vypravování jsi to vybájl, milý Zachariáši!... Historie, běda! jest zcela jiná. Učí nás, že třem generálům, o nichž mluvíš, bylo vskutku uloženo vysokou radou financí Konfederace, by převezli do kteréši německé západní pevnosti ohromné národní jmění. Ochraná družina, donucená náhle se zjevivšími francouzskými če-

tami k nepředvídaným odchylkám, pustila se podél bavorské hranice, — potom postupovala k středu: a to dle pochodu, vytečkovaného na vojenských mapách.

HERR ZACHARIÁŠ: Na této, kterou máte na očích.

KOMTHUR: Nuže, asi dvacetpět mil ode všech vnějších opevnění tohoto Černého Lesa, — arcif okolností až dosud nevysvětlenou, — generál Auersperg právě tak jako oba nižší velitelé našli se pospolu jistého dne poněkud před svým průvodem, — který byl bez jakékoliv pochyby zajat nepřítelem. S vrchu střežených výšin byli spozorováni a poznáni oddílem francouzských střelců...

HERR ZACHARIÁŠ ukazuje prstem na mapu: Tady jest na vlas ono místo!

KOMTHUR: Nepřítel, nemoha z nich učiniti zajatce, jal se na ně prudce, vytrvale a vražedně páliť, a nenechav, zdá se, ni jediného živého, zhubil je v méně než čtvrt hodině. Hrabě Auersperg byl nalezen s několika koulemi v hlavě a v hrudi; a to byl skoro osud obou ostatních. — Při této více než záhadné fatalitě nemohu než souhlasiti se všemi, že tato válečná událost, spojená se zhoubným ukořistěním nebo s nepochopitelným zmizením obrovských bohatstev ztracených... bude navždy jednou z nejneobyčejnějších hádanek Historie.

HERR ZACHARIÁŠ: Pane, pro mne jest jisto, že předem promyšlená zpronevěra, že zrada, pozdějšího výbuchu pro Velké, kteří ji zplodili, byla skryta pod zdánlivou „fatalitou“ této vojenské vraždy. — Ah! kolikrát již jsem se cítil na jejich stopách hluboce promyšlenou akcí, již jsem se trpělivě ujal!... K čemu vám zjevovati, že základní seznam, kontrola přijatých vkladů

se jmény pokladníků, byla zničena, spálena! mám toho důkaz! — Vězte jenom, že nepřítel zajal pouhé vozy, *zakryté ještě, ale prázdné!* — že hrabě Gherard Auersperg dříve než vstoupil do Lesa, odeslal na určené místo boje k hraničním vnitřních knížetstev ostatek ze svých dvou tisíc mužů, kterých již u sebe nepotřeboval, — naopak! Odtud ten trošek jezdců kolem něho za smrtelné příhody, která se udála... právě dva dni po událostech, jež jsem teď vyličil.

KOMTHUR po chvíli: Oč tyto domněnky opíráš?

HERR ZACHARIÁŠ sníživ hlas: Druhý den před tím než byl zabit, hrabě Auersperg přišel o půlnoci sem do hradu.

KOMTHUR velmibled, prudce vstáváje: Jsi tím jist?

HERR ZACHARIÁŠ pokojně: Bděl jsem večer v nízkém sále zámku, když zprvu uslyšel jsem klusot jeho koně; vstoupil zadní brankou a náhle uzřel jsem před sebou hraběte Gherarda, skrývajícího svou uniformu pod jezdeckým pláštěm.

KOMTHUR: Tady? On!... — Proč?

HERR ZACHARIÁŠ poněkud udiven: Ale, myslím, by objal v něžném sbohem, které bylo poslední, tu, jež mu měla ve dnech tak blízkých povíti syna! Hraběnka Lisvia Auerspergová, tehdy těhotná s pánem Axelem, uchýlila se sem za této války, stále upoutaná na lože, slabá a nemocná; dočkala se takto aspoň radosti, že znova se shledala se svým manželem, dříve než smrt je spojila. Osudná zvěst z pozítřejšího večera zůstala jí skryta až do konce. — Snad o této návštěvě nachvat a tak krátké hrabě Auersperg zanechal jí nějaký neznámý spis, určený jejímu synu, kdyby jeho syn, jak snad tušil, osiřel. Co se stalo s tímto psaním? A bylo opravdu nějaké? Nevím.

KOMTHUR, který se vzpamatoval a na okamžení se zamyslel: Herr Zachariáši, pochybuji i proti své vůli

poněkud o skutečnosti celého tohoto snu!... Ale proč jste mi prozradil takové tajemství?

HERR ZACHARIÁŠ: Běda! protože jsem velmi stár, pane! a že brzy zemru. — Protože nečinnost nabyla by zde rozsáhlosti zločinu, — a poněvadž jsem se neodvážil odnésti s sebou výčitky svědomí, že jsem mlčel! Protože nepatrné úhrady byly kdysi odhlasovány, a stvrzenky, vykoupny takto za nízkou cenu od států, jsou nyní zničeny — a že vlastně tyto zázračné poklady *nepřisluší dnes již nikomu!*... poněvadž můj pán, jemuž jsem vše vyjevil, — do podrobností, jimiž moje dohady jsou ještě více ozřejměny, — nejen nikdy o nic se nepokusil, aniž co předsevzal, by nabyt těchto nespočetných bohatství, ale výslovně zakázal, aby se mu již o tom nikdy ani nehleslo! Protože přikázal, bychom přísahali, mně čtvrtému, ani zmíněčky o tom neučiniti, byť to bylo mezi čtyřma očima, byť potichu. — Dnes tomu jsou tři léta, co jsme se tak ztuhla zapřísáhli... a nikdy ani slůvka! Nevím, jaké zvláštní a strašné vědě vyučuje ho mistr Janus... ale možno opravdu věriti... *že zapomněl!* — Nikdo by mne neslyšel na vysokých místech, mne starce, ztraceného v těchto vzdálených lesích! — Vy, pane, jste mocný. Králové vám naslouchají! Domníval jsem se tedy, že mohu porušiti přísahu, ostatně vinnou, abyste jednal jménem mého příliš lhostejného pána. Tak sláva, moc a štěstí přijdou mu proti jeho vůli!... A chtěl jsem se sprostiti této povinnosti k památce jeho šlechtetného otce, který byl vaším příbuzným a vaším přítelem.

V stromořadí zavzní vzdálený roh.

Hle, pán Axel! — Vyslovte se teď.

Sbalí na chvat své papíry a skryje je do své hazuky.

KOMTHUR, který ho pronikavě pozoroval: Herr Zachariáši, vy jste moudrý a věrný služebník. Vše,

co vám mohu odpověděti, jest to, že odjíždím této noci, — a že do tří měsíců dostanete v tomto hradě o mně zprávy.

Radostné vzrušení herra Zachariáše. — Sám u sebe, přemítaje:

Tak tedy: moje světnice jest přistrojena ani ne hodinu na koni odtud, na Nízkých Stezkách v hostinci u *Th Čápů*, na křižovatce Wald-Kreutz; Otto, můj komorník a oba první vůdcové mne tam očekávají... budu tam asi v půl dvanácté dnes večer. Takto si odpočinu na prvních šest denních pochodů. Zítra tedy, jak se rozední, na koně! A za několik dní z Lesa venku! A... poštovním vozem až do Berlína! Tam až shromáždím trosky svého jmění, dám-li se do toho opatrně... proč se nepokusiti sám a nedobýti potajmu tohoto fantastického Zlatého Rouna?... Ó úchvatné zjevení!... Ač-li to přece jen pravda!

V síni zavzní kroky. Tišeji, s prstem na rtech: Mlčet.

Zjeví se v pozadí sálu Axel Auersperg. — Jest mu tak asi třiadvacet až čtyřadvacet let. Jest velmi vysoké postavy a podivuhodné mužné krásy. Lepost svalů a úměrnost jeho postavy projevují mohutnou tělesnou sílu. Jeho obličej, bledosti skoro zářící, vystupující z pod dlouhých a jemně vlnitých kaštanových vlasů a tajemného výrazu z vnitřní duchovní práce.

Jest oděn v šat z černé kůže, s ocelovými knoflíky. Na hlavě má vydrovku s orlím pérem. Karabinu přehozenou přes rameno, sekeru za pasem.

Stojí chvíli nehybný na prahu sálu.

III

ZHOUBCE

V Ý J E V S E D M Ý

TYTĚŽ OSOBY, AXEL AUERSPERG

AXEL: Milý bratranče, buď zdrav.

KOMTHUR: Dobrý večer, Axele. — Byl dobrý lov?

AXEL usmívaje se: Vždycky.

KOMTHUR: V tomhle pekelném počasí? Jsi tedy *Černý Myslivec*! — Slyšíš? — Sázím se, že alej jest plna démonů!

AXEL zavěšuje svou těžkou karabinu mezi dva orly na zdi: V dubnu se rychle vyčásí. — Lpíte na tom a opustíte nás dnes večer?

KOMTHUR po krátkém pohledu na herra Zachariáše: Tuze třeba; král nečeká.

Po tomto slově herr Zachariáš nadšen opouští sál.

AXEL usmívaje se: Ať žije král! Tónem půvabné zdvořilosti: A... ke stolu?

KOMTHUR: Výborná myšlenka; mám chuť.

Zasednou. Déšť přestal, bouře jako by zapadla do lesů.

V Ý J E V O S M Ý

AXEL, KOMTHUR, UKKO, POTOM GOTTHOLD, MIKLAUS A HARTWIG

Ukko vstupuje v pozadí, následován Hartwigem; tento drží na konci své jediné ruky těžký košík s vínem; — Gotthold a Miklaus, přišedše s prava, nesou stříbrné ná-

činí, obtěžkané pokrmy; Ukko bere dvě ze zaprášených láhví a vytahuje zátky.

KOMTHUR sám k sobě, zamyšlen: Skoro by člověk věřil, že *zapomněl*! pravil mi ten herr Zachariáš. O tom nejprve dlužno nabýti jistoty.

UKKO nalévaje zpola křišťálové poháry: Burgundské.

AXEL rozvinuje svůj ubrousek: Vy tedy nebudete s námi píti *Maitrank*. Škoda; shledal byste, myslím, že jest tady svěží jarní chuti.

KOMTHUR rovněž tak, bezstarostně: Jakáž pomoc! — Na tvé zdraví. Píje; potom prohlížeje zvěřinu, kterou rozkrajuje Gotthold: Eh! toť čtvrtka kňoura! — Zdá se mi, že jsem ho ucítil, jda mimo, po jeho opojné vůni! Ale jen nezapomněl-li kuchtil při pečení papryky a vanilky? Ochutnává. — Nikoliv: toť prozřetelnostní.

AXEL k Miklausovi: Krapet vody, prosím tě.

KOMTHUR směje se a tónem velmi volným: Co se týká kančího, pochutnal jsem si na výborném u dvorního rady Johanna Hernera v den, kdy od Jeho Veličenstva krále dostal jsem klíče komořího. Přípravou však se lišilo, věrna-li moje paměť. Ano. Samotář ten zamluvil si na onen den lanýže z Francie, koření z Anglie a vavříny ze Sicilie. Vroubeno jasnou rosolinou kdoulovou, bylo podáváno, báječné, na lůžku z aromatických bylin. — Axele, doporučuju tento recept tvému kuchaři: šlechtic nikdy příliš nebude pečovati o svůj stůl.

AXEL: Rcete mi, milý bratranče: odpoledne otočil jste koně k zámku; honba vás nudí, — nebo myslil jste, že jste povinen šetřiti svých sil na dvě stě mil, jež máte uraziti?

KOMTHUR jedá a pije: Chtěl jsem líbezně dřímati při vzdálených zvucích svého neúnavného rohu, v tomť vše.

AXEL rovněž jedá a pije: A — snil jste krásné sny?

Ukko mlčenliv nalévá dvěma soustolovníkům.

KOMTHUR nedbale, s úmyslem vzdáleným, *skoro nezřetelným*: Zlaté sny. Zdálo se mi o onom starodávném králi Lydském, který jen pustí udici do své řeky Paktolu a vytáhne ji s treskou z massivního zlata. — Krásný sen!

AXEL upíraje na něho zrak, po chvílce mlčení pozdvihuje svou gotickou německou sklenici: Na jeho skutečnost!

KOMTHUR u sebe, v nejistotách: Hm, hm!... Nahlas a protahuje se, s úsměvem, o lenoch svého sedadla: — Axele, dnešního večera šírá mne melancholie, a nejen proto, že jest mi vás opustiti. — Zajisté, stůl září, ubrousek a tyto staré české křišťály jsou krásné podívané! Ale... jsme sami, — a tam dole při dvorských večerích zlato se mísí tak líbezně pod kandelábry s bílou pletí žen! Jejich oči a jejich zlomyslné bílé zoubky, jejich úsměvy, tak pošetilé a tak okouzlující, snoubí se tak pěkně se světly! Rudé květy, zvláště růže, tak ušlechtilé svědčí černým kšticím. A až k hedvábům, koupaným v lázni jejich vůní, všechno všecinko z jejich přítomnosti okouzluje tak nezdolnou magií šílenství krásné večere! Ah! můj milý, kdybys opustil vyhnanství a ráčil mne následovati do toho světa slavností, nádhery a lásek... Ztlumiv hlas a tónem veselého hejskovství: — ah, kdybys tak viděl, jen aspoň jednou, hezkou kněžnu Muthwildovou?

AXEL neznatelně se zachvěv při tomto jméně: Nuže, co by bylo, komture?

KOMTHUR sám k sobě, neodhodlán: Hm hm! (Nahlas.) — Ale pak bys již nespal! Pomysli: dítě vdova, duchaplná tak, že očekávala s očima sklopenýma smrti svého manžela... s trpělivostí andělskou! — Ten drahý kníže!... Dle jisté legendy její otec, vážený generál, zakusil téhož osudu

jako tvůj vznešený otec, byv zaskočen oddílem nepřátelských střelců za vpádu. Rod vyhaslý. Mlčení. — Axel zůstal nepohnut. — Takže kdyby se znovu neprovdala, kněžna Karola může se do vůle bavit ve svém Berlínském paláci pod záštitou svých erbů v smutku. A pravím ti, kdyby ti dala jednou, — tobě, předem žádoucímů svých nočních hodů! — kdyby ti dala zahlédnouti třpyt svých modrých očí, — a svých krásných rtů! — mezi křišťálem tvé sklenice a plápoem svící... ztratil bys tím spaní.

AXEL usmívaje se: Myslíte?

KOMTHUR směje se: On pochybuje!... Ah! nepotupuj sebe; neodsuzuj svých budoucích přátel k nečinnosti.

AXEL: Jsou tedy tolik svůdny ženy tam dole, v životě?

KOMTHUR: Většinou. A pak... Tónem důvěrným: — jen považ, to opojení, uchvátiti je nevýslovným manželům — trojitá opravdu radost dobyti jich. Každý muž po třech světských láskách nežádá skoro nikdy již Proserpiny leda že chutnost její koření se hněvnou žárlivostí chmurného Plutona! — Čtu ve tvých zracích překvapení, které mívá tvůj věk; — ale pro nás, v mnohých galantních okolnostech, palčivá muka toho, kým ona jest vřele milována, bývá někdy hlavním půvabem té, která si nás zvolila. Toto koření, které všechny chápou a které často u nás rozhoduje, zlahodňuje tak dobře tuto zábavu vysokého vkusu, jež jmenujeme láskou!

AXEL: Opravdu? — Myslil jsem, že jsou ještě ženy srdce vážnějšího.

KOMTHUR: Ale jdi, všechny jsou svrchovaného milosrdenství; jenže mají své chudé. Tomu se ve světě říká ctnost. — Co do jejich citů... (Voní zdlouha ke kytíčkám a chomáčkům lesních květín, roz-

hozených mezi rozličnými sklenicemi) — co na tom, že tyto květiny s tak rozkošnou vůní jsou srdce vážného nebo rozpustilého?

AXEL: Již si nevezmete této bažantí nádivky, bratrance?

KOMTHUR bera si: Drsný vlkúbijce, řeknu vám, že obyčejně nádivka zdá se mi nejtěžší ze všech kovů, ale tato vymyšlená hlavou osvícenou ospravedlňuje neopatrnost, do níž se odvážně pouštím! Mlčení. — A vy, Axele, málo jíte a jste... starostliv!

AXEL: Přemýšlím, jak lijavec vybere cesty a vyloubí rokle. — Úkko, odvážeš dva hafany, by nám razili cestu. K desáté osedláš koně a svítilny připeš k sedlům. Já pojedu na Wunderovi.

KOMTHUR: Kolikátá pak to bizarní hodina bije?

AXEL usmívaje se: To nebijí hodiny: — uragan, který se vedral do věže, naráží kladivem o velký zvon. Ale myslím, že jest devět.

KOMTHUR pozoruje Axela: Ha! ah! Toť hodina, kdy kupčik chodí spat s „pokojným svědomím“: — není tu již dobrých dědů, by olupovali na cestách. — Ano, kdysi jsme odlehčovali jejich kořisti, toť pravda! „počestným“ měšťanům, „počestným“ kupcům, „počestným“ židům, — jemnému výkvětu lidské flóry! — a to aniž jsme zvěděli, jakými loupežemi, jakými lichvami a jakou lstí jejich počestné úspory byly ovocem příliš zákonným. Věru, nekárám nad míru těchto způsobů u předků? Nebylo-liž za všech dob právem lovcovým, vyrvati zvěřinu ze špičáků svých psů? — Vlastně právo, jímž se oháněli tehdy páni, nebylo právem nejsilnějšího, ale nejsmělejšího!... Byli jeden proti tisíci: poslouchali jich. Proč? Protože síla přichází odvaze, jedinému zkušebnímu kameni urozeného muže! Nerad bych zmátl čest s počestností.

AXEL jako by ho neslyšel: Doprovodíme vás, Ukko a já, až na křižovatku Wald-Kreutz, neboť možno zblouditi na rozhraních nebo potkati se s vlky.

MIKLAUS: Karabiny jsou přistrojeny, pane, jakož i oštěpy a nože lovecké.

KOMTHUR sám k sobě, náhle studený a zachmuřený, pohlížeje na Axela: Nuže! toť nemyslitelná! ale náš herr Zachariáš má asi pravdu; — jest to člověk bezstarostný, který zapomněl. — Kdo ví? Až se naskytne chvílka, měl bych pro sebe tmů, přivaly!... Noční nehody v Černém Lese jsou čímsi přirozeným: odvážit se a učiniti tomu na ráz konec, — dvěma ranami z pušky, — situace by se zjasnila. Což nejsem dědicem? A...jakého dědictví snad?

AXEL: Kde pak jest Walter Schwert?

GOTTHOLD: Pane, odešel do vsi obnovit hradní zásoby.

HARTWIG: Bude hezky promočen, a rysové vskutku v těchto slotných nocích potulují se...

MIKLAUS: Oh! Franz koná cestu se správcem: vzali s sebou zbraně a tři psy vlkodavy, — a Raša, psa, jenž neštěká.

AXEL: Ubohý dobrý stařec! K Miklausovi: Ohřeješ mu starého vína francouzského. — Ah!... nechci již na příště, aby tak pozdě vycházel.

KOMTHUR polou nahlas, roztržitě, klada svůj utěráček na stůl: Jak o ně pečuješ!

AXEL pohlédnuv k oknům: Ale nebe se vyjasnilo; hle hvězdy. — Vráťte se nám, milý bratranče?

KOMTHUR pozdvihuje oči a patře na něho: Brzy, doufám.

AXEL: Na váš příští návrat! Pijí, potom vstávají.

KOMTHUR usmívaje se a s náhlou nenuceností srdečného výlevu: Axele, vy jste rozhodně šťastná povaha, a — počkejme! rozmýšlím se právě obrátiti se na vás, dříve než odejdu, otázkou naprosto soukromou. Mám vám cosi říci, jen vám.

Na znamení hraběte Auersperga Miklaus a Gotthold přenesli ještě osvětlený stůl pod klenbu pod kamenným schodištěm. — Ukko staví obě sklenice a konvici na kredenc postavený pod obstávkou krbu; potom s pomocí Hartwigovou přistaví k ohni obě sedadla.

Sál jest teď rozsáhlým prázdným prostranstvím, kde procházejíce se hovoří Axel a Komtur.

Tři služebníci a Ukko vycházejí pozadím sálu.

V Ý J E V D E V Á T Ý

KOMTHUR, AXEL SAMI

KOMTHUR sám u sebe, zpytuje Axela: Nikoliv, toto dítě ani nemyslí na ten královský poklad, jehož tajemství by mi snad mohl jasně vyložit. — Kterak mu vyrvati nějakou známku, jejíž důležitost mu unikla! — Zajisté, snad něco ví, aniž si toho jest vědom! Bylo by třeba... dobýti úplné jeho důvěry před jakýmkoliv jiným rozhodnutím.

AXEL: Komture, poslouchám vás.

KOMTHUR pořád u sebe: Budme tedy otcovští, ochránci a příznivci, dobrými rádci! Nic není nad staré prúpovídky moudrosti a mravnosti, vhodné, by oslnily nezkušené a usnadnily nad nimi smrtelný vliv. — Ostatní, pokud dnešní noci se týká, jest rozhodnuto.

AXEL usmívaje se: Nuže?

KOMTHUR nahlas: Nu ano! — mluvím tentokrát zcela vážně, — kýho řasa děláte tady, hrabě, v této staré budově, v tomto zapomenutém hradě, zavřeném ve středu paradoxálních lesů, zatím co ať u toho neb onoho z našich králů vás čeká skvělá budoucnost? — Máte vědění, odvahy, ducha: dopouštíte se viny, když zakládáte ruce mezi čtyřmi stěnami v troskách. Vpřed!

Vyzývám vás, byste vstoupil na svou dráhu. Jste Auersperg: hodina udeřila, byste toho byl pamětliv.

AXEL nedbale: Mluvme o něčem jiném.

KOMTHUR: Axele, tuze jsem miloval vašeho otce; jsem povinen mluvit v našem starém jméně. — Co znamená to slepé přátelství k vašemu neviditelnému soustolovníku, tak zvanému „mistru Janusovi“? — Váš vychovatel, budiž! — Ejhle, společník nijak neodškodňující, — a který jistě v zimní večery bývá zábavný, možno-li věřit, co se povídá! — Máme-liž právo obětovati takto skvělost celého rodu ani nevím jakým studiím...

AXEL vážný a prostý: Připomínám vám, že jsem na muže, o němž mluvíte, přenesl svou synovskou úctu. Můj otec poznal u vojska toho válečného druhu, který mu dvakráte zachránil život.

KOMTHUR: Aspoň kdyby to byl člověk opravdu schopný...

AXEL tónem naivním: Čeho schopný?

KOMTHUR: Posléze ty, tak mladý duch, mrháš nejsvětějšími lety v těchto prázdných badáních domnělé Vědy hermetické! — Prohlížel jsem tituly nezdravých svazků tvé knihovny; opájíš se tím vlhkým prachem? Dáváš se učití halluciníkem, který žije u tebe. Domníváš se, že jsou ještě „vědy tajné“? — Ale to jest tak superlativně prostodušno, že to sousedí se směšnem, můj ubohý bratranče! — Hrej si na středověk, — budiž! Tady se tomu zvláště daří; věc jest nevinna, a nikoliv, přiznávám se, bez jakési velikosti. Ale hnáti přestrojení až k obnovování alchymistů, slibujících Kámen Mudrců! za veliké součinnosti kelímků, křivulí a trubic! sníti o sloučení rtuti a síry... ah! nemohu tomu ještě uvěřiti. — Znáš pitné zlato, které zbývá na dně kelímku?... Tvoje mládí. Nuže! K čertu s tou obnošenou kutnou,

kteřá ostatně špatně svědčí šlechtici! Následuj mne! Chop se života takového, jaký jest, bez illusí a bez slabostí. — Vstup na svou cestu! Ukonči čestně svou dráhu! — a nechej bláznům jejich bláznovství.

AXEL: Milý bratranče, přiznávám právo všemu, o čem mluvíte. — Skleničku Uherského?

Nalévá Komturovi.

KOMTHUR: A teď k závěrkům. Dovolávám se života skutečného, slyšíš? Což vzněcováním a napínáním obraznosti (a to v sídlech s cimbuřími, které nemají již obecného smyslu a neznamenaají od nynějška leč historické kuriosity, trpěné leda pro vyrazení cestovatelů), možno přijíti k něčemu hmatatelnému a stálému? Vyjdi z tohoto zastaralého hrobu. Tvůj duch potřebuje vzduchu. Pojď se mnou! Uvedu tě tam dole ke dvoru, kde ani duch není ničím bez vtípu a způsobů. Nechej zde chiméry! Kráčeť po zemi, jak se sluší na muže. Zjednej si bázeň. Staň se mocným. Ruko zbabělá! Dlužno vyhrát! A hoď do kopřiv a do řek všechnu tu přítěž smyšlenek, jimž se budeš smáti se slzami v očích za tři neděle, kdybys mne následoval do společnosti královské. Naposledy tě zapřisahám: vstup na svou cestu. Kdo tě tady může zdržovati? Nemáš tajemství, myslím, ani důvodů peněžních, ani vášní! Proč tedy toto nesmyslné vyhnanství?

AXEL pokojně a usedaje si ke kredenci: Můj milý a srdečný bratranče, jsem dojat — až k slzám, vskutku — přízní, kterou mi dosvědčují vaše slova. Vaše rady jsou od člověka nejvýřečnějšího, — a nikdo nepochybuje, že si z nich nevyberu, až bude na to čas a místo.

KOMTHUR k sobě: U ďáblů! — nerozluštitelné dítko!... Ah! věru! čemu věřiti? Opravdu zapomněl? Mlčí z pudové nedůvěry? A jest ostatně ta le-

genda nějak odůvodněna? Co mi hrozí, když se ho zeptám v této chvíli způsobem kategorickým? ... Ať mlčí nebo mluví, budu aspoň v jistotě? ... Nuže, tněme do živého.

Nahlas: — Necháš tedy uniknouti všech možností, jak probuditi slávu rodiny, — ty, naše kmenová větev? A to pro zábavu, bys pohřbil ducha v mlhovitých meditacích? Tvoje lhostejnost mne ohromuje. Na mou věru.

Mlčení.

Vidím, že jest tomu s mými nabídkami, jářku..., jako s těmi domnělými poklady, víš dobře, — s těmi báječnými bohatstvy, které můj starý přítel, hrabě Auersperg, tvůj otec, měl zachrániti před vpádem francouzským po našich nehodách: poklady ve zvonivých mincích, řádně zabedněné, majetek více než tří států Konfederace! — Zkrátka, nejsem-li napálen v této věci nudnou báchorkou, zbásněnou na kratochvíli jako tolik jiných o nejasném, ale nesporném faktě historickém, zdálo by se, — není-liž pravda? ... že vše to ... není snad naprosto ztraceno? že osmdesát vozíků národní Frankfurtské Banky bylo prázdných, když dvě nebo tři nepřátelské brigády se jich zmocnily v oné vražedné šarvátce, v níž tvůj otec ztratil život; — na konec že čtyři sta beček zlata a prutů, nemluvě o truhlicích drahých kamenů, nebylo by odtud příliš daleko? v okolích tohoto panského sídla, — kdož ví? Hle, Auerspergu, zdá mi se, že i polovina jistoty o tom zasluhovala by aspoň prohloubení. Nuže, oč jsi se pokusil, jak jsi hledal, co jsi vymyslel? Nic, zdá se! ... A přece, přiznávám se, co do snů, tento nebyl nehoden trošky pozornosti, neboť historický fakt, pravím, položil mu základ skutečnosti; a na této bási spočívala jistá záležitost, která, *i když nejistá, ale dobře vedená*, mohla — a může

ještě—býti víc než výhodnou pro nás. Slyš! jsem tvůj příbuzný, tebe starší, tvůj přítel; naše věc jest táž; můžeš se mi tedy svěřiti? Zvěděl jsem tuto událost, na mou věru, náhodou právě dnes. Pro Boha, seber dobře své vzpomínky dříve než odejdu!— Co jest tedy přísně pravda o všem tom?

Za této řeči Axel upřeně pohlížel na Komturu. Vstává a zamíří ke dveřím v pozadí sálu.

AXEL pokojný: Na chvílku, Komturo, prosím vás.
— Volaje: — Herr Zachariáš:

Komturu Auersperg, přistoupiv zase ke krbu, jehož vysoké plameny jej náhle nachovějí velikým leskem.

Herr Zachariáš objeví se v pozadí sálu, za ním Ukko.

V Ý J E V D E S Á T Ý

TYTĚŽ OSOBY, HERR ZACHARIÁŠ, UKKO

UKKO stranou, usmívaje se, když byl popatřil na Axela:
Oh, zde teď udeří.

HERR ZACHARIÁŠ: Pán mne volá?

AXEL přidušeně: Přistup ke mně. Herr Zachariáš se přiblíží. Axel pozoruje ho mlčky: — potom pošeptmu: Tys mluvil!

HERR ZACHARIÁŠ po chvílce: Ve jménu tvého rodu, jemuž sloužím osmdesát let, pane, odvážil jsem se zachrániti zapomenutí, dříve než zemru, ohromný poklad!

AXEL se strašným pohledem a temně: Ticho! Ukkovi, skoro šeptem: Dva meče. A nechť v okamžení Gotthold, Miklaus a Hartwig jsou tady, ve svých bývalých uniformách, s pochodněmi, — rovněž i se svými starými meči. Mlčet.

Herr Zachariáš vychází, potáčeje se, pozadím sálu. Ukko zmizí v pravo, dav znamení, že hraběti Auerspergovi porozuměl. — Konec tohoto výjevu udál se u prahu,

neslyšen Kašparem Auerspergem. — Od několika minut bouře venku, na chvíli ztichnuvši, nabyla své intensity. Déšť znovu začíná šelestiti o okenní tabule a blýská se.

V Ý J E V J E D E N Á C T Ý

AXEL, KOMTHUR, — POTOM UKKO A TŘI VOJENŠTÍ SLUŽEBNÍCI

KOMTHUR sedě, obrácen zády a ohřívaje se: Hrabě, buďme pozitivni, buďme na zemi. — Sám se o to postarám, abych obrátil pozornost vladařů Württemberska, Bavor a Saska na možnost odhalení oněch nepodobných zmizelých bohatstev. Aněco-li, jak připouštím, vskutku vážného z celé této víře podobné události, přičiním se, dobře mi rozumějte, aby z toho vzešla odměna více než knížecí pro nás oba. Štěstí, které by bylo ostatně dvakrát zázračné: neboť jsem na mizině, můj milý, a těch několik tisíc zlatých, kterých mi rád neupíráš z dědictví po našem posledním bratranci Wilferlovi Auerspergovi, jest v mých očích parou, již způsobuje několik krůpějí tohoto zlatého vína na tuto řěravou lopatku. Nuže! Nevzpomínáš si na nějakou zkazku, jež by byla osvětlila za rozprávek s lesníky, — třebaš jen ústí starodávných podzemních chodeb této hornaté části Černého Lesa? Jakže! onen oddíl asi dvou set mužů, točese lesními klikatinami, nezanechal ve starých pamětech země žádné stopy po nějaké zastávce, po těch neb oněch ostražitostech, jichž jim bylo dbáti? Ničeho jsi nikdy neslyšel, ani neurčitěho, o této věci? žádné zmínky v otcovských papírech... v tajných listinách předků? Toť na konec neslycháno! Pomysli, když přijmeme, že jest 1° jistota trvání těchto báječných valut, a 2° jedno nebo dvě památná znamení, stano-

vená dle zvláštních nebo místních tradic, tu není pochyby, že s pomocí jistých výpočtů, v nichž se znají všichni vojenští inženýři, úvěr, byť pěti nebo šesti milionů tolarů, byl by sehnán za několik dní. A pravím, že ani ne do dvou měsíců, — tří, ba čtyř, chceš-li, — prací a vážnými překopávkami v okolí tohoto hradu, užívaje, kdyby bylo třeba, ve dne v noci nějaké tisícky našich horníků ... Pomysli na slávu a prospěch z této výmínečné události! Ten povyk, jenž by se strhl po celém Německu! Mluv!

Obrátí se a vidí, jak hrabě Auersperg stojí zamračen se skříženými pažema, — v pozadí sálu.

Nu tak, co jest? co pak máte?

Vstupuje Ukko. Mladé páže ukazují mlčky svému pánu dva meče k boji nachystané, jež drží v půli. Gotthold a Miklaus ve svých bývalých uniformách bílých kyrysů, objevují se v pozadí sálu, pozdvihující každý pochodeň v levici a třímající obnažené meče v pravicích. Hartwig drží meč v jediné své ruce. Zažloutlé chocholy přilbic mísí se s bílými kníry.

Mlčky jdou a postaví se každý před jedny ze tří dveří a znehybní. Komtur patří na ně poněkud překvapen.

No no, co pak to bude, nějaký fantastický obřad? Či snad tvůj „mistr Janus“ ukáže nám nějaký krásný kouzelnický kousek? To by byla roztomilá všímavost. Vstává.

V Ý J E V D V A N Á C T Ý

AXEL, KOMTHUR, GOTTHOLD, HARTWIG,
MIKLAUS, UKKO, POTOM NA KONCI MISTR
JANUS

AXEL přibližuje se ke Komturovi a pozdravuje ho: Bratranče, právě jste promluvil několik rodinných klepů, které mne urazily. Dáte nám ihned zadost-

učinění. Přestáváte býti mým hostem. Za bojiště tento sál jest výborný, zvláště v tomto špatném počasí.

KOMTHUR krátce se odmlčev: Ztřeštěnče, vždyť máš horečku!

AXEL hovoře dále: Dobyl jste si v Německu pověsti mistrovské zručnosti s mečem, pane; bude tedy naší zbraní. — Budeme se bít bez milosrdenství, bez příměří.

KOMTHUR přerušuje ho: Jakže, propůjčují se tady náhlému záchvatu šílenství, jímž jest právě zachvácen hrabě Auersperg?

AXEL ukončuje pokojně větu: ... na život a ... na smrt.

KOMTHUR krátce a hrdě: A proč?

AXEL: Oh! velmi často, jak už to dobrodružství cest s sebou přinášejí, chápeme se meče buď na zatačce silnice, buď v hlubokém úvozu při ochozu nějaké náhodné vísky... z hádky bez příčiny příliš určené, — z prostého útoku. Nechce se mi tedy odůvodňovati nad míru náhlost své výzvy, zvláště když vám nabízím souboj dokonale pravidelný.

KOMTHUR: Bah!

AXEL: Sudte o tom, jak libo. Já na nohou, vy nevyjdete z tohoto sálu; ale stačí vám, poněvadž nejste vězněm leda mou přítomností, těžce mne zraniti, aby odchod vám byl dopřán bez jakékoliv překážky. — Jste u výhody, myslím, ale utržíte-li vy nějaké zranění, toutéž péčí jako já budete zahrnut i vy pod mou střechou. Vyváznete-li zdrav, budete doprovoben až na hranice této země, aniž jaká známka příkoří vám bude dána na jevo mými lidmi. Nemůžete zamítnouti svědků tuto stojících: jsou rytíři Železného kříže; — ani mého pážete: ručím vám za to, že jest z rodu jak loyálního, tak chrabrého. Tito svědkové tedy dostojí na svou čest a na svou víru, neměníce

ho nijakým úskokem, slovu, jež vám dávám...
a jež jest slovem jejich pána a přítele.

Obraceje se: — Přísahajte!

Záblesky čepelí a pochodní, které se chvějí v pěstech starých vojáků, jiskří a třpytí se v oceli kyrysů. Posléze všichni tři vztáhnou mlčky své meče. — Ukko na velitel-
ský pohled Axelův pozdvihuje svou pravici, po chvílce zuřivého zdráhání.

Prisáhnuto.

UKKO prostě, ale tónem vážným: Nerado.

KOMTHUR: Tak jsem již dosti obklíčen? — Ah ano! ale... což jest vaše budova lotrovskou peleší, bratranče? Aspoň tabulku s nápisem byste měl vyvěsiti, a varovati pocestných, u čerta!... Zajisté, nevyhnul bych se nikdy půtce ani za takových podmínek: — přece však, jak vzíti vážně tuto tragickou okáزالost, nejurážlivější zastaralosti? Věru, to zavání strašákem, jímž se nerozčilují ani za mák mužové meče. Co mne se týká, nemohu se ubrániti, abych se tomu trochu nesmál. — Věřte mi, přestaňte co nejhbítěji s parádou — která by vám již byla jistě přišla draho, kdybych byl zařezovačem dětí.

AXEL nehybný: Když bych měl ruku neblahou, budete uložen tam dole, na rodinném pohřebišti. — Přes to však do pamětní listiny, která by brzy vašemu králi ohlásila vaši nenadálou smrt, bylo by zapsáno, dlužno vám to oznámiti, že jste zmi-
zel v nějaké bystřině těchto dlouhých lesů.

Ukazuje na péro, inkoust a pergamen na jedné naplněné polici v pravo od krbu:

Máte-li tedy nějaká opatření, pospěšte si a napište, libo-li.

Komtur pokrčí rameny, skříží ruce a pohlíží na něho. Nikoliv? — Tím lépe.

Postoupí k Ukkovi; páže mu odevzdá oba meče. — Vrátil se před Komtura, podává mu je od jílců:

Vyberte si.

KOMTHUR s rozjitřenou a pyšnou netrpělivostí: Vari s cesty!

AXEL studeně: Vy se varujte.

KOMTHUR uchopiv, nevybíraje, jeden meč, — přitlučeně: Střez se!

AXEL pokojně: V střeh!

KOMTHUR: Naposledy pro jméno, jež oba nese, vyzývám vás, byste formuloval, co proti mně máte.

AXEL přidušeně: Vzhůru pochodně!

KOMTHUR: Vy mlčíte?

Axel, meč máje v ruce, vzdálil se, by nabyl volného prostoru na pŕtku, i neodpovídá než slabým přikývnutím hlavy.

Zbabělost!

Blesky, kmitající okny do vysokého sálu, mísí se se svity pochodní a mečů. — Vzdálená burácení hromu. — Axel, zlehka se zachvěv, přiblíží se ke Komturovi:

AXEL klidný a strašlivý: Patř na mne dobře, z očí do očí. Který jiný upřímny styk byl kdy možný mezi námi, než styk mečů? Myslil jsi mne dojmouti, když jsi mi tisknul ruku? Myslil jsi, že vidíš můj pravý obličej, když jsem se na tebe usmíval? Tvoje neslušná a nuzácká slova byl jsem povinen trpěti od hosta posazeného u mého krbu... ale v sobě poslouchal jsem jiné hlasy než tvůj.

Slyšel jsem tě přece, jakslyším neurčité zvuky zvířat z dálky, v lesích. — Oh! neosykej se: ne-trap tohoto meče: zbytečné před námi upejpání.

KOMTHUR zasvištěv dlouhou čepelí: Pošetilče! já...

AXEL nehybný: Ihned. Třikrát jsi mne vyzval k odpovědi. Neposlouchej mne, chceš-li: a přece jen pro tebe mluvím!... Proč bych se znepokojoval tvou nepozorností, — zvláště, když mi neporozumíš!... Ale měj výstrahu: tvoje nerozvážná chvastavost právě tě připravila o právo přerušo-

vati mne a zmocníš-li se ho od nynějška, jen na novo podáš důkaz o drzé zálibě, která by na konec snadno unavila mou šlechetnost. Tedy, méně hluku: — a podívejme se poněkud, kdo jsme, protože jsi to chtěl.

Mlčení, jež ruší pouhé šumění lijavce a rachot hromu. Komtur skříží ruce a stavě se zvědavcem, ustrojuje se do necitnosti.

Ty, který stanovuješ tak rád „šílenství“ bližního, jaké důkazy zdravého smyslu jsi nám dal! — Napomínal jsi mne, bych „hledal štěstí“, nabízej se mi sám za *vzor následování*: nuže za chvílku po té přiznával jsi se mi, jak jsi na mizině! . . . Místo abys svoje chápání stavěl tak vysoko, proč jsi se raději nepříčinil vyléčiti je z domnělé moudrosti, která nedovedla tě přivésti než k takovým koncům?

Alenikoliv; považuješ se za ducha, zoceleného „zkušeností“, jasnovidného a silného, není-liž pravda? a myslíš, že jsi mocen vždycky měřiti vítězně jízlivostmi úsilí koncepcí, jež ti jsou nedostupny, úsilí věd, které ti jsou zakázány, hovory, jejichž jasná a přísná krása, jež nemůže se ti zdáti leč jalovou, zůstává ti navždy nudnou, totiž zapovězenou.

A přece čím pak tak výhodným vyplňuješ své rozprávky a nahrazuješ tak často zájem, který dovolují snad tyto věci? Vážným zkoumáním koření v omáčce nebo opěváním chutnosti paštiky! — Opravdu, jakkoliv dle tvého souzení jsou bezvýznamny věci mých oblíbených studií, nevidím ani za mák, v čem jsem měl dnes večer tolik získati výměnou tebe poslouchaje.

A dále. — Pozoruje ani nevím jaké fantomy sklenicí u večeře, vysmíval jsi se zdravé illusi mé víry v jedinou lásku manželskou, — ano, jedinou, která zasluhuje jména lásky.

A přece, co pak jsi vychvaloval v opovržení tohoto mladistvého, panenského a tak legitimního snu, který se jistě vtíral již na ponejprv ne-li tvé „úctě“ — (zdáš se mi málo hoden zakusiti úcty ať před čímkoliv na světě) — aspoň tvému mlčení?

— Ah! hnusné radosti: radosti mrzkého cizoložstva. Takže pod posvátnou střechou mé matky přiměl jsi mne, bych se rděl a bych ve chvíli té cítil se jako zahanben před těmito cudnými květy, z hnusného způsobu, jímž jsi k nim voněl.

Věru, vyslovoval jsi zvučně a pyšně titul šlechtice; ba pronášel jsi toto slovo skoro při každém rčení jako nějaký buržoa. — A přece jakým důkazem ušlechtilého původu nebo vniterné urozenosti sankcionoval jsi hned po té tento vrtoch, zde tak ničemný a marný? ... Divil jsi se, že jsem pečliv o dobrého sluhu, sestárlého v mém domě, který kráčí ještě v této hodině, v bouři a v nebezpečenstvích noci pro mou službu.

Posléze v tomto příbytku, z jehož smutku, věku a slávy neráčil jsi leč tropiti si úsměšky, — když jsi jediné heroismu předků, jejichž přítomnost mu žehnala, zavázán díky za ten trošek, jímž se zdáš, — navrhoval jsi mi, dobře-li se pamatuju, bych, tebe následuje, ujařmil plnost své intelligence a svých dní v nicotě tisíce směšných pletek, bych šel zívát po tvém boku v rozličných knížecích síních, a to jsi jmenoval „raziti si cestu“. Pro tebe jest to snad možno. Jdeš po choutkách své přirozenosti. To není moje cesta, v tomť vše. Přejdeme dále! — Moje cesta? hle, věkové ji vyjezdili. Kterak jsi se domníval, že mne svedeš svými radami, když (byť byla z těch, jimiž se obíráš!) nulla, přímo dle tvých přiznání, jest skoro okrouhlým účinkem a „positivním“ výsledkem, k nimž tě přivedly, co do postavení ve Státě,

vlivu, skutečné vážnosti, znamenité pověsti a statku, tvoje důvtipné a skeptické zásady, duté a prázdné jako ořechové skořápky, odhozené opicemi? Méně vypínavosti, a nenazývej tedy nesmyslným leč sama sebe. — Nebyl-li jsi na výši... ani svých hubených ctižádostí, neobviňuj náhody; jest nevinna tvou dostatečnou neschopností... leda že neráčíš jí klásti za zločin svojí existence.

Komtur Auersperg pohlíží na něho s úsměvem opovrhlivé lhostejnosti. Na obou ustavičnými svity krbu, pochodní a blesků mihotají se a mění se záře jako v nějaké kovárně.

— Víím, že v očích většiny lidí nic by se nezdálo ospravedlňovati náhlé a drtivé tvrdosti mých slov. Se zvláštním úsměvem: neboť, na konec, není-liž pravda? libovati si na vlídné a ochotné hostině, a říci to s krásným rozmarem svému hostiteli, když se pozdvihuje radostná sklenice, — mluvit s láskou o sladkých vzdálených ženách, — kochati se smyslným opojením v těchto lesních vonných květinách, — zamávati jednou nebo dvakrát ve vzletu přátelského slova hrdostí šlechtické krve, — vytknouti, — i beze skromnosti! — málo pečliv příkrých koncepcí a rozsáhlých myšlenek, — připomínati s obezřelou dvorností, již sympatie vždy vnukne, jaké životní dráhy opomíjí, kdo tak záhy, v květu mládí, vypovídá se do vyhnanství... jsou tohle zločiny proti pohostinství? Proč pak tato látka hovorů, tak roztočilá a tak vábná sama o sobě, stala se mezi námi na ráz čímsi tak... chmurným?

Ujišťoval jsi mne o „důvěrném přátelství“, o „upřímné shodě“, o „srdečné pomoci“, o „zkušenosti v prostředích panovnických, z nichž mně dovolíš těžiti“, co víím ještě! o radostech, o skvělých láskách, o světlech! — o smavých ženách

na hostinách!...Všechna tato slova, tak poutavá pro vniterné obrazy, o nichž si lichotila, že je obsahují a magneticky vyřinují, — ano, toť pravda! tys je vyslovil! — odívaje je i vypůjčenými uhla-zenostmi svých způsobů, nabytých, když jsi se třel mezi dvořany.

Tady hraběti Auerspergovi dlužno zvýšiti hlas, by překřičel hrozný a rostoucí rachot hromu.

Ale pod závojem toho, o čem kdo mluví, nikdo nepřekládá, nevyvolává a nevyjadřuje leda sebe sama.

Nuže, počaty tebou, nasáklé tvou bytostí, proniknuty tvým hlasem, tvým duchem zrcadleny, věci těchto slov, jak vycházely z tvé přirozenosti a tebou byly vyslovovány, nedolétaly ke mně, vtělené v důvěrnou tvé přítomnosti, leč zase jako vyobrazení tebe sama — ražená v neutrálních zvucích vibrace vždy cizí jejich smyslu a jej popírajíce.

Neboť tyto věci, fiktivně tkvící v slovech, která sama sebou nemohou býti nikdy leč virtuální, — nezdála se mi již, myšlená tebou, než *domnělé* totožnosti s těmi, — téhož jména, — jichž živoucí verbální illuse mne by snad byly okouzly. Kterak vskutku je *poznati*! Bylyť suché, odpuzující, ledové, — nepřátelské od té doby týmž jmenům, jichž jako by se zmocňovala na tvém jazyku, by mne zneužila, — i nepocíťoval jsem z nich v tvých tlaších, oloupených o jejich *skutečné* obrazy než zápach vyschlého srdce, než dojem mrtvolné nestoudnosti duše, než hluchou výstrahu ustavičné zadní myšlenky prohnání. A tento trojí živel ustavil v mých očích vnitřní vzduch, jen a jen tebou dýchatelný, tvou bastardní, dvojmyslnou, vyhaslou a zkroucenou bytnost, čímž tvoje řeči nevyzvukovaly leč ... jako slovíčka kalná a zmatená, nevyjadřující než v tobě vro-

zené úbytější samých věcí, ponichž žádost domnívaly se ve mně vzbuditi. Takže pod úskočnými závoji tvé rozprávky takto vyzdobené krásnými slovy-žezly, věz, ty sám — chmurný a měňavý soustolovníku! — jsi mi se ukázal.

Kašpar Auersperg, s obočím sotva svraštělým, s obličejem však bledým, patří dále na Axela; ruce má stále založeny a mlčí.

Přece však, co mi do toho všeho! Což jsem v tom tvým soudcem, abych tě odsoudil nebo osvobodil? — Hle, ostatně, hodina odbije, kdy pan komoří vezme svůj řetěz, vrátí se k svým ... zábavám, — zbaví, jedním slovem, mou samotu svého bezvýznamného stínu. Mojí povinností, jak jsem ji zdědil po předcích, nebylo tedy již než mu skryti dokonale vážnou nudu, již mi působilo jeho sbohem. Právě proto jsem tě hodlal vyprovoditi za svůj práh, laskavě a s přáním šťastné cesty. Nebyl jsi pro mne než pocestným jako jiní, máje právo na uctivost, povinnou lidskému tvorů! — A pak, i mrtvé pozdravujeme!

Náhle však zpozoroval jsem, že jsi využil tady svých volných chvil! — a že jsi vylákal jedno z nejdůležitějších tajemství mého domu.

Na tato slova Komtur se zachvěl, potom pohlíží ztrnule na hraběte Auersperga a zůstává jako bez sebe, s ústy polozejícími.

KOMTHUR sám k sobě, třesa se: Ah! tady jest příčina! ... Což, — což pak jest to přece pravda!

AXEL hlasem tak drsným a hlubokým, že se zdá chvílemi jako řvaní lva: Opravdu, pohnul jsi zde žhoucím popelem. Neměl jsi ani vyzvídati, ani poslouchati! Jest to pro tebe neštěstím, že jsi ustoupil těmto pokušením. Omeškal jsi se ve vyzvědačství v tomto obydlí. — Jaktěživ nedopustím, abys moje těžké tajemství vynesl, neboť jsem drak, který ho střehu. — Četl jsem ostatně ve tvých očích

úmysl zavraždit mne dnešní noci, — (abys svobodněji mohl umořiti ještě celý tento veliký sen v nějakém nekalém činu) — smál jsem se, jist jsa, že tě přistihnu, tvému „odjezdu“. — Ano, dvakráte u stola rozeznal jsem tento krásný záměr ve tvém hlase skvělého zločince — a postihl jsem tvoje nízké myšlenky pod svou roztržitou škraboškou.

KOMTHUR svíraje v pěsti jílec své zbraně, a skoro sám u sebe: Jakže! tento chvastoun snová úmysl vlastniti si celou tu oslňující horu zlata? ... Znepokojme nejprv tyto vojáky.

Sbírá se, — potom bez přechodu, se suchým a přísným přízvukem.

Tak emfatické urážky mne nerozčilí. Držím meč — a v tom okamžení... Přes to jest mi usouditi nejprve, poněkud méně s vysoka, dovolíte-li, — že po vašich slovech vidím, že jste mimo zákon. Skrýváte tady jakožto zděděný poklad značných národních valut. Dopustil jste se zločinu proti Státu, že tak dlouho jste je mrtvil, a prvně namanuvší se Němec může vás vyzvati, byste navrátil tyto poklady své zemi, hrabě Auerspergu! Zadržujete-li je zde, kradete je.

AXEL po chvilce neurčitého překvapení: Aj, aj! — Od kud se bere tento příkrý soudce? — U stola vychvaloval nám ohnivě ty tradicionální pány hlavních cest, jež s hrdostí nazýval „dědy“ a jejichž lupičstva do nebes vynášel. — A teď hle, řečnuje jako nějaký advokát a plýtvá nám kázáním o poctivosti. Co asi znamená tato ušlechtilá změna drzého čela?

KOMTHUR se studeným úsměvem: Moje slova byla zkouškou, — dobře, zdá se, nastrojenou. A tak opravdu přemýšlíte, jak uzdmouti tento poklad, svěřený vaší synovské cti?

AXEL: A právě teď tento počestný rádce vinil mne, že jsem se nikdy pranic nepokusil, by se mi toto

uzmutí podařilo. Ale to byla zase zkouška, není-liž pravda?

KOMTHUR: Odvažte se tedy dokázati, že vám na cti utrhám, když se přičiňuju, by se vrátilo Německu... Zastavuje se.

AXEL usmívaje se: Odvaž se tedy sám a dokonči!

KOMTHUR hryzaje se poněkud do rtů: Oh! nejste povinen, leč vyjeviti úředně...

AXEL pokrčiv rameny: Právě teď mou povinností bylo *navrátiti* nejen čeho nemám, ale čeho i existence jest nejista! Od této chvíle — prostě *vyjevuj* — a jsem rozhřešen.

Hrabě Auersperg, dříve než usplíšil přímou urážkou mečovou půtku, obrátil se ke třem veteránům, nejspíše za nějakým rozhodným rozkazem. Náhle, popatřiv na ně, zachvěl se. Zajisté k přízvukům výbušné obžaloby mladého pána zachvěli se posvátným pohnutím, ba ve zmatku svého chápání spletli si někdy bronzové zvuky řeči s porvy hromu. — Jak nenávidějí hrozného protivníka s očima studenýma, s tonem rváče! Ah! ať jakkoliv bude urychlen zápas, právě teď jsou plni slepé víry v dobrý vítězný zdar! ... — Přece však po posledních slovech Komturových padl na jejich spravedlivé tváře stín: nepokoj, ke kterému neodvažovali se přiznati po léta, potvrzoval se v jejich svědomích, která zůstala přímá a prostá.

Vskutku, co právě bylo řečeno, jest více na dosah pokorné přihroublosti jejich soudů, i zdá se jim, buď jak buď, že skrývá se v tom vážná pravda, — o níž z úcty k nepochybné a nedotknutelné cti mladého pána zdržovali se myslíti. Pohlížejí na sebe: dali by svou krev za to, by ráci] odpověděti.

Právě proto hrabě Auersperg, který přistihl tyto pohledy, pochopil temný úmysl svého odpůrce, na něhož upírá teď strašný zrak.

A v dlouhé té chvíli smršť se vzdaluje, i neslyšeti ve vysokém sále leč šumot deště, jakési průtrže mračen: ustavičně tříští se a šlehá o tabule okenní.

Po úsilném vnitřním zápase: —

— Budiž!...

Ukazuje mečem na staré vojáky:

Jen k vůli nim, k vůli nim — jedině! rozumějte! svoluju odpověděti na tomto úctyhodném „zákonném“ území, odkudž mi posíláte, snaže se pohoršiti tyto lidi, mudráctví lotrinského soudního písaře. — Nelekám se ani za mák stínu mávání těchto netopýřích křídel.

— Vojáci, kteří jste našimi svědky, zatkněte pochodně do kruhů na zeď — a buďte soudci.

Zamíří k sedadlu, posadí se na ně a opře se loktem pravé ruky o stůl ještě osvětlený: drží nahý meč mezi skříženými nohama, spoléhaje levicí o jilec jeho. Gotthold, Miklaus a Hartwig poslechli. — Stojí teď nepohnuti, pravicemi opírajíce se o své dlouhé meče.

Ukko se podepře lokty o lenoch sedadla Axelova.

— Domnívám se býti v právu, užiji-li zde po svém způsobu faktů, jež právě se mi kladou za vinu v mém chování, — i přijímám, když se tomu chce, výslech.

KOMTHUR nehybný, s mečem v ruce, stojí v pozadí sálu: Právil jsem, pane, že by bylo pro vás nejprvotnější povinností, uvědomiti ihned a před jakoukoliv půtkou stát, jehož jste lenníkem a který, chráně zde vašeho dědictví, dovoluje vám o něm mluvit jako pánu. Jste jeho poddaným a jako poddaný máte upozorniti nějakým upozorněním buď jeho vysoké finančníky, buď jeho knížata, buď posléze ty z jeho představitelů, kteří sankcionují v jeho jméně Počestnost všech, vyjadřují jej a jsou jeho plnomocníky.

AXEL ukrajuje velmi studeně svá slova: Oh! kdyby jim podobní nebyli si dovolili tehdy zavraždit mého otce, aby se zmocnili úskokem a k zcela osobnímu užitku Pokladu, úředně jimi svěřeného jeho meči, — a jejichž zrada svrhla přes to odpo-

vědnost na jeho vojenskou památku, — znamenité ty hodnoty, o nichž mluvíte, byly by dávno v pravých rukou. Zapomíná se, že zde já sám mám právo žalovat! — Nuže, stát, — byly-li ony osobnosti jeho plnomocníky — jest za jedno s tímto činem. Tím jeho Počestnost (kterou představovali) jest povalena, mrtva, křivopřísežna a marná! zrušená, posléze! u mého prahu... Jest tedy dosti spravedlivě, aby pouta mých povinností k této smyšlené bytosti, — omezené touto utrhačnou vraždou, z níž by mne nedovedla odškodniti, — poněkud se uvolnily. — Proto také vděčnost, již by mi rádo namluvilo nebo uložilo plemeno vrahů, ani za mák nevzněcuje mého svědomí k tomu, bych zasvětil... byť jen vteřinu prázdné chvíle... stylisací „mínění“, jimiž bych opravil pro radost spoluvrahů neohrabanost zločinu.

KOMTHUR pokojně: Jakže! nebylo by naopak pro vás vznešenou příležitostí, pohnati na soud přímo stát, když byste mu napřed opověděl možnost, jež se naskytuje? Z kterého důvodu pouštíte tuto příležitost z ruky?

AXEL stále úsečně a ledově: Mám se státem rozrušující zkušenosti; — dovolil si stát, vždy na mou újmu, definitivně uzavřít tuto věc libovolným dekretem, zrušujícím bez odvolání až i moje práva žalobcova; — a nemožno mu ode dneška nijak oznámiti více nebo méně chimerické hypotézy... k jejichž slyšení nemá již vlastností, jež si zakázal sám vyslechnouti.

KOMTHUR: Dědíte vůči všem nesplněnou povinnost!

AXEL: Tedy dokonalost splnění vás mate! Na vojínovi, jenž zemřel pro svou povinnost — žádný stát — a můj méně než kterýkoliv jiný, zdá mi se! — nemá již čeho požadovati. Ať splněn nebo nesplněn, úkol jest skončen: a dítě tohoto vojína

nezdědilo nikdy služebních vojenských závazků nebožtíkových.

KOMTHUR v těžkém hluku hromu: Naskytnou se nepředvídané výjimky, v nichž každý šlechtic jest povinen již svým šlechtictvím vznést věc na svého krále, jehož soud sám jest bez odvolání.

AXEL hlasem volným, vážným a hořkým: Zapomíná se, že on již soud vynesl. Kdo jsem, i dle rčení královského? „Ratolestí toho, jehož *pochybná a zakalená neschopnost* ztratila bez návratu nejbohatší úspory Německa“. Ortel vyřčený na zdání a bez vyšetření věcí — (a to z dobrých ostatně důvodů!) — před jménem, které zahrnuje sedm věků vznešených činů. — I když tato etiketa, napsaná nad toto jméno králem, neosvobozuje mne ode vší uctivosti k opovázlivému veličenství toho, který se nezdráhal mne tím uraziti, tvrdím přece, že mi nedovoluje již s veškerou důstojností oznámiti mu ... co by nemělo nikdy býti než úslužnou a tajnou *důvěrností*. Neboť tato by dnes vzala na sebe domyslitelný ráz formálního usvědčení ze lži soudu, jímž se opovážil zakaliti zbrkle vznešenou památku mého otce. Nuže, *na čem* by bylo založeno toto usvědčení ze lži? Na *domněnkách* autority tak pochybné, jako autorita mého prastarého správce herra Zachariáše? Ah! pravím, nejpodezřívanejší loyálnost nezavazuje mne nikterak vydávati se v nebezpečí, bych si uhnal tak jalové směšno. Víím, jak jinak užítí svého času.

KOMTHUR zvolna: Tedy, zapamatuji si: Vy můžete objasniti důležité věci svému králi přiměřeným a vážným slovem — jež by rozptýlilo snad stín, který zanechá v Historii jméno vašeho otce, — a vy se vzpouzíte?

AXEL: Zvláštní rozumy, jejichž marnost úvahou nejlegitimnější opatrnosti vyjde na světlo!... Tako-

váto jest, nikoliv ve snách, ale ve skutečnosti alternativa, vztahující se na mou synovskou povinnost.

Dejme tomu, že po hledání — o něž se pokusí s velikými útratami u víře v jakési pochybné legendy — tato problematická bohatstva zůstanou nenalezena: Vyplynou z toho najméno otcovské jen rozjitřené sarkasmy, úštěpky o zklamané hrabivosti, ještě potupnější zadní myšlenky vůči mému otci, zvláště až nové světlo by se vrhlo na jeho smrt, — a všeobecnému omylu jen by se přitížilo.

Dejme tomu, že bohatství těch by náhle bylo znovu nabyto: poněvadž jejich objevením otřeseno by bylo veřejnou bezpečností, důvěrou a ctí v jejich „neoficielnějších“ představitelích — kteří by si tak uhnali „nejmrzutější“ ostudu — povím vám skoro do slova znění toho, co — dle svědectví celé Minulosti — Státní Důvod, kterému jest podřízena jakákoliv spravedlnost ve přích tohoto řádu, a který vy pomíjíte mlčením, nadiktoval by ponenáhlu Historii: hle, čeho by bylo možno potomstvu se dověděti:

Neví se ještě, za jakým účelem generál Auersperg málo dní před tím, než udeřil na nepřítel, sám o své vůli — obklopuje se ostražitostmi, které matou a rozrušují, — pohřbil v největším taji na jednom ze svých nejvzdálenějších panstvích nesmírné hodnoty, o něž běží. Historie nedovedla se ustáliti o pohnutkách, které ho měly k tomuto schování Německých peněz. — Přes to však jeho syn, Axel Auersperg, svou ušlechtilou restitucí vymohl zapomenutí toho, co jest v otcovské nerozvážnosti tak nepravidelného, ba i zvláštního, — a co na chvíli zatemňovalo erb této znamenité rodiny, až dosud beze stínu.

Ano: takový by byl zářící přírůstek na dobrém jméně, jímž bych mohl obnoviti památku svého heroického otce. Nuže, moje synovská soucit-

nost, důvtipnější než vašerady, dává mi výstrahu, že v takových okolnostech nebylo by mým rodinným zájmem vyhrabávat na světlo tyto věci.

KOMTHUR: A přesvědčen těmito paradoksálními subtilitami svolujete, zvláštním zříkáním se práva, k tomuto hotovému omylu, který tíží tento popel? tedy pravím, že zcela prosté oznámení ministerské radě mohlo by přes vaše kolísavé předvídavosti vrátiti vašemu jménu, které jest také mým jménem, veškerou minulou čest!

AXEL: Oh! u *našich*, pane, nebylo nikdy otázky o někom, jenž by dekretoval naši čest, zatím co vlast, zakládána po věky našimi činy a činy našich pairů ve vojenském panstvu, dluží nám nejryzejší ze své cti... — Nikdo tedy nemohl by platně kontrolovati cti těch, jejichž živým úsilím jest, proniknouti reálním smyslem čest jiných lidí, a staráme se dosti málo o bezcennou čest těch pocestných (tak četných, jak se domýšlíme), kteří si dovolují jen jedinkrát bráti ji na přetřes. Nemám tedy proč dbáti vašich posledních slov. Jsem tady ve svém dědičném domě, u krbu vyhnanství v místě vyhnanství, a vlast není již pro mne, než stavební prostorou. Nemám, proč bych se znepokojoval tím, co snad jest zahrabáno v okolí tohoto obydlí, neboť můj otec mi nezanechal o tom žádného návěští. Poněvadž žádný zákon mi neukládá, bych se tím zabýval, nikdo mi neupře práva pustiti to s mysli nadobro.

KOMTHUR: Ještě méně váš otec odkázal vám povinnost zbaviti takto majetku mnoho milionů nevinných. Ve jménu jakéhosi odvolávání se na některé vykrucujete se a zanedbáváte Zákon, jen aby všichni pocítovali vaši mstivost jak přepjatou tak nespravedlivou.

AXEL usmívaje se: Věru, i nejchatrnější finančník nejmenšího ze Států Západních obmezil by se

v této chvíli na to, že by na vás pohlížel mlčky: neboť překvapuje, když slyšíme dvořana, an podává důkaz nevědomosti tak hluboké. Uvázly-li vaše pojmy o povaze Zlata na poznání, jak je utratiti, pak jsou nedostatečny, by pohnuly člověka k odpovědi.

KOMTHUR necitný, aniž pochopil: Byť jste sebe vážněji vyhazoval kartu, nepřetrumfnete snadno toho, kdo hájí zájmu všech.

AXEL: Zájem všech! Ušlechtilý cíl, z něhož ve vřavě věků knížecí lupiči sankcionovali ve všech zemích vyděračství a lichvu dle své libovůle a jímž dovoluje se ještě vymamovati žehnání obecného lidu, tím že jej obírá chladně přímo ve jménu jejich zájmů. — Oh, nikoliv, nepozvu sem k plenění obyčejných zápasníků o „zájmy všech“.

KOMTHUR studeně: Nuže, když z těchto zdánlivých, podivných pohnutek nelíbí se vám vzítí na sebe iniciativu uvědoměním příslušných států, dopusťte jiným, ať se o to postarají, a brzy přijdeme a zbavíme vás tohoto zlata, — s nímž nevíte, co dělati, a které jest vám cizí.

AXEL klidně a hrdě: Proč bych dovolil, moha se tomu opřít, aby jeden nebo dva tisíce lidských hovad na vaši mzdu náhle se tady objevilo, znešvěcovalo dlouho a zuřivě hrubým smíchem své přítomnosti jediné místo vyhnanství, kam jsem zatlačen pohřbiti důstojnost svého života? Víím, že se bude zdáti zcela prosto lidem zákona, aby ve jménu onoho „zájmu o obecné blaho“, jehož mrzká lež právě se vyvrbila, — a ke všemu ještě pod záminkou zlata snad jen domnělého, — bylo dovoleno řadám vykopávačů přijíti a zhyzditi tuto zemi, cenu slavné krve celého rodu, jež ve mně ústí, — a zpustošiti tuto půdu, již moji šlapali synovsky po věky: co by se dalo na tyto sentimentální protesty? Odškodnili by mne, není-liž

pravda, až zporáží a do kořen zvyvracejí tyto tisíce starých stromů, kteří jsou pro mne starými přáteli? — Nikoliv. Mlčení velikého Lesa — marka, jíž jsem markrabětem — není na prodej: jest mi dražší než všechna slova: toť statek posvátný, z něhož nebude mne snadno vyvlastniti, a za nějž by mne neodškodnilo zlato vašich bank. A když i domnělý vzrůst „blahobytu“ milionu lhostejných individuí by z toho následoval, pravím, že na téže váze tíže křemenů marně by převážila nějaký drahý kamen, — a že tento blahobyt nevyrovnal by se ve skutečné spravedlnosti obelstění, jehož bych zakusil.

KOMTHUR: Koho přesvědčíte, že taková bohatství nezasluhují vyhrabání, byť za cenu všech mlčení?

AXEL opovržlivě: Sám sebe: což stačí. Ba myslím, že tato úloha, jak dlouhou dobu dokazují, nebyla mi nesnadna. — Vždyť jest velmi pochopitelné, že více si ceníte Zlata (byť jen domnělého) přede všemi mlčeními, — protože Mlčení nepředstavuje pro vás nic než zívání. Vskutku toto slovo, prázdné, když uchvacujete právo na jeho vyslovování, nemá (ač těmiže hláskami vyjádřeno) ani stínu příbuznosti s tím, jež jsem právě pronesl. Také marně pokoušíte se zaměnit je za tutéž hodnotu... Usmívaje se: čin padělatele nebo papouška.

KOMTHUR nevzrušen: A tak aspoň jaká by byla ve vašich očích povinnost, kdyby se vám přihodilo, díky té neb oné otcovské zprávě náhle nalezené, odhaliti tato veliká bohatství?

AXEL pokojně: Pohrouziti je ještě hlouběji do země, kdyby mi bylo možno, pro čest Chudých.

KOMTHUR po přestávce: Šelmovství, jehož trvání bude bývati krátké, až věku rozvažování jednou odzvoní!

AXEL vážně: Vám bez pochyby tento věk navždy odzvání.

KOMTHUR: Dobrá. Myslíte, zdá se, že jste svoboden, zpotvořiti čin toho, který nesložil zde na tomto pozemku a k lepšímu zajištění jejich bezpečnosti tyto národní valuty, — než aby je odvezdal celistvé plnomocníkům Německa, až přijde hodina!

AXEL: A ta hodina mu odbila; zástupcové moci Německa přičinili se, by mu odbila. Tedy, ať jsou kdekoliv, tady anebo jinde, co mi po tom! Ať spí! Toť věru nejmenší, že sdílím se všemi právo o nich nevědět. Díky vražedné dvojakosti vašich mandatarů neví se, co se s vaším Zlatem stalo: Německo prohlásilo, že moje legitimní práva vyšetřiti události, které vysvětlují a motivují toto zmizení, jsou promlčena: čas se nakupil na tuto již starou historii... tak se staň.

KOMTHUR, nevzrušen: Abychom došli závěrku: znáte původ bohatství, pohrouženého — bez jakékoliv pochyby promne od nynějška, — pod vaši zemi! Když je takto ničíte, tu ještě s nimi disponujete; nuže, jakého práva se na ně dovoláváte?

AXEL: Práva, abych zachránil jejich zapomenutí.

KOMTHUR: Jakým právním titulem?

AXEL vstává, klidný a chmurný: Titulem podepsaným krví, která je pokrývá — a která je zaplatila.

Po dosti dlouhé přestávce.

Připojím však něco, nač se mne neptáte. Jest v Německu tolik nešťastných, jejichž hladová sklíčenost — vaše dílo, vás ostatních dílo! — hnusí se těm, kteří jsou s vámi za jedno, — že by bylo poněkud mrzko vyloučiti se docela z povinnosti pomoci jim, — když, dejme tomu, Zlato, o němž mluvíme, nabídlo by se naprosto jako *nález*.

Vskutku, bude vyškrtnuto z pamětí, promlčeno úředními výnosy, zřeknou se ho jeho odškodnění

majetníci, a tak sto let nad ním přejde a nebude onic více uvolněno. Co z něho zůstane? legenda. — Leží-li tu ještě, jeho ražení učiní z něho jakousi erbovanou báň, — leží tu, a neví se kde, pod Le-sem. Tento zlatý div bez pána jest tedy na milosti a nemilosti toho, kdo bude předurčen, by byl k němu přiveden pro štěstí lidí. Ano, jeho *legálním* dědicem bude první pocestný, který — až ztratí půdu pod nohama — zaplete se vrávoraje a na slepo do alejí, kde plápolají tato mrtvá bohatství. Proč? Protože nebude k nim uveden leda Náhodou, dnes jejich jedinou *vlastnicí*.

Nuže! žádný spis mi neposkytl tajemství onoho temného místa, sklenutého zemí a stínem, kde dřímá císařský ten poklad germánský. Můj otec nezjevil se mi, by mi o něm pověděl. Nabídne-li se mi tedy náhle, aniž bych byl vinen jediným výzpytným úkonem, — nabyv totiž i já výhody, že nebudu pro něj než mimojdoucím, — ve jménu kterých emfatických hryzení nebo kterých vylhaných vrtochů vyhnul bych se královské povinnosti hájiti jeho hodnoty proti nízkým užitím, kde tolik světáků neopomenulo by ho bláznivě znesvětiti? Proč bych se vzpouzel Osudu, — od něhož jsem věru přijal život! — a nepřijal těžkého nového daru, kterého by mi takto chtěl uštědřiti? Ještě jednou, nijak nepokusiv se, bych nabyl tohoto dědictví, věda, že jest tady, cítil bych se jaksi posvěcennato, abych se ho zmocnil, kdyby přišlo ke mně ze dna Neznáma. Jakkoliv nesmírným by se mi pak zjevilo v své zářící hrůze, hájím, že by bylo pro mne... jako ztracenou peněženkou, o níž poutník zavadí nohou večer na cestě, — když jeho oči nebyly přece upjaty leč na hvězdy!

KOMTHUR: Já prostě tolik myslím, — že podzemí přísluší Státu: — kdyby tedy, větre toto vážné

tajemství, poslal sem několik sborů havířů a vojenských zákopníků, byl byste velmi povinen nechat Státu, by si vzal svůj statek, neboť jejich družiny byly by málo citlivy, by dbaly zpupnosti a skvělosti vašich řečí.

MIKLAUS, HARTWIG A GOTTHOLD s krátkým, srdnatým a zvučným smíchem: Ho, ho!

UKKO s lehkým pokrčením ramen: To aby člověk litoval, že nemá chuti do smíchu.

AXEL ke Komturovi: Pouhé zdání! — Ani jeden úder motyky nezavzněl by tuto, ani jeden z těchto nešťastníků nevyšel by z okolí. A ... právě proto, abych se vyhnul morovým výparům, které by se asi vybavily z jejich daremného krveprolití, raději zabiju jistě jediné vás.

KOMTHUR: Ah tak! Sním či bdím? Vy byste se pokusil vzpoury proti Zákonu? proti státům? proti králi?

AXEL s vážným opovržením: Jen já vím, jaká širá nebezpečí, jaká smrtící osidla skrývá a může náhle vybavit tento vojenský Les, kde od tří věků velíme! Čtyři nebo pět set vojáků, vyslaných proti této půdě, neurazilo by ani dvacet mil v lese k tomuto hradu, by prostým, nahodilým převrácením terénu, který by zastoupili, nebyli zasypaní k podobenství Zlata, jehož by přišli hledat. — A co by z toho vzešlo? když takové nehody překážejí počátkům podniku tak neurčitého a pochybného, nebudou se vydávati v nová nebezpečí výprav pro tak nejistý zisk; čas míjí v nerozhodnostech, v marných vyšetřováních, ve vysvětlování: žádoucí zapomenutí přichází... — zkrátka věci zůstaly by v tomto stavu, dle mojí tajemné vůle.

KOMTHUR: Myslím, že snad víte, co může, všude, několik stovek vycvičených lidí, tisíc, třeba-li, moudře vedených; — což možno tedy, by k to-

muto zločinnému bláznovství rozhodlo se chladně vaše svědomí?

AXEL usmívaje se: Tady nebudu již skládati účtů; na tyto věci nemohu připustiti soudce. Schválení, hana, úžas stejně by mne nevzrušily; — co do mého „svědomí“, jen já mám právo na něčem se ustanoviti; rozhoduju: — a vše jest řečeno.

KOMTHUR: Toto nestydaté přesvědčení není než nadlidské, pane, což jest maloučko.

AXEL vstáváje: Volno vám pokoušeti se marně, byste tomu věřil. — Poněvadž však hodnota vašich vývodů na nic jest uvedena, rokování jest uzavřeno — a nestiskáme ocele ve svých pěstech, bychom se hádali.

Vida, jak Komtur Auersperg se usmál na toto slovo, promlouvá prudce a — sverpě:

Ah! vidíme, že, opíraje se o naše přísahané slovo, důvěřuješ slepě svému umění v této zbrani. Moje přísaha měla by ti dokázati, jakou asi víru opačnou i já chovám, bych zasvětil tajemnou krví loyálníhoho boje svoje práva mlčení a zapomenutí, — zvláště když mi jest tak snadno zničití tě bez nebezpečí. — Nuže předpovídám ti to: nevyjdeš z mého meče. Jako bys potkal hrom. Holdlám tě odkliditi bez hněvu, jako odklízíme kámen se své cesty, — aniž tvoje smrt přeruší v mém duchu běh jediné z mých myšlenek — vznešenějších než to, co nás zaměstnává — a které ti jsou neznámy. Tys nicota, a já tě popírám, aniž bych se bál jediné výčitky. Nemám ti to za zlé, nevidím tě. Pro mne jsi neživý: jsi věčná můra, která sama se přišla zničit na věčnou pochodeň. — A to ti budiž výstrahou. Řekl jsem.

KOMTHUR sám k sobě: Oh! rád bych se ještě něčeho dověděl, dříve než ho zabiju! — Nahlas, chladně: — Rozptýlil jsi mne, unavil jsi se; toť nejjasnější z tvého řečnování. Učiňme závěrek. Ty

chceš zpronevěriti rozličným státům Německa summy naprosto nesmírné a—já jsem ti na závadu. Dobrá. Za těchto okolností, hrabě... pouští z ruky svůj meč opovržlivě, nebiju se. Nemám opravdu proč prokazovati tuto čest lupičům, — byť byli z mé rodiny.

AXEL klidný a vážný, hlasem mocným: Kdyby můj příliš ochotný otec nebyl vám udělil v únavě kdysi čest dotknouti se jeho ruky, — a vás zpříbuzniti (ve své roztržité shovívavosti, která ode dvou hodin vás chránila), — byl bych vykonal spravedlnost spíše této ničemnosti, tohoto chvastounství, této jalové drzosti: — učinme tomu konec.

Pokojně a jako by oznamoval věc zcela prostou.

Můj hrad byl vojenským klíčem jedné marky Německé. Císařským reskriptem byl pověřen lenní pán tohoto místa právem spravedlnosti nižší i vyšší, i v době míru. K Ukkovi, ukazuje mu na karabinu: — Tedy, jménem tohoto dědičného mandátu vezmi tuto zbraň: namiř tomuto člověku do srdce a — nezdvihne-li ihned svého meče, — pal!

Ukko přiskočí ke zdi, strhne zbraň, natáhne kohoutek, postaví se na tři kroky od Komtura a bere ho rychle na mušku.

KOMTHUR překvapen a silněji zblednuv: Tam v Prusku vědí, že jsem zde. Složíte tedy účty ze svých činů a ze svých slov. Byste ospravedlnil vraždu, vědomě vyvozujete právo smrti z jakési feudální hodnosti, právo, jež neužíváním dávno vyšlo z obvyčeje a jest promlčeno. Tváříte se, jako byste nevěděl, v kterém věku žijeme.

AXEL lhostejný: Oh! Datujte se od zítřka, libo-li vám. Já jsem.

KOMTHUR se svraštěním studeného hněvu: Dejte si pokoj! Vy mluvíte jen o *včerejšku*, jsa neprozíravým *zítřka*. Já se spokojuju, pane, tím, že jsem

člověkem obdařeným nějakým rozumem, že se nedatuju než od století, v němž jsem, — že jsem pouhým člověkem *dneška*.

AXEL: Pak se mějte na pozor; jest pozdě.

KOMTHUR ještě se upokojuje, ale chvěje se, skoro sám k sobě: Tož abych sám položil na podlahu tohoto slavnostního přemrštěnce, když přece po jeho slovech, donesených králi, dobrá hrstka četníků s prostým zatykačem stačila by a přišla by ihned, by ho spoutala v této rozvalině a zavlekla ho s náhubkem na pevnost!

UKKO hlasem ztišeným: Znamení a střelím, pane.

KOMTHUR odvážlivě si skřížuje paže: Nuže, zavražděte! — nebo dle vaší přípovědi odpovězte jasně na tuto poslední otázku: *Kde jsem a kdo jste?* — Jenom tentokrát buďte určitý, přesný a jasný, prosím vás. Ve vzdělané společnosti nemáme rádi frásistů.

AXEL dav na jevo netrpělivost: Ani tady se nectí mluvkové ničeho. Ah! odvažuješ se bez ostychu až i upomínati mne, bych splnil k tvé zvědavosti *více* než dané slovo! Chmurně: Nuže — budiž ti vyhověno. K Ukkovi: Uvolni zbraň na chvíli. Třikrát tento komoří nám hrozil svými králi, svými ozbrojenci a svými sobě podobnými, — a tento paví ocas, zdá se, jen proto se roztahoval, by se nám takto chlubil klíči, vyšitými na zádech jeho pokojné uniformy: — opravdu, toto nakonec zasluhuje závratí! Nechť tedy zví, *kde jest a kdo jsem*: — přísahám, že nebude míti kdy toho zapomenouti.

Bere svůj meč uprostřed, přiblíží se ke Komturovi, který se založenýma pažema naň pohlíží — a jílcem dotýká se jeho prsou.

— Jste v tom jedinečném Lese, jehož moc pokrývá sto mil. Jest zalidněn dvaceti tisíci lesníky a hájnými s nebezpečnými karabinami, — bý-

valými vojáky, zrozenými z krve, která jest mi dědičně věrna. — Bdím v něm ve středu, v prastarém kamenném sídle, které odrazilo již trojí obléhání.

Z okrajů mého příkopu velí se vesnicím a dvorcům až k nejvzdálenějším lesním lemům; — ani ne za pět dní všichni najednou byli by pohotově na rozkaz vydaný s této zdi, — návěští, spíše! neboť, jsme-li milováni, návěští lépe působí než rozkaz, a v těchto lesích srdce jsou na takový stupeň zdivočelá, že ani vy nenašel byste v nich zrádce. Což ostatně na tom! Každý nenadálý příchod *ke mně* jednoho nebo mnoha jest mi brzy oznámen: — podle počtu předem se zabezpečujeme a dáváme pozor při každém přiblížení. Jakmile vstoupí někdo do nepřetržitých rozloh Lesa, kterak by žil, rozeznal směry, našel v noci útulku, kterak by posléze postupoval, aby nebyl spozorován? Zbaven mé přímé pomoci, — byl byste se dostal až ke mně? Nikoliv. Několik dní před vaším příchodem vítr mi donesl vskutku, že dva jezdci... Náhle se zastavuje a pohlížeje na něho svýma jasnýma očima: ba i jakási — žena...

Chvilé mlčení: — potom sám k sobě — a jakoby určitě se zbavil jakési pochyby při pohledu na pozornou nezměnnost Komturevu:

— (Neznají se.)

Ujímaje se chladně přerušené věty:

...putovali k mému příbytku. Šlo se jim v patách, číhalo se na jejich řeči, poslouchali jich. — Poslal jsem vám tedy vůdce, kteří vás přivedli k mému prahu v méně než v šesti dnech. — Mluvil jste právě o „piketě policistů“, vyslaných k tomuto hradu, by se zmocnili mé osoby?... Co by z nich zůstalo brzy pod větrovým dle mé libovůle, — kdybych naopak nedal jich já vésti až k svému zdvihacímu mostu, spuštěnému před

nimi ve jménu krále? — Hle! vstoupili by, — a s tváří poroučivou, ovšem! — do vojenského dvora tohoto hradu... — Tu, aniž bych jediného ze svých služebníků vyrušil...

Popojdek oknu, otevře je — a loveckou píšťalkou pískne do hluku a šumotu lijavce a stínu. Z dola zavzní děsný štěkot, smíšený s chřestotem řetězů; možno rozeznati četné nárazy těžkých hmot vrhajících se proti pevným vratům.

...ano, mám tam, slyšíte? třicítku Ulmských hafanů velikého plavého plemene, psy válečné. Tato sveřepá smečka, neposlouchající než mne, jest mi dobrá k nočním honbám: v Lese bez ustání slídí vůkol. V málo minutách nenechala by z vašich lidí na trávníku a dlažbě než krvavé kosti. — Zajisté, uměl bych litovati velmi hlasitě této nehody, — tak nepředvídané náhlosti... že mi nebylo dopřáno času odvrátiti ji, — ba ani bych nezvěděl, *proč* tato deputace přišla! — A vypeskoval bych veřejně svoje psy přede všemi obyvateli tohoto hradu, neboť nechci, abych byl považován za vzbouřence!... Jenže myslím, že po dvou nebo třech těchto nehodách přestali by mi posílati takovéto návštěvníky. — Zanechte tedy chlapeckých pohrůžek, které vzbuzují úsměvy u těchto starých vojáků a tohoto dítky.

Na nejnepatrnější známku, na pouhé tušení vrahů poslaných proti mně, — kteří by, jářku, zahynuli nejspíše v nějakém úvalu od prvních kroků v lese, — ujal bych se offensivy, nejsa povinen již od té chvíle považovati knížata, která by jednala takovýmto způsobem vůči mně, leda za prosté soubojové útočníky, jejichž vyvolenou zbraní byla by zákeřná vražda. — Nikoliv, neměl bych proč zamítnouti zbraně, vyvolené takovými králi. Nebyli by ostatně syny oněch knížat, hlav všech dynastií, která se vzbouřila jednoho dne

v dávné Minulosti proti svým, také svým panovníkům a je vystřídala? — Pčinil bych se, dokazuje jim shodnost své povahy s povahou jejich předků (v této věci aspoň), — státi se hodným takto cti, kterou by mi prokázali bez vědomí nebo vědomě.

Opravdu, mám zde několik jistých ran. Mám k službě z Lesa dobrý počet havířů, — rukou pevných, tváří drsných, — kteří si vzpomínají na podrobenost, již zakoušeli v armádách za své mladosti a z níž jejich plece uchovávají ještě jizvy, časem špatně zavřené. — Jen já znám staré záští, dokonale zledovatělé, jež zatvrdlo v jejich žilách, když, v pěstech svírajíce své kutače, ztrácejí se na dno podzemních galerií, vzpomínajíce vašich roztomilých knížat. — Býti poslánu jako popravčí v to neb ono hlavní město, by tam vyčíhali mezi denním shonem, kdy dobře mířenou kulkou možno zastřeliti jistě nějakého krále, bylo by pro ně vroucím opojením, jediným, po němž prahnou, a to žízni takovou, — že by ji rádi uhasili i za cenu, splatnou vašim katům. Přisvědčíte mi zajisté, že mi zbývá dosti zlata, bych jim zaplatil mzdu za tyto práce, — a že soubor „královraždy“, jak se říká v městech, byl by i dosti chytře mnou sosnován, aby jejich šťastný návrat byl více než jen víře podoben. Mám tedy věru proč věřiti, že po dvou nebo po třech těchto lekcích a shodnostech vznešení nástupci mých korunovaných odpůrců nerušili by již mé samoty... to tím spíše, že ve své bezcitné vytrvalosti já bych se neunavil první.

Dejme tomu teď, — (není-liž dobře vše předvídati?) — že na nášepty rádců takových jako vy, ta neb ona hlava některé z „vlastí“ Německa, rozjitřená posléze mnohými drahými a výhrůžnými nezdary, — nemohouc snéstí ustavičného

pokořování svých výslovných rozkazů, — na některá podezření, také snad z těchto „pobuřujících“ událostí, a povšimnouc si vážněji nejen mne, ale i mlčení mého okolí, — dejme tomu, pravím, — protože vlastně člověk nemůže vědět, až k jakým rozhodnutím „rozhořčenost“ některého knížete povede! — že by tento zákonný král poslal náhle síly poněkud vážnější, — třebaš osm nebo deset tisíc lidí, — s uložením zabratí vojensky Černý Les, srovnati se zemí mé hradby a mne přivést, ať mrtvého nebo živého! To jediné proto, aby „Síla zůstala Zákonu“.

Ve jménu Práva lidského prohlašuju, že válčiti se samotářským vyhnancem, sotva vinným zákonnou obranou, mlčením a svobodou, — jenž jest pevně rozhodnut, děj se co děj, hájiti svého osamocení, a jenž spíše se dá vyhoditi do povětří, než by se vzdal, — ano, tvrdím, válčiti s tímto člověkem bylo by činem hodným hlučného smíchu Historie, opovržení národů — a beze cti pro zemi.

Ale budiž! ... Díky těm z mých, kteří, za dlouhá léta, s onou dědičnou trpělivostí, jejíž důkaz vám v této chvíli podávám, vyzbrojili můj hrad, jsem hotov pustiti se v zápas s bojovnými choutkami. Jsem z rodu vojenského a znám rozlehlost půdy, již by armáda deseti tisíc mužů, rozdělená v řady útočné, obléhající a záložné, *tady* zabrala, i jsem nachystán od dlouhé doby.

Hrabě Axel Auersperg zase usedá, — do své předešlé polohy, opřen lokty u světél na stole. — Rachot hromu, zátoče diluviální bouře od několika minut jako by se sblížily, svírajíce výšiny hradu jako do posledního zádrhlu.

Již napřed příznáte, že kolem mne hornatá a lesnatá krajina příčí se jakémukoliv postupu dělostřelectva: vskutku, se všech stran do dalek vinou se kruhovitá a široká údolí, bystrinové řeky, myriádyskal, — a nesmírné stromy tak těsně

stojí vedle sebe, že podřezány u základů, podpírají se navzájem, aniž mohou padnouti: jejich pád ostatně zadržel by pochod armády. — Dotáhnouti děla do středu takové krajiny, by se prolomily tyto zdi, vyžadovalo by opravdu velmi těžkých — a velmi jalových — obětí krve, času a zlata . . . a jen proto, by s nepořízenou odtáhla. Žádná jízda nemohla by se pohybovati v této krajině, — jejíž vojenské mapy, čas od času opravované dle nových opatření, jsou *jedině* v mých rukou; připojím, že nebudu čekati, až náhle nepřátelští plukové vtrhnou, bych se s nimi obeznámil. Bylo by tedy třeba jiných sil, by na mne útočily. — *Zdá se* tedy, že jen hrubé pěší oddíly mohou dospěti, ač nesnadno a v nepořádku, vnějších opevnění a příkopů, tam dole, — totiž pod mou ustavičnou přímou palbu, před jakýmikoliv pracemi obléhacími.

Neboť zapomenutá cimbuří tohoto silného hradu byla opatřena v jiných dobách čtyřiceti osmi obléhacími děly, ohl! stále velmi se lesknoucími, a na zavolání byla by obsloužena hned třeba zítra posádkou drsných veteránů, — kteří umějí s nimi důvěrně obcovati. — S výše, na níž vévodí tento hrad, jejich mocná střelba zasahuje více než na dvě míle vůkol, a země této zony s této strany příkopů jest s to, aby dodávala velmi dostatečných zásob chleba, masa a jiných potravin, vody, ba i střeliva. Co se týká mých kasemat, jejich komory jsou jako v minulosti zásobený střelivem na dlouhé obležení. Odtud i ona poměrná chudoba, na níž jsem hrd.

Právě proto žádným autoritativním činem, zjevujícím mou skutečnou moc, neprohlásil bych se otevřeně ve vzpouře, když by se nepřítel přiblížil. — Nic. Nekonečné rozlohy stromů, roklín, propastí a jam zachovaly by si svůj vzhled zprvu

polní, potom divoký — a první řady pěšáků vniknouce tam, neuslyšely by od vsi ke vsi než kolo provazníků, sekeru dřevorubců, pokojnou palici a dláto dřevěnkářů, zurčení pramenů, písňe ukolébavek. Nic by neprozrazovalo odporu, nebezpečí. Sotva, podle cest zvolených, něco nového bych zařídil já, v tomto hradě, v obvodě pěti až šesti mil od svých příkopů. — Vskutku, proč stavěti na nohy ty, které bych mohl nazývati svým lidem, dříve než přímo na ně bude útočeno, a než Les vezme na se poněkud zasmušilejší vzhled? Po nenadálém příchodu vojska do první osady všichni se stáhnou sami od sebe sem! Na obranu v Lese máme formace dokonale neznámé vašim vojákům, jež by jim byly obtížny, — ba zdrcující, jak jsem si dobře jist! — Takže náhle v některé černé noci, za těžkého spánku vašich tisíců mužů, hle, jak mýtiny proměnily by se v pece, a jak v dušení zapálených lesů, výbuchy podkopů mísily by se s třeskotem tisíců karabin, — a červenáky osvětlily by prosté prodloužení jatečného zabíjení. V zimě by to bylo ještě kratší, strašnější: neboť v těchto tratích, zpracovávaných od pradávných let, mám v moci rozsáhlá zasypávání, — a moha užiti těch milionů spolubojovníků, kteří necouvají a které nazývají stromy, vím, kterak se vyhladovuje, kterak se rozdrobuje, kterak se neutralisují síly ... jež ostatně byly by tuze nerovny těm, jichž velení bych se ujal. — Pak bych na oko ustupoval: dvěma zvláštními stezkami zavedl bych útočné řady až k zelenajícím se planinám a k mým příkopům; i mohu nejen s jejich vrcholu vrhnouti do nich obrovské zakulacené skály, jichž drtící účinek byl by nevyhnutelný, ale několika výbuchy podkopů, díky starým válečným chodbám, táhnoucím se po jejich boku, mohu prolomiti půdu, až by nabyly

tyto stezky takového sklonu, že by učinily tento starý donžon zcela nedobytným, — a palbou odtud jen bych děj dokončil. Bylo by chimerické, stanovovati číslíci prchajících, — kteří, bez přístřeší, bez vůdců, bez potravin, zbloudilí v lesích, — na smrt stíhání mými, pokusili by se dostatí se z Lesa, by donesli do své země zprávu o rozrušující pohromě. — Za tou v patách by šlo přepadení toho neb onoho blízkého opevněného města, výzva k pánům nespokojeným a bez pochyby občanská válka v Německu. Vybojuje jednu nebo dvě bitvy, svedené dle dobře již uzralého plánu nepřátelstev, vím, kterého vinníka bych odklidil. — Moje PRÁVO zůstalo by netknuto; — neboť... stoupl jsem *já* mimo zákon?

Takové jesti *místo*, na němž jste se, pane komoří, ocitl. Co „*mne*“ se týká, jsem zcela prostě snílek dosti málo pohodlný, a bylo by snad moudré, by mu vaši králové nevzdorovali. Dle toho — (aby už byl tentokráte, není-liž pravda, konec slovům mezi námi), — slyšel jste, myslím, mluvíti... o jistém mladém muži z let dávných, který ze svého hradu Alamontu, zbudovaného na oně syrské planině, přijímám *Střecha Světa*, doháněl krále vzdálené, by mu platili poplatek? — Nazývali ho, myslím, Starým s Hory? — Nuže...

Na znamení Gotthold a Miklaus uchopili své pochodně; — Axel vstává, potom, ozářen rudými odlesky celého sálu, patře na svého protivníka a hlasem pokojným:

...nuže, já jsem Starý Lesa.

KOMTHUR poněkud vyjevený, ale zvázněv, měře ho od nohou k hlavě, jaksi k zachování klidné mysli: Odbojníku! Odvažujete si bráti — taková práva!...

AXEL s plamenem v očích: Nikdo nikdy neměl jiných práv než ta, která si vzal — a uměl uchovati. A vězte, že si je všechna vezmu při první výzvě... vašich pánů.

KOMTHUR patře na něho a polohlasem: Moha králem býti, proč se jím nestátí?

AXEL ukazuje svým mečem na meč ležící na zemi: Mám jiné starosti.

Hluboké mlčení.

KOMTHUR s ledovým a mdlým úsměvem a jako by se usebíral: Rozhodně, děláte ze mne, co chcete! Nuže! protněme si krkavice: staniž se.

Shýbne se a vezme svůj meč: potom tónem zvláštním, podivným:

Bylo by, myslím, správnější, abychom odložili šaty.

AXEL aniž postřehl nízký a podezíravý smysl těchto slov: Souhlasím.

Oba spěšně, bodnuvše meče do prkenné podlahy, svlékli se až po pás, odhazující své kabátce na obě sedadla. Zjevuje se svalstvo: hraběte Axela štíhlé, atletické, vlnité; svalstvo Komturovo zavalité, mrštné, vzdorující. Chopivše se zbraní, vzdálili se uprostřed sálu na pět až šest kroků od sebe.

KOMTHUR hlasem pevným a úsečně: Vojáci, kteří nosíte Železné kříže, já Hermann Kaspar Auersperg, baron Jeho Veličenstva našeho Krále, Komtur řádu našeho Červeného Orla, беру vás za svědky, že jsem protestoval proti libovolnému chování hraběte Axela Auersperga, mého bratrance, který, přestoupiv vůči mně všechny míry hrozeb, vychloubání a urážek, uvedl mne do naléhavé a naprosté nezbytnosti... bych útočil na jeho život.

Mrsknuv zrakem kolem sebe, zkoumá prostor sálu.

AXEL polohlasitě a usmívaje se: Pyšná slova: kdy skutek?

KOMTHUR vysoko meč: Tentokráte já čekám vás, pane.

AXEL klidně, postoupiv v střeh: Tu jsem.

Oba protivníci, hbitě se přiblíživše, dotkli se jen špicemi čepelův. Útoky Komtura Auersperga rychle se stří-

dají; dotíravé, s popouštivou čilostí na výpady prudší. Axel, hrdý, tolikrát a v tak tvrdých úbranách řinkl železem o železo, že jiskry šplíchaly. Několik minut takto uplynulo.

Teď meče uvědoměné, a jako by se ocenily, již se nese setkávají. Klamajíce se navzájem v sevřených úskocích, dohadují se a vyhýbají se. Zdají se dvěma chvějícími se paprsky, spojujícími se bez ustání a zrcadlícími se pod pochodněmi ve spleti bez viditelného dotyku, skoro bez hluku. — V prudkém kmitání dvě rány, jako by bez úmyslu, ale s veškerou rychlostí za sebou, byly by smrtelné, kdyby jim v témže záblesku mladý hrabě přísným střehem nezabránil. — Axel od několika minut, co čepele se skřížily, ani jednou ramene nenapřáhl. — Venku co chvíle zahřmí.

KOMTHUR k sobě, couvnuv o krok, a jako zachvácen chmurným údivem: Eh! ale... cítím — že jsem ztracen.

Oči Gottholdovy, až dosud starostlivé, přihlížely souboji a četly v záhybech a obrazech šermířských fint. Vyjasňují se, vidouce hraběte Auersperga postoupiti hbitě o krok na přerušení Komturovo a tělem stáhnouti se na zad, způsobem bez pochyby významným pro starého vojáka. — Ukko se dívá se založenýma rukama, velmi bled, vedle Miklausa, jehož pochodeň se chvěje; v pozadí sálu Hartwig, pěst svíraje na svém meči, zavřel oči, neboť slza úzkosti vyřinula se z nich a skanula na jeho kníry.

Zatím však útoky protivníkovy na Axela se množí, umělé, přesné, sotva lze v nich pozorovati úmysl bodnouti, ale v záblescích ohrožujících v linii vyšší i nižší: Axel však stojí jako z kamene v útulku svého pohyblivého zápěstí, uzavíraje se do svého neproniknutelného meče.

Náhle, vyhnuv se prudké ráně, — jejíž přílišná zjevnost prozradila rozjitřenou únavu sokovu, — Axel v ohromujícím šelmím napětí rozpřáhne se v útočný střeh, paže a ocel vodorovně natažené: a hle, mezi zápasníky stříkají do vzduchu krůpěje krve. Komtur Kašpar Auersperg zkrátka a chraptivě vykřikne, ale hned tlumeně přidusí hlas; — stočí se na sebe, oběma rukama rozhání ve vzdu-

chu, pouští zbraň, vrávorá; jeho kolena se ohýbají; padá před sebe na obě roztažené ruce: — brzy, s tváří k zemi, křečovitě sebou trhnuv, zůstává bez hnutí; ve třech vteřinách rozleje se široká rudá kaluž a zvětšuje se po jeho levé straně.

UKKO, který přiskočil, pozdvihl ho, potom obrácenému ohmatává ránu: Srdce je probodeno. Všemmu konec.

Mlčení.

AXEL sám u sebe, zamyšlen, a patře na svého protivníka, již bezvládného: Jda mimo — pominul jsi. Hle, jak jsi se propadl do Nepomnění. Ve tvém úzkém dostatku nezjemnily se za tvých dnů leč pudy zvířecké, vzpouzející se jakémukoliv božskému výběru! Nic nikdy tě *nepovolalo* z Onoho světa! A dovršil jsi se. Padáš do hlubin Smrti jako kámen do prázdna, — bez přitažlivosti a bez účelu. Rychlost takového pádu, zrychlená pouhou ideální tíží, jest tak rychlá... bez míry... že tohoto kamene ve skutečnosti *není již nikde*. — Zmizíž tedy! i s mých brv.

Nahlas, obraceje se ke třem starým vojákům:

Přistupte.

Gotthold a Miklaus se přiblíží: pohlížejí, skloněni pod svými pochodněmi, na tělo, roztažené na podlaze. Ukko s rukama zakrvácenýma podpírá zsinanou tvář na svém koleně. Hartwig přiběhl z pozadí sálu a také se dívá.

Dlouhé nahé meče blyští se kolem mrtvoly.

Díky, moji staří přátelé, za úzkost, kterou vytrpěla vaše něžná láska! — Herra Zachariáše upokojte.

Ukazuje na tělo Komtura Auersperga:

Do sklepení, u pohřebiště, — hned teď v noc!

GOTTHOLD v ucho Axelovi a podporuje jednou rukou svá slova, pro ohlušující rány hromu, který asi bije nyní do vrcholků donžonu: Hrob jest nachystán, pane; byl to hrob váš, — vykopaný kdysi na výslovné vaše přání...

AXEL nevzrušen: Budiž: prach za prach.

Upouští svůj meč polozrudlý.

Od nějaké chvíle branka, sklenutá nahoře nad kameným schodištěm, tiše se otevřela neznámé osobnosti.

Neočekávaný jest vysoké postavy a podivuhodné úměrnosti. Jeho tvářnost s čistými rysy nepodobá se žádné tvářnosti z našich stotetí ani z našich krajin; připomíná neobyčejně hieratická nebo královská reliefovitá vyobrazení na prastarých medailonech médských. Zdá se, že jest mu padesát let, ač záření jeho vážných očí dosvědčuje jakousi mocnou věčnou mladost tělesnou. Přísná krása celé jeho osobnosti, světelná bledost jeho tváře, skvělý výraz jeho pohledu navždy, zdá se, se vtiskne v paměť těch, kteří jen jednou naň popatří.

Jeho hnědé, zvlněné vlasy, z nichž sotva některé jsou stříbrny, rozdělují se — poněkud jenom delší než jak bývá v obyčeji u vojska — na tajemném čele, jehož plnost ukládá usebrání. Jeho hnědá brada připomíná vousy tváří, které bývají vyryty na bronzích ninivetských. Blesky ho osvětlují.

Jeho roucho, skoro černé, bez meče, zdá se býti na ponejprv rouchem vojenských lékařů z Uher; ale mnohé podrobnosti, prostoty dokonale přísné, naznačovaly by spíše, že jest to oděv jezdce, vždy uchystaného na dlouhé cesty; — jen ještě plstěný klobouk se širokou střechou a plášť, a byl by oděv doplněn.

Ve chvíli, kdy sestupuje do sálu, Gotthold a Miklaus s pomocí Ukkovou vyzdvihli bezduché tělo Komtura Auersperga, a vedeni Hartwigem, jehož pochodeň je ozařuje, směřují k bráně ústřední. — Hrabě Auersperg právě se obléká ve své šaty, a jakmile se opásal pasem z hnědé kůže, neznámý, teď na prvních stupních, se mu zjevuje.

AXEL sám k sobě: Mistr Janus!

Mlčení. Potom s hlubokým povzdechem:

Ah! cítím, že v přítomnosti tohoto živého se stávám zase jen člověkem.

Č Á S T T Ř E T Í
SVĚT OKKULTNÍ

Přijímej své myšlenky jako hosty
a své žádosti jako děti.

LAO TSEU.

I

NA PRAHU

Týž sál jako v předešlé části.

V Ý J E V P R V N Í

AXEL, MISTR JANUS

AXEL zadumán a chmurný: Mistře, toť člověk, kterého jsem zabil.

MISTR JANUS rozžehuje jednu ze starodávných hliněných lamp: Budiž.

AXEL polohlasem, skoro u sebe: Pro tajemství... kterého neznám, — na které jsem včera zapomněl, — a které od hodiny mne posedá, — zabírajíc mne zájmem, jehož služebnost, zdálo se mi, jsem zlámal.

Otevírá jeden foliový svazek na pracovním stolku. — Pokoušeje se čísti:

— Roztržitost zmocnila se mé duše, až i slova, jichž záblesky tolikrát mne oslňovaly, jeví se mi zvláštními a cizími. — Už jest tomu tak! Così se událo, co mne přivolalo na zemi. Cítím to v sobě, chci žítí!...

MISTR JANUS k sobě, pozoruje Axela za svitu lampy: Tož tedy jsi zralý pro Zkoušku nejvyšší. Výpar Krve, prolité pro Zlato, právě ti ubral z tvé bytosti: její osudné fluidum tě obkličuje, pronikajíc ti srdce — a pod jeho morovým vlivem nejsi již než dítětem, umějícím říkat slova. Jsi dědicem pudů člověka, jehož jsi zabil, a staré žízne

rozkoší, moci a pýchy, dýchané a ssáté tvým organismem, rozžhavují do řeřava tvoje žíly. Ó, sestouplý s prahů posvátných, starý smrtelník snaží se vzkřísiti v očích k nepoznání vinného Zasloučení. Toť právě Hodina. — Ta také co nevidět přijde, ta, která se zřekla Božského ideálu pro tajemství Zlata, jako jsi právě v tuto hodinu ty se zřekl svých vznešených účelností pro toto mrzké tajemství. A tak se střetne konečná dvojice dvou rodů, jež jsem já vyvolil z hloubky věků, *aby byla přemožena prostým a panenským Člověčstvím dvojí illuze Zlata a Lásky*, — totiž aby byla založena v jednom bodě Dění ctnost a moc nového Znamení.

AXEL sám k sobě, polohlasem: Zdá se mi, že se probouzím z cudného a bledého snu, sněného v étherech barvy diamantové — a vzpomínka naň se co nevidět setře. Až dosavad viděl jsem jen světla toho světa kouzelných půvabů, jež mi tento člověk odhaloval: v této chvíli všechn stín jejich se mi zjevuje. Nesmírná pochybnost se mne zmáhá... Život volá mou mladost, silnější než tyto myšlenky, příliš čisté pro ohnivý věk, který mne ovládá! Tento mrtvý mne pohoršil... krev snad... Na tom nezáleží! Chci zlomiti tento řetěz a ochutnati života!... Sní.

Takto prožiju svoje mládí v tomto ztraceném hradě, uprostřed těchto krajin, jejichž divoký ráz se mne uchytil, — mudřec tak zázračný jako Janus mne vychová skvěleji než krále, oděje mne mocí strašlivou, ale jen obrannou, — velím v tomto hrozném Lese; — cítím od nynějška, jak moje srdce vzpíná se a skáče k oné zemi, k oněm zahradám světa, sbřehy zrcadlenými moři východními, k oněm palácům se světnicemi mramorovými, kde se vějíři ovívají bílé zakleté princezny, — a pán povídek indických, nevěda, kde jsou

jeho poklady, uviděl bych se odsouzen zmalátněti mezi těmito zdmi, loviti lesní zvěř, bych rozptýlil své zoufalství! Nikoliv! Což abych se utekl k těm pekelným operacím, které aspoň lámou překážky a trhají temná tajemství, objevil bych tak toto ohromující zlato! ... Ještě dále ho nedbati ... to již by věru člověk zasluhoval roztříštiti se v propasti.

MISTR JANUS, který četl v myšlence Axelově: Za to nebylo hodno naroditi se.

AXEL jako by se rozhodoval, dříve ho pozoruje: Mistře, vím, že dle starobylé nauky, bychom se stali všemohoucími, dlužno přemoci v sobě jakoukoliv vášeň, zapomenouti jakékoliv žádostivosti, zničiti jakoukoliv stopu lidskou, — podrobiti si zřeknutím se. — Člověče, přestáváš-li omezovati v sobě nějakou věc, totiž žádati si jí, odtahuješ-li se tím od ní, ona ti přijde, ženská, jako voda naplní místo, jehož se jí poskytne v dlani ruky. Neboť máš skutečné bytí všech věcí ve své čiré vůli, a jsi bůh, jímž se můžeš státi. — Ano, takové jest dogma a první arkánum skutečného Vědění.

Nuže, toť koupiti příliš draho nicotu: jsem člověk; nechci se státi kamennou sochou.

MISTR JANUS: Vyvol si: jenže svět nepadá na tvář leč před sochami.

AXEL: Jaké ceny by pak byla pro mne moc?

MISTR JANUS: Záleží ti tedy velice na tobě?

AXEL zachmuřen: Ah! nepřestoupiv ještě prahu chmurné té brány, počínám se báti světa visionářského — v němž všechny moje myšlenky budou se snad kotáleti do marného šílenství.

MISTR JANUS: Proud se bojí stát mořem — ztrácí se v něm.

AXEL: Nikoliv. Cíl nezaplatí cesty. Jakže! Absolutní oběť, by se našel ve Smrti snad Spánek beze snů? Nikoho?... — Ah! tuze pochybuju — o bozích!

MISTR JANUS: Bohové jsou ti, kteří nikdy nepochybují! Unikni jak oni věrou do Nestvořeného! Dovrš se ve svém astrálním světě! Vzejdi! Přistaň! Žni a sklízej! Vystupuj! Staň se svým vlastním květem! Nejsi než to, co myslíš: myslí tedy sebe věčným. Nemař ni hodinky pochybováním o dveřích, které se otvírají, od vteřin, co jsi se odvinul ve svůj zárodek a které ti jsou ponechány. — Necítíš, jak nepomíjející tvoje bytost září tam za pochybami, s oné strany všech nocí!

AXEL: A což zničí-li Smrt ve mně jakoukoliv vzpomínku?

MISTR JANUS: Jakoukoliv vzpomínku? — A od této chvíle připomínáš si sebe včerejšího? Co pomíjí, co se mění, zdaž zasluhuje, aby si člověk připomínal? — Nač by si's rád tedy vzpomínal?

AXEL: Snahy a tužby, ovoce pochybné minulosti, jsou snad vzpomínáním: přece však, kdo mi zaručuje, že budu dále trvat, vědomý sama sebe, v širém okeáně čísel, druhů, forem?

MISTR JANUS: Hleď nabýti od této chvíle moci, bys se stal tím, co tam s té Strany ti hrozí: — učiň se lavinou, která není než tím, co s sebou strhuje.

AXEL: A který popud *jistý* soustředil by dle tebe v mé jsoucnosti, — i jsoucno těchto sil protivných? ...

MISTR JANUS: Zduchovni své tělo: zduchovni sebe.

Náhle se strašným rachotem hrom rozbíjí jedno okno, roztříští se v ohnivých krůpějích po sále se širokým zablesknutím. Pobíhá po zbraních a věcech po zdích rozvěšených, potom sjede ke krbu, rozbrázdí ho, zmizí v něm.

AXEL po chvíli: Viz mistře! kterak vzítí vážně nějakou myšlenku, když tento neblahý náhodný blesk mohl navždy přerušiti, niče ji, mou bytost.

MISTR JANUS nevzrušen: Tvoje *bytí*, nikoliv: tvoje *dění*, tento žebrácký pytel! Pískové zrnko by sta-

čilo na toto dílo. A ty se zdráháš strásti této závislosti, sebe od ní osvoboditi?

Hovoře mistr Janus obrátil se k vyraženému oknu; patřil na černé a zamračené ovzduší.

Vzduch právě zblankytněl, zčistil se, osvětlil se: déšť přestal; vzdálené hřmění se ztišuje, bouře jako by se byla rozplynula v tomto posledním udeření. Noc se vyjasnila: čarovný klid vznáší se nad lesy.

Axel pohlíží s údivem na pokojný vzhled, tak náhlý v noční přírodě. Potom sestupuje mlčky ke krbu, sedne si, a jeho pohled padne na svit lampy, rozžaté Mistrem Janusem.

AXEL: Jaké zvláštní svity vrhá tato lampa! Jest to stará lampa isaická, nalezená v Palestině od údův Růže-Kříže? Zadumán: Tento plamen, který se na mne dívá, snad osvěcoval Šalomouna.

Rozjímá několik minut.

Šalomoun! — Toto jméno probouzí ve mně světy snů! — Ah! kdo mi dá objeviti Prsten! takový, jenž v neznámém hrobě tohoto Knížete Mágů září někde na Východě!

MISTR JANUS: Hrobem Šalomounovým jest právě hrud toho, kdo umí pochopiti Světlo nestvořené.

AXEL: Světlu nestvořenému každý člověk prostě říká Bůh.

MISTR JANUS: Nerozumíš-li smyslu jistých slov, zahyneš prostě ve vzduchu, který mne obklopuje: tvoje plíce nesnesou jeho dusivé tíže. — Nevyučuju: probouzím. — Neměl-li jsi, když jsi žvatlal ve svých plenkách, pod svými zavřenými víčky pohledu, do něhož vtisknuto bylo toto: *Světlo*, pronikající, poznávající a rozjímající substanciálního Ducha věcí, ducha universality mezi věcmi, nemohu ti dáti tohoto pohledu. Jsou-li tvoje oči živý, jsou-li tvoje nohy svobodny, pozoruj a postupuj. Nikdo není zasvěcencem než sám sebou.

AXEL opřen lokty, — a usmívaje se s melancholií: A... budu pak podoběn těm kouzelníkům z nočních bdění, jichž geniové, mávajíce pochodněmi pod zemí, svítí si na změť drahých kamenů? Budu moci přeměňovati kovy jako Hermes? upravovati magnety jako Paracelsus? křísiti mrtvé jako Apollonius Tyánský? Najdu i já pantakly proti Fatálním Okolnostem a proti Hružám Noci? lektvary, jež dohánějí k lásce nebo ji hubí? Velmistrovství slunce, jímž vládne se žívlům? Elixir dlouhého života? jako Rajmund Lullus, Prášek zlatodějný? jako Kosmopolites, — Kámen moudrcův! Budu podoběn mágům velké legendy?

MISTR JANUS nevzrušen, nohu maje u kaluže krve: Praví „Magové“ nezůstávají jména v paměti mimojdoucích, a jsou jim navždy neznámi. Od časů jejich počet jest týž: ale jsou jediným duchem. Snílkové, jež jsi právě jmenoval, byli užiteční, moudří smrtelníci. — To nebyli Osvobození. Magové vlastní, ráčí-li žíti — promíjejí si i smrt.

AXEL zachvěv se: Kdo tedy vlastně magem?

MISTR JANUS s neurčitým důvěrným úsměvem: Toužíš-li věděti — i nač se ptáš — zvaž nejprve tuto prostou a tajnou otázku: *Kterak to, že ti ani na mysl nepřišlo domnívati se, že i mně hrozí v tomto nebezpečí, které právě kolem nás letělo?*

AXEL překvapen a zamyšlen: Toť pravda!... Byl bys?...

MISTR JANUS zkrátka: Jsem člověk, který stojí před tebou. — Co se tkne těchto slov, vyhrabných ze starého hermetického jazyka, který se zálibou odříkáváš, svádějí mládí tvého ducha skvělostí svých zvuků mnohem více než tím, co znamenají. Nevzbuzují v tobě leč mozkové požitky. Jsi ve věku, v němž zatřpytění hvězd odnímá v každé chvíli ponětí Nebe. Raději zapomeň výrazů, které na tvých rtech jsou toliko

slovné a jejichž smyslu živoucího neumíš ještě pochopiti. Nehrej si s nimi. Každé tvoje slovo poletuje kolem tebe několik vteřin, potom... tě opouští.

Kráčí k rozbitému oknu a otvírá je s pohybem člověka, který odtahuje závoj, potom ukazuje na zklidněný vzduch a hvězdy.

— Popatř spíše na nebesa! Kde není nebes, není křídel! — Přerod se v jejich mlčenlivé světlo: dbej toho, ať rozvineš v meditaci, ať očistíš v ohni zkoušek a obětí nekonečný influx své vůle! ať se staneš adeptem ve Vědě silných! nebýti již než inteligencí, oproštěnou z přání a pout okamžiku, vůči nadvěčnému Zákonu.

AXEL s jakýmsi vnitřním ochabnutím: Kdo může znáti Zákon ten?

MISTR JANUS: Kdo může co poznati, ne-li to, co znova poznává? Domníváš se, že se dovídáš, věz však, že se znovu nalézáš: vesmír není než záminkou k tomuto vývoji každého vědomí. Zákon, toť energie bytostí! toť to Ponětí živé, svobodné, substantiální, které v Smyslovém a Neviditelném pohýbá, oživuje, znehybňuje nebo přetvořuje úhrnnost dění. — V tom vše se vlní, tluče, dme! — Existovati, toť seslabiti je nebo zapustiti je v sebe sama a realizovati se v každém tepu v resultát splnění volby. — Vycházíš z Nepamětného. A teď jsi, hle, vtělen pod závoji organismu do žaláře vztahů. — Váben jsi magnety Žádosti, prvotním vábidlem, a povolíš-li jim, sesílíš zařezávající se pouta, která tě obkličují. Smyslovost, která tvého ducha hladí, s ním se mazlí, hned změni tvoje nervy v olovené řetězy! A všechna tato stará Zevnějšnost, škodlivá, spleťtá, nepoddajná, která na tebe číhá, by se živila z projevu vůle tvé entity — rozeseje tě brzy, prach drahý a vědomý, do svých chemismů a svých

náhodností, s rozhodnou rukou Smrti. Smrt, toť míti vyvoleno. Toť Neosobní, toť Dění.

Mlčení.

Dotírá na tebe nějaká neurčitá touha, bys se znovu zmocnil pravdy svého původu? Zasnuh se v sobě se zničením Přírozenosti. Vzduchuj jejím smrtícím magnetům. Buď zbavením! Zřekni se! Osvoboď se! Buď svou vlastní obětí! Zasněh se na žárovištích lásky Vznesené Vědy, a tam zemři jako askéta smrtí fenixův. — Takto, převáděje podstatnou cenu svých dní na Zákon, dosáhneš toho, že všechny jejich vteřiny, proniknuty jeho odrazem, budou účastny jeho trvání. Takto zničíš v sobě, kolem sebe, jakoukoliv mezí! A zapomněv navždy toho, čím byla illuse tebe samého, dobyt ideje, — svoboden posléze, — od svého bytí, staneš se znova v Nečasovém — duchem očištěným, zřetelnou essencí v Duchu Absolutna, — přímo účastníkem toho, co nazýváš Božstvím.

AXEL sám u sebe, aniž mluví: Jsem chudý král. Kdyby skvělost otcovského pokladu byla mi odhalena, mohl bych voliti v svobodě: — ale což! vždyť nemám ani zásluhy oběti: Osud mne dohání žíti ze snů.

MISTR JANUS, který byl četl v myšlence Axelově: A z čeho bys chtěl žíti? — Z čeho žijí živokové lidští, ne-li z přeludů, — mrzkých nadějí, vždycky zklamání? Jest tedy svoboden ten, který může voliti? Nikoliv, ten jedině jest svoboden, který, *na vždy* rozhodnuv, totiž nemoha již se zmýliti, není již povinen kolísati. Svoboda není vpravdě než osvobození. Kdo si stěžuje na nepřítomnost nebezpečí, konstatuje možnost otroctví: a tím pak přivolává pokušení: — opovážiti se toho, toť již podlehnouti. Právě jsi měl pozemskou myšlenku.

AXEL prudce: A když bych byl člověkem na chvíli? Země jest krásna! Mými mladými žilami proudí ohnivá krev. Velký zločin milovati a žítí! A ty, který myslíš o mně, že jsem ztracen, rozpomeň se: všechno vrací se k své rodné příčině! Ať na kterou stranu nakloním pochodeň, plamen ve své přirozené paměti směřovati bude k Nebesům.

MISTR JANUS: Kolikrát „miluješ“, tolikrát umíráš. Neznavíš-li se navždy na ráz jakéhokoliv milosrdenství k půvabům hlíny, tvůj duch, těžší každého snu splněného, bude proniknut Pudem, přiková se do Tíže, a až běh tvých hodin bude ukončen, jsa hříčkou v Neosobním všech větrů Omezení, rozptýlen ve své staré žádosti, marné jiskry, jsi doslova ztracen. Nepromítej tedy nikdy již než na Nestvořené Světlo úhrn svých činův a svých myšlenek.

AXEL: Chci na chvíli zapomenutí: — mám právo...

MISTR JANUS: Odvoláš lépe chvílku než století ve věčnu? Nač jich od sebe rozeznávati? — Každá vteřina tvé pohybující se aktuality jest tebou promítána v kruhu a navždy. Znovu ji najdeš kruhovitou, znekonečněnou v sobě samém. Tvoje osobnost není než dluh, který jest ti zaplatiti až do posledního vlákénka, až do posledního počítka, chceš-li nabýti vrchu nad nesmírnou bídou Dění.

AXEL: Ah! moudrý může si dobře odpočinouti od Moudrosti!

MISTR JANUS: Jen blázen bude snít o tom, jak prchnouti z toho, co miluje.

AXEL: Snad jsem posléze nabyl práva oddechnouti si na hoře, dříve než se půjde výše! Dovol mi, ať se ohlédnu, aspoň jak se dává s bohem, po tom, co opouštím.

MISTR JANUS: Duch vskutku povýšený, rozrážející totiž intelektuální éthery svého božského

nanebevzetí, žádaje přízně zastávky, pádu, byl by sám sobě srozumitelný? Jest podstatně příliš pozdě v tobě na tyto stíny irreálních koncepcí, obklopených limby nevědomí, v nichž si odporuje životnost verba. Kdo se zastavuje na prahu a obrací se, pyšný na stupně za sebou, vstupuje a sestupuje do svého vlastního pohledu, byť byl tento pohled sebe neurčitější, a jest mu — měřítkem jeho pádu — i pýcha, které zakusil ze svého od té chvíle fiktivního povznesení.

AXEL: Mohu se dáti nésti proudem svých vášní, aniž se dám jimi strhnouti, jako plavec v proudu.

MISTR JANUS: Řekou, které nikdo nepřebrodí: neobelhávej se, srdce pokoušené! jedině Osvo-bozený může se opozditi, zkypřuje zemi, aniž přestává pro to býti stejně na Nebesích, — jako paprsek slunce může blouditi tady dole a oživovati svým blahodějným teplem zemi, — aniž proto opouští své nebeské rodné ohniště. Staň se bytostí světla, dříve než budeš opovrhovati... s lehkým úsměvem, *našimi* soumraky.

AXEL: Jsem zahalen, jářku, do pláště Apolloniova! Mám Lampu — a také posvátnou Hůl, by se bylo oč podepřítí na dlouhé té cestě! — Nač by mi bylo tolik bdění, studií, — tolik myšlení, běda! byl-li jsem a nedobyl-li jsem moci zastaviti se...

MISTR JANUS: Tady jsi pokrytcem své vlastní naděje. Kolem těla smyslového Plášť se roztřepává, obnosí a trhá, necháváje profukovati větru hrobek; v levici Necudy Lampa se chvěje a zhasíná; v pravici Zaslávací, který se vzdaluje, opěrná Hůl zlehčuje, stávajíc se větví suchého dřeva. Dovolávati se immunity nějaké zásluhy proto, by se zkusily bez trestu činy nízké, to tedy jest míti zaslouženo? — Byla-li udělena tvému duchu svatá síla a svatý záblesk, přestaň navždy připouštětí v sobě s ochotou přítomnost takových

myšlenek. Každé z těchto idejí, i takto ničemných, vléváš něco ze své bytosti, a tato idea už tím stává se jedním z účinných momentů budoucího Jevení, jež tvůj život zplozuje a do něhož tě Smrt vžene. Neboť entity vibrují v nekonečném těhotnění toho, co je zúplňuje, a Smrt rodí k světu absolutnímu. Tvoje existence jest jen zmítáním tvé bytosti v tajemné děloze, v níž se vytváří tvoje definitivní budoucnost, — tvoje rozhodné početí, — povinnost probíjovati se nad svět.

AXEL: Tuhá povinnost?

MISTR JANUS: Chceš-li ji ulehčiti, převrátíš ji: porušíš ji. Doufáš se smířiti s tím, co jest bez mezí, a poletovati nejistý v závazku, aniž se určíti ve vlastní úzkosti? Čím by tedy byly káznící úkony askety, ne-li právě stupni oprostění ducha, který se osvobozuje a znovu se nalézá, se zotavuje a rozpíná ve svou nezměrnou entitu? Vnada jakékoliv časné zábavy není leč překážkou — jak nebezpečnou, tak bídnou.

AXEL: A což — nesahá-li řeč synů ženy tam za ... tu lež prostoru, který obklopuje zemi? — Nikoliv! nikoliv! Taková-li jest veliká Pravda celé této hrozebné nauky, pak jen ji proklínati: vesmír nebyl by než věčnou pastí, nalícenou lidstvu.

MISTR JANUS: Věz jednou pro vždy, že není jiného vesmíru pro tebe než koncepce, v níž ho pojmeš na dně svých myšlenek; — neboť nemůžeš viděti ho plně, ani ho poznati, ba ani jen rozlišiti v něm jediného bodu takového, jak tento tajemný bod jest asi ve své realitě. Kdybys čímisi nemožným mohl na chvíli obejmouti omnivisi světa, tu by i to bylo illusí za okamžení potom, protože vesmír se mění — jak i ty se měníš — při každém tepu krve ve svých žilách, — a že takto jeho Jevení, ať jakékoliv, není v principu než domnělé, měnivé, illusorní, neuchopitelné.

Atys jeho částí! — Kde tvoje meze v něm? Kde jeho meze v tobě?... On by tebe nazýval „vesmírem“, kdyby nebyl slepý a beze slova! O to tedy běží, sebe od něho osamotnit! sebe od něho oprostit! přemoci v sobě jeho fikce, měnlivosti, jeho klamy, — jeho *povahu*! Taková jest pravda dle absolutna, jež můžeš tušiti, neboť Pravda sama není než nezřetelnou koncepcí způsobu, již ty probíháš a která propůjčuje Celkovosti forem svého ducha. Chceš-li ji míti, stvoř ji! jako vše ostatní! Nad to se na nic nezmůžeš, nebudeš než svým stvořením. Svět nebude míti nikdy pro tebe jiného smyslu než ten, jehož mu udělíš. Zvelič tedy sebe pod jeho závoji, uděluje mu vznešený smysl úkolem, by tě od sebe osvobodil! Nezmenšuj se, ujařmuje sebe do smyslův otrockých, jimiž tě uvěznuje a do řetězů svazuje. Protože nevyjdeš z illuse, již si budeš činiti o vesmíru, vyvol si nejbožštější. Nemař času třesením, ani dřímáním v nevěřící nebo nerozhodné lhostejnosti, ani hádkami s měnícím se jazykem prachu a červí havěti. Tys svým budoucím tvůrcem. Jsi Bohem, který neváhá zapomenouti své všepodstaty, jen aby realizoval její záření. Co jmenuješ vesmírem, jest jen výsledkem této lsti, toho záludu, jehož tajemství chováš. Poznej se! Vyslov se v Bytosti! Vyvlec se ze žaláře světa, dítě vězňů. Uprchni z Dění! Tvoje „Pravda“ bude tím, čím ty ji počneš: což není její podstata nekonečna jako ty! Odvaž se tedy zploditi ji co nejzářivější, totiž ji *vyvoliti* takovou... neboť ona již předejde svým bytím tvé myšlenky, majíc se *tam nazývati* pod tou formou, v níž ty ji tam poznáš! ... Usud posléze, že jest nesnadno znovu státi se Bohem — a přejdi dále: neboť i tato myšlenka, zastavíš-li se u ní, stane se nízkou: obsahuje jalové zdráhání.

To jest Zákon Nadějného: toť jediná zřejmost, dosvědčená naším vnitřním nekonečnem. Povinností jest tedy zkusiti, jsme-li *povoláni* bohem, jehož nosíme! A hle! kterak ti, kteří se odvážili, kteří chtěli, kteří vrozenou důvěrou objali zákon kořenného odtržení od věcí a přizpůsobili svůj život, všechny své činy a své nejvnitřnější myšlenky k sublimitě této nauky, uvolňující své bytí v asketismu, — hle, jak najednou tito vyvolenci Ducha cítí, že se vyvíjejí ze sebe samých, nebo k nim odevšad se sbíhají v širém prostoru tisíce a tisíce neviditelných nití chvějících se, po nichž běží jejich Vůle na události světa, na proměny osudů, říší, na vlivné svity hvězd, na odpoutané síly živlů? A čím dál tím více rostou v této moci na každém stupni dobyté čistoty! Toť sankce Nadějného. Tu jest práh světa okultního.

AXEL, který sotva poslouchá, v hluboké roztržitosti, jako nemohoucí již uvěřiti ani pochopiti: Oh! ty proudy zářících bohatstev! — ba to není již bohatství! nikoliv: toť talisman.

MISTR JANUS: Jaká chlapecká slova, dcery Pudu, kouř země, jsi zase pronesl? Soudíš se „chud“, ty, který pohledem můžeš míti svět! Chceš také „kupovati“ jako lidští tvorové, a uzavíratí smlouvy, přehazovati papíry — bys byl JIST, že máš něco! Takto nevěřil bys se pánem paláce tebou nazíraného, leda že se staneš nějakou smlouvou zajatcem jeho kamenů, otrokem jeho sluhů, závistí jeho hostů, kroutících po tobě lačnými očima! Zatím co bys měl tam vstoupiti a co mocí tvé pouhé přítomnosti a tvého suverenního pohledu všichni sluhové by tě přišli poslouchat — a co domnělý „pán“ téhož paláce řekl by jim koktaje a skloněn před světlem tvé tváře: — „Obraťte se na něho.“ — Nemoc Mladosti tě kalí

tak, že jsi toho zapomněl? — Nuže, její opojení-li tě řídí, zajisté, jest tak zdrávo a prospěšno tobě míti zvonivé zlatáčky jako výroky osvíceného. Můžeš-li nositi měsíc, dlužno jej naplniti. Ale třeba se rozhodnouti, neboť, hle, ocitl jsi se v takovém úpadku, že nemůžeš již ani voliti: rozhodni se. Rci, jsi-li svoboden aspoň vyloučiti ze svého myšlení marnou posedlost tímto zlatem? — Zdráháš se? vidíš dobře, že nejsi svoboden, nejsa osvobozen.

AXEL: Studeny jsou větve Stromu Vědění: jaké jest na konec ovoce, jež zplodí jejich ledové květy?

MISTR JANUS: Pochopení, toť odlesk tvoření. — Žádáš-li si jiných slov... Nepokoušel jsi se právě čísti? Ujmi se znova četby. Snad tato kniha ti odpoví lépe než já: — nenabízím než to, co stačuje.

AXEL přiblíživ se k foliantu, jenž zůstal otevřen, a čta nahlas: „Tobě, chceš-li, Splnění! Vůli vibrující, která láme a přetvořuje síly Přírody! říši skrytých sil! pomocné vlastnictví Moci, osvobození od psaneckých pokušení! lásku Dobra pro jeho čistou sublimitu; obcování s Důvodem Jsoucna, Všemohoucnost, posléze, na zdánlivém vesmíru — tvém stínu! — poraženém a stavším se **TEBOU-SAMÝM**.

„Pak, duchu, unesený nebeským Instinktem, stoupati budeš svým a neohroženým a nohama po vrcholech těchto zářných empyreí, předchrámí Ducha světa. Proniknut svým Ideálem, v nějž sám přejdeš, vnořen do astrálních plamenů, obnoven zkouškami, budeš podstatným rozjímatelem své irradiace. Nepřístupný výzvam Šmrti a Života, — totiž, tomu, co jsi ještě *ty-sám* — staneš se ve Světle svobodou myslící, neomylnou, vládnoucí.“

Sní chvilku, potom s melancholií:

Ó slibové založení na blahovolné souzločinnosti náhod, — a jež mi jsou nabízeny výrazy nepřesvědčující a smělé slavnostnosti! Kdo mi zaručí, že já, usilující k němu, *trvati* budu až do tohoto stavu slávy? Zkoumám-li se, třtina jednoho dne, hříčka hodiny, která pomíjí, co jsem? ždibec lidstva... a co jest Lidstvo!

Směje se pohrdlivě.

MISTR JANUS: Dalo ti úsměv, s nímž přicházíš, opovrhne svým svědomím, útočiti na jeho mateřskou důstojnost.

AXEL zachmuřuje se: Jsem tedy duchem paběrkovým, stéblem slámy, dítětem?

MISTR JANUS: Bouři se. Hora také jest hněv. Vizme výšku tvé hory! — Ale nikoliv; tvoje duše zváhavěla vnitřnou tíží tohoto zlata; myslíš, že se bouříš, a zatím posloucháš jen pudů z dola, které již kvasí a kypí v tobě, a tvoje vzpoura není již leč sama forma tvého trestu.

AXEL: Mistře Januse!

MISTR JANUS: Ah! vyvol. Čekám. — Tvoje pouhé mlčení mi stačí. Jediné slovo lhůstejnosti nebo hněvu, a navždy tě opustím.

II

ZŘÍKATEL

V Ý J E V P R V N Í D Á L E

AXEL za chvíli, sám k sobě: Neznám tohoto člověka, který mne vychoval.

Posadí se a sní.

Síly živé, které shromažďujete zákony Substance, Bytosti tajné, v nichž se plodí rody živlů, náhod, zjevů, — oh! kdybyste nebyly neosobny! Kdyby abstraktní výrazy, jaloví udavatelé, jimiž zastíráme vaši přítomnost, nebyly než marné lidské slabiky! A kdyby v řetěze nekonečných vztahů byl nějaký bod, s něhož by Duch člověka, oprostěný z jakéhokoliv zprostředkování, mohl navázati s vaší podstatou a sdružiti se s vaší energií! Proč, proč by to tedy nebylo? Čím by bylo Nekonečno, zkomoleno o tuto možnost — tak pravděpodobnou, tak přirozenou? Jako ztracen v myšlenkách: Jménem které pravdy mohl by Člověk odsouditi nauku, kdyby to nebylo jménem jiné nauky, principů tak sporných jako principy první nauky? A pak, jiný věk, jiné principy. Věda tvrdí, ale nevysvětluje: jest to prvorozená dcera chimer: a všechny chiméry jsou tak jako svět — ta nejstarší chiméra! — *o něco více* než Nicota... Prudce: Ah! co na tom! jest to příliš chmurné! chci žíti! Chci *nevěděti již!* — Zlato jest náhoda, takové jest slovo Země. — Sféry posvátného Vyvolení, protože vy též nejste leč *možny*, sbohem!

MISTR JANUS: Tobě jest učiniti reálním, co bez tvého chtění není než možno.

Přijímáš Světlo, Naději a Život?

AXEL po velikém mlčení a pozdvihnuv hlavu: Nepřijímám.

MISTR JANUS: Budiž tedy svým vlastním apostatou. Omývej svým duchem tělo. Odívej svými žádostmi linie tvorů, jejich nahotu: rozptyl se! Rozmnož kroužky svých řetězů! Staň se jimi! Staň se ještě útroby! Chutnej z plodů zavržení a úzkosti; budeš brzy plivati z nich popel, neboť jsou podobny plodům Mrtvého Moře! Obohat o jednu entitu černý svět, v němž trpí vůle uhaslé, které nejsou vášnivě vymršťeny, v opovržení všech věcí, k Světlu Nestvořenému! Veta po vznešených nadějích, spasných zkouškách, nadpřirozené slávě; veta po vnitřním pokoji. Chtěl jsi tomu. Stal jsi se svým popravčím a sám sebe svrhneš. Sbohem.

Axel skřížil paže a zůstává s očima upřenýma, nemluvě.

Mistr Janus přiblížil se ke kamennému schodišti: učiní znamení, vztahuje ruku; — v dálce v noci úder zvonu.

V Ý J E V D R U H Ý

MISTR JANUS, AXEL, GOTTHOLD

GOTTHOLD vstupuje: Pane, Walter Schwert a správce potkali cestou vůz. Bylo jim vésti koně až sem. — Jest to jakási pocestná v smutku; žádá si pohostinství.

AXEL roztržit sám k sobě: Ah! ta žena, která vešedši do Lesa, ptala se na cestu k hradu, a které jsem poslal vůdce...

GOTTHOLD: Pozdvihla svůj závoj na chvilku při ohni v nízkém sále; — jest to žena veliké krásy; ale neviděl jsem nikdy obličeje tak bledého.

AXEL obraceje se: Nuže pohleď!

Gotthold couvne o krok s úžazem nad hroznou bledostí Axelovou.

Vzbuď některou dívku v hradě! ať se rozsvítí lampy a rozdělá oheň ve světnici nejméně porouchané. Oznam této návštěvnici, že hrabě Auersperg ji pozdravuje.

GOTTHOLD: To se stalo, pane, jdu napřed, a neznámá ta paní ubírá se tudy za mnou, vedena Eliškou do světnice vaší babičky.

AXEL: Dobře. — Proč neslyším Ukka? — Jemu by bylo...

GOTTHOLD sníživ hlas: Jest v záduší s Miklausem, Hartwigem a herrem Zachariášem s tím pohřbíváním. Půjdu jim také hned pomoci. Bude dobře, aby tato práce byla vykonána jen námi.

AXEL: Ah! toť správně, — zapomněl jsem.

Odvrátí se, spustí se na jedno sedadlo a opře se o lokty, jako by již nechtěl věnovati pozornosti věcem okolním.

V Ý J E V T Ě T Í

TITĚŽ, SÁRA

V pozadí, za prahem sálu objeví se Sára, oděná černě, se smutečním závojem kolem obličeje; před ní jde mladá dívka, v selském oděvu švarcvaldském: ta vyzdvihuje nad sebe rozsvícený svícen.

Sára jdouc chodbou před prostrannými otevřenými dveřmi, obrací se úkosem v sálu a spatří Axela, který opřen jsa o lokty u ohniště, nevidí jí.

Pozoruje ho chvíli, — potom, jdouc dále, zmizí.

MISTR JANUS sám k sobě, na vrcholu kamenného schodiště: Závoj a Plášť, oba zříkatelé, se skřížili: Dílo se vykoná.

Č Á S T Č T V R T Á
S V Ě T V Á Š N I V Ý

I

ZKOUŠKA ZLATEM A LÁSKOU

Galerie hrobek pod kryptami hradu Auerspergu.

V průčelí, vévodě hrobům, rodinný znak, vytesaný v žule zdi.

Na pravo a na levo po celé délce sálu mausolea z bílého mramoru. — Sochy rytířův a hradních paní, první stojíce neb klečící nad svými hroby; ženy v kostymech století, v nichž žily, jsou nataženy se sepjatýma rukama na kamelech svých hrobek; — chrti z mramoru vytesaní u jejich nohou.

Náhrobní lampa, zavěšená na střední klenbě, osvětluje matně záduší. — Vedle porfyrové kroupenky velké klekátko v ebenu, fialovým utrechským sametem potažené, otřelé, se žaludovými třapci z vybledlého zlata.

V levo, na protáhlou alej, v úhlu zdi povýšené okénko s malovanými tabulkami, zvenčí železnou růžicí zamřížované; — černé sukno je na polovic zastírá. Ke středu s této strany nízké dveře, vhloubené do tlusté zdi.

Na pravo v pozadí galerie, v průčelí, železné dveře s lomeným obloukem, na dvě křídla, pevné, nad třemi stupni a otevírající se na spirálu vysokého kamenného schodiště.

Uprostřed mezi hroby na třínožce bronzové kuřidlo, z něhož vystupuje plamen.

V levo vedle zdi Gotthold a Miklaus, opření každý o rýč, pozorují herra Zachariáše, jak píše stříbrným štětcem na ebenový kříž jméno nebožtíka právě pohřbeného. — Na pravo Hartwig třídí rozličné věci na kamenné podlaze. — Ukko stojí usmívaje se, opřen o klekátko, pohlížeje také na herra Zachariáše.

V Ý J E V P R V N Í

UKKO, GOTTHOLD, HERR ZACHARIÁŠ, HARTWIG, MIKLAUS

UKKO: Nápis? takovýto: — Byl to pán bezstarostný, který vážil si velice dobré tabule a krásných žen. Ostatně kéž výborná ta čepel přimluví se za nás v božím světle!

GOTTHOLD: Méně hluku, povykovači! Tato smrt má právo na mlčení.

UKKO: Nedávám bez rozmyslu titulu *nebožtíka*, kdo zasluhoval příliš málo titulu živého. Tady odpočívá skvělý bídák, hromada nasycení, který nemiloval nikoho a nikdy se nemodlil. Přišel, zmizel, ať posměvač nebo vážný, čím nám jest? Tropil si šašky ze všeho: všechno si tropí smích z něho. Poslední lopata a dobrou noc!

GOTTHOLD: Umlkněme, Ukko!

MIKLAUS: Konec konců strašidlo jako strašidlo!

UKKO: Tohle? sázím se, že ani oba nevyvlečete strašidla — z tohoto měchu vína, propíchnutého a vyteklého.

GOTTHOLD: Dětské hněvy! bláznivé hněvy svéhlavce...

UKKO usmívaje se: Vrozená rozhořčenost nevysychá; roste s životem; nelze jí přestrojiti jménem hněvu. — I když lvi a šakali zdají se rovni jako

zvířata, vědí od celé věčnosti, že nejsou rovni povahou.

MIKLAUS sepjav ruce nad svůj rýč: Ty nás děsíš, milý chlapče.

UKKO: Vy myslíte, co já se odvažuju říkat.

GOTTHOLD: Jak soudíš rychle nebožtíky, ty — který máš ještě mléko na bradě!

UKKO: Komu z vás, mrtvému, líbilo by se sdíleti tuto jámu? ... Mlčení. Vidíte.

MIKLAUS zamyšlen: Přese vše byl to šlechtic udatné krve.

UKKO: Krví byl udaten, nikoliv srdcem — a byl to šlechtic — jako dukát z mědi, dobře vyleštěný, jest zlatákem. Jaké ceny jest falešná mince? menší ceny než její kov.

GOTTHOLD: Pst!

UKKO: Kdo by nás tady uslyšel? Jak jsou tyto massivní železné dvěře zavřeny, hrom kdyby sem udeřil, neuslyšeli bychom ho, tak tyto klenby jsou tlusty; — konec jim jest až někde v horách.

GOTTHOLD: Chci říci, že tyto kameny pokrývají sousedy téhož jména jako on.

UKKO ledově: Poctíš-li tohoto, zneuctíš tyto.

HERR ZACHARIÁŠ vstává, opřen o velký černý kříž: Dítě, jeho bytost jako tvá byla koupena za krev Boha. Tys ve věku bujarém; ale to rychle pomine — a pak hlas se již nepozdvihuje tak drsně proti duším zemřelých. — Pomož mi raději zasaditi pevně tento kříž do této čerstvé země.

UKKO reptaje: Nad toto kříž? To příliš mnoho nabízíte tomu, kdo o něj tak málo dbal.

GOTTHOLD A MIKLAUS pohoršeni a přísní: Ukko! budeme se mrzeti.

UKKO: Budiž: ale myslím, že vás by prosil, byste mlčeli, kdyby vás slyšel. Přestaňme, budu ctíti vaše ... obyčeje. Sám k sobě: — A věru: slunečným

a hvězdným paprskem i hnůj se zaskvěje. Zatknuv
kříž nad hrob: — Tedy, na zdař Bůh!

HARTWIG přicházejte a sypaje prášek do nakuřovadla:
Hle, kadidlo.

UKKŮ: Oh! není na kvap.

V Ý J E V D R U H Ý

TYTÉŽ OSOBY, AXEL

AXEL vstupuje nízkými dveřmi v šatě cestovním a v černém plášti: Brzy bude půlnoc: zítra v tuto hodinu budu daleko... Právě vám jdu dát sbohem.

HERR ZACHARIÁŠ chvěje se bolestně: Oh! vy odcházíte, milý pane můj?

GOTTHOLD koktaje: Pane, jsme příliš letití: rádi bychom, aby vaše ruka nám zatlačila oči, za několik dní.

AXEL patře na ně a po hlubokém mlčení: Přátelé, — přátelé! moje staré děti! — třeba toho. Odpusťte mi! (K Ukkovi:) Budeš zde veleti v mé nepřítomnosti — vyjma těmto, jež miluješ a kteří i tebe milují.

UKKŮ rozrušen, koktaje: Jakže! mne nevezmeš s sebou? Mne nevezmeš?

AXEL potichu, se smutným úsměvem: A tvoje nevěsta, dítě! a tvoje vlast! — Odejdu, až slunce vyjde v tento den Velikonoční, a nespátřím vás již. Chcete-li mi ustrojiti slavnost, nuže, ať se rozezvučí od rozednění naše nejkrásnější a nejstarší fanfáry; budu jim naslouchati z dálky; to mi připomene skvostné někdejsky. Nepřijde-li vám dnes v noci spánek, pijte a zpívejte! Pohřbete na dně sklenice vzpomínky bývalé slávy a řinkot šavlí! — Obejměte mne.

HARTWIG, MIKLAUS, HERR ZACHARIÁŠ A GOTTHOLD: Sbohem, Auerspergu!

AXEL stisknuv je po sobě do náručí, k Ukkovi: Probudil jsem právě mistra lesníka, dobrého otce Hanse Glůcka, v lese. Víš, že tě bude čekati zítra na úsvitě k tvému zasnoubení?

UKKO: O pane můj!

AXEL objímaje ho: Synu můj! Rozevře paže; Ukko se do nich vrhá a všecek v slzách objímá ho. Najdeš na mém stole pergament, podepsaný jménem Axelovým: tvůj budiž hrad, nevrátím-li se již.

UKKO vzlykaje: Běda!

AXEL: Vaše ruce, — a sbohem. Nechte mne samotna od této chvíle; a toto jest můj poslední rozkaz: ať nikdo na příště sem nesestupuje.

Čtyři starci se pokloní, s očima zaslzenýma.

GOTTHOLD polou nahlas: Naposledy ho vidíme.

MIKLAUS osušuje víčka hřbetem dlaně: Toho, jehož pohled nás živil!

HERR ZACHARIÁŠ sám k sobě, jaksí vyjevený: Ó děse! veliký poklad ztracen, ztracen! Žil jsem já příliš mnoho dní od dnešního rána.

Kráčejí k nízké bráně. Ukko, s čelem v dlaních, chvilku se rozpakuje, potom se vrací a vrhá se k ruce Axelově, již líbá s němým hořem.

AXEL: Sbohem!

Páže, vrávorajíc, připojuje se k čtyřem starcům a vychází s nimi vzlykajíc. Dvěře se přivírají. Axel hází svůj plášť na klekátko.

V Ý J E V T Ř E T Í

AXEL SÁM

AXEL rozhlížeje se kolem sebe: Popelové, jsem svatvečerem toho, čím jste vy. Mlčení. Tady sbohem padá zpět prázdné ve své vlastní ozvěně. — Zíráti na kosti, toť zhlížeti se v zrcadle. — Proč tady mluvit?

Sedne si na hrob kterýsi a sepnuv spuštěné ruce, se zrakem ztrnulým oddává se tajemnému rozjímání. Za dlouhou chvíli pozdvihuje hlavy:

Ó spáči, ó z Růže-Kříže, moji předkové! Jsou-li slova, jež by rušila váš spánek, zapomínám jich, nemaje na mysli trápení vašich stínů chla-peckým zaklínáním — anoť moje snění nebude před Smrtí než jakousi marnivostí. Patře na velký erb, vytesaný do zdi, po němž se rozlévá světlo z lampy. Ale vás, žulové sfingy s tvářemi zlatými, jež jako byste podpíraly tajemství Svrchovaného Bohatství, buďtež vyvolány, bytosti snu! — ó podoby tam s onoho břehu, zapřísahám vás, — nejhroznější z věcí, lhostejností Osudu! Poroučím vám, byste pozdvihly ze svého normálního mlčení samotářskou Hlavu smrti, která přitěžuje o symbol znaku rodu, jež uzavírám, aby tato Hlava mi rozřešila, byť zábleskem svých zřetelnic, buď tím neb oním zázračným projevem, slůvkem, — hádanku těchto zářících kamenů, které okrašlují její diadém, — aby mi zjevila, co znamená, posléze, aureola s těmito posvátnými slovy: ALTIUS RESURGERE SPERO GEMMATUS.

Sotva pronesl slova tohoto hesla, zachvěje se, jako by slyšel zvuk kroků, které se neviditelně přibližují.

Pozdvihnul hlavy, zdá se, že zapomněl najednou právě promluvených slov, — a jako by se stal kořistí jakési lidské roztržitosti, způsobené tímto nenadálým hlukem kroků.

Co pak jest to? Zaléhají sem poryvy větru? Od chvíle jako bych slyšel... ano... schodiště jest zvukné a někdo kráčí velmi tiše. — Nejspíše Ukko?... Nikoliv! Právě jsem zapověděl, aby sem nikdo nevcházel.

Dívá se křídly velikých dveří, vedoucích na kamenné schodiště; potom s pohybem překvapení:

Žena! — Dobře jsem viděl. Jest to žena. — Ah! nejspíše žena z dnešní noci! Co pak jest to? Po-

chodeň, kterou drží nad hlavou, brání mi, bych neviděl jejího obličej. Sestupuje k těmto ztraceným sklepením . . . a ani neváhá, jako by je znala! — Něco blýská a svítí chvílemi v její ruce: — jest to, myslím, dýka. Co to znamená? . . . Ale opravdu její nespavost podobá se mé nespavosti! Její chůze jest velmi jista . . . Pohlíží kolem sebe: Jaká tajemná zvědavost se ve mně probouzí? Přibližuje se . . . Ah! tohle bych rád zvěděl!

Skryje se do kouta zdi.

V Ý J E V Ě T V R T Ý

AXEL, SÁRA

Sára ve svých černých šatech a na polo závojem zastřená, — vyzdvihujíc rukou pochodeň, druhou svírajíc dobrou dýku, strčí do obou křídel těžkých železných dveří; ty se zticha otevrou; i zjevuje se stojíc na kamenných stupních.

Mlčky pozoruje s hlubokou pozorností vnitřek kobky. Zkoumavým pohledem zpytuje přestávky mezi hroby. Potom sestupuje po posledních stupních, vchází, zavře dvěře a závorou zastrčí obě křídla.

Kráčí ke dveřím s pravé strany a do otvorů ve zdích rovněž vsune železné zápory.

Když to vykoná, položí pochodeň na jeden podstavec náhrobního kamene, potom zamíří k plné zdi v pozadí zádušní kobky.

Tam obrací se ještě jednou k celku sálu a k věkovitému mlčení soch, zůstává zamyšlena několik vteřin, potom prohlíží bedlivě zvláštní znaky na zdi.

Brzy, stoupnuvši na vyvýšenou dlaždici, přiblíží se k Erbu, jež pozoruje s tajemnou pozorností.

Posléze sepjavši ruce na jílec své dýky, zdá se sbíratí veškeru svou mladistvou sílu a nasadí hrot čepele mezi oči heraldického Smrtihlava.

SÁRA bodajíc řká: **MACTE ANIMO! ULTIMA...**

Náhle celá tloušťka kusu zdi, rozdělující se v široký sklenutý otvor, sjede a propadne se zvolna do země před Sárou, odkrývajíce chmurné galerie s rozlehlými oblouky, které se táhnou dovnitř a mizí v nejhlubším podzemí.

A hle, jak s vrchu sklenutého otvoru, — dle toho, jak se rozšiřuje víc a více zejíc, — hrne se zprvu třpytící se lijavec drahých kamenů, hrčící déšť diamantů, a za chvíli sypou se gemmata všech barev, kropených a omývaných světly, myriada brillantů se skvoucími facettami záblesků, bez počtu těžkých diamantových náhrdelníků, klenotův ohnivých svitů, perel. — Ta bystřina, ten proud svitů jako by náhle zaplavoval ramena, vlny a oděv Sáry: drahé kamení a perly vyskakují kolem ní se všech stran, cinkajíce o mramor hrobův a odrazem vytryskujíce v trsech a kyticích oslňujících jisker, až na bílé sochy, s praskáním požáru.

A poněvadž tato pohyblivá stěna svezla se již polovinou do země, hle, s obou stran prostranného průlomu hřmí a zvoní katarakty ryzího zlata, rozlévajíce se kolem nohou temnostné návštěvnice.

A jako právě drahé kamení, i koulejší se proudy zlatáků padají strašně z vnitřku proražených beček, rozlámaných rézí a tlakem jejich množství.

První svým vlastním bohatstvím zavalily v nesmírném sklepení křížové chodby; ostatní, nakupené za nimi v nepořádku, kladou se nad sebe a prodlužují se v hmotných pásech. Tu a tam ve vzdálených mezerách v odlescích pochodně rozeznati na temném základě nažloutlé proužky pergamenu, zapečetěné ještě, v plesnivině, širokými otisky červeného vosku.

Nejbližší dúný zlata, napěchované na tuto zmizelou zděnou přepážku — která se zastavila při zemi — koulejí se plýtvavě, šumějí a rozptylují se ztřeštěně — taková růmenná záplava — po stežkách mezi hroby.

Tu Sára, opírajíc se jednou rukou o rameno prastaré rytířské sochy, tyčí se uprostřed všeho toho záření, v němž

se znásobňuje v tisíci a tisíci odrazech dvojité plamen náhrobní lampy a mihotající se pochodně; — potom, stále bledá, vážná a s víčky sklopenými, jevíc se takto, oděná v smutek, v tomto rozlivu lesků a nádhery, dopoví šepem své rodinné heslo, jež tato děsná erupce pokladů právě převala:

...PERFULGET SOLA!

Vztáhnuvši potom ruku před sebe, zdvihá namátkou hrst velkých náhrdelníků z diamantů a zdá se zhlížeti na chvilku svůj obličej a své oči v jejich zrcadlivé zářící vlně.

Přece však, nejspíše puzena neurčitým tušením něčí přítomnosti v kobce, obrací oči po sochách a zpozoruje ve stínu Axela, který stojí proti jednomu náhrobku a mlčky na ni patří.

Bleskem pouští drahé kamení: odhazuje trhnutím, na svém rameni, záhyb svého závoje z černého hedvábí: — za pasem zalesknou se dvě jemné bambitky z ocele. Uchopivši jednu z nich, namíří chvatně na Axela, vypálí — a odhodí daleko svou zbraň, z níž se kouří.

Axel zraněn vrhá se k ní; ale již svou druhou zbraní bere ho pozorně na mušku: — druhá rána zableskne.

Zase zasažen, ale pokaždé pouhým škrábnutím kulí, které mu podřely kůži na prsou, Axel dostihl k Sáře; mladá dívka, dýku svírající v pěsti, čeká jej, hotova vskočiti, štlhlá a smrtící, tentokrát týmž vzeskokem, co on ji zachytí.

Axel couvnuv v líčeném ústupu, mocně, přes její rychlost uchopí obratný a bleskotný jilec Sářiny dýky.

Hned na to nezdolný — ač udiven neobyčejným odporem této ženské nepřítelky, — hrabě Auersperg železným stisknutím drží ji odzbrojenou, ztrnulou a přehnutou na své ruce.

AXEL strašný, pozdvihuje dýky: Ty, chci viděti barvu tvé krve!

Již již bodá, ale zastavuje se při pohledu na vznešený obličej mladé dívky.

SÁRA uchopivši jilec s Axelovou pěstí a dýku silně na sebe strhnuvši: Nuže, popatři!

Hrot zbraně zasáhne jí rameno; jen několik krůpějí krve vytryskne, neboť hrabě Auersperg zadržel prudkost Sářina nárazu.

AXEL k sobě jako oslněn, pozoruje ji vášnivě: Ó krásu lesa, když blesk nad ním nebe otvírá.

SÁRA zachmuřena: Bodni a zapomeň!

AXEL uvolňuje své sevření: Tobě nejcennější část — a život zachraň.

Sára postaví se k nakuřovadlu.

SÁRA pohrdlivě po chvílce mlčení: Jsem tedy spoluvinnicí?

AXEL: Tvoje pýcha má horečku. Polovina takového bohatství neliší se od jejich celku.

SÁRA: Německu toto zlato, ač-li to zlato jest.

AXEL: Německu! Nikoliv. Usmívaje se: Světu!

SÁRA pohrdavě: Subtilní slovo, hodné nočních lotrů.

AXEL divoce: Zapomínej méně, že jsem tě nechal na živu.

SÁRA prostě: Žádala jsem toho?

AXEL: Ale vždyť za toto bohatství možno koupiti mnoho duší.

SÁRA: Ne však moji; není ho dosti, by ji jen zakalilo.

AXEL: A vlastně kdo mluví tady o starých svědomích? — Nepoznala jsi z dvojího útoku pohostinství? Kde pak jsi se mi zjevila? Pod těmito lampami a držíc toto drahé kamení. To také proto, bys je *nahradila* Německu?

SÁRA: Nikoliv, protože ode mne by to nebylo nikdy nic jiného leda *odevzdání*. Po chvílce: Markrabě, o tomto neví pranic — a nepřišla jsem do tohoto místa leda proto, bych uchvátila ztracené žezlo, neboť nesmírné množství tohoto zlata přetvořuje jeho jméno. — Který pocestný nemá práva ve všech zemích vlastniti si královskou moc, hodí-li mu božská náhoda její insignie před jeho kroky? S tou podmínkou však, že zdvihne

žezlo a bude vládnouti, neboť tehdy jest řádně králem; obrátí-li pozornost na kov až tak, že ho bude chtít dělit, tvoří si, jak jsi řekl, jedinou povinnost pokorného navrácení. — Rozdělit se?... Kterak možno zlomit paprsek světla? — Dále žít?... Kterak se z toho tady chytře vykroutit, mně přemožené, bych nemusela dosvědčit smrti, že věru právem pokusila jsem se o tento výboj, poněvadž jediná forma, v níž můj duch jej mohl pochopit, byla opravdu svrchovaná, a já nebrala útočiště k všedním spravedlnostem?

AXEL patře na ni upjatě: Vám tedy žezlo netknuté a celé celičké.

SÁRA vážná, po chvíli mlčení: Budiž, kdo pak jsi?

AXEL zamyšlen: Což na tom? — Sbohem.

SÁRA: Oh! ... Zůstaň. Zamyšlena a hlasem hořkým: Byla bych ustoupila, já vítězná? Nikoliv. Návštěvnice jednoho náhodného večera byla by zase odešla do bouře. Byla bych dostihla své družiny a svých pikérů, kteří mne očekávají na pokraji vašeho lesa. — Později, až by se legenda zapomněla, byla bych dala koupiti vzdálenými plnomocníky toto sídlo, které jest mi ode dneška rodinným sídlem! ... Tvoje šlechtnost nedovedla by tedy nikdy býti v mých očích leč nezaslouženou almužnou, jejíž pohrdavá vzpomínka kalila by mi bez přestání radosti a budoucí hrdosti ... Nikoliv! — Toliko mně jest zmizeti. K sobě: Než hodina uplyne, vypiju šťávu tohoto smrtícího prstenu a budeme od sebe osvobozeni.

Patří naň.

Ale vy se potácíte — a vidím, jak od minuty k minutě blednete. Jistě jsem vás právě těmito zbraněmi ranila: lituji toho. Nechtěla jsem vás leč zabít. Dlužno, aby jeden z obou zůstal na živu. — Sečkejte.

Sejme závoj a přikročí k hrobkové kropeničce.

AXEL: Nic. Vaše kuličky pokrvavily mi prsa... a sotva to. — Nechte toho!

SÁRA: Tyto krajky, namočené do této ledové vody... — Studená voda zarazí krev. — Přiložte to, — přidržte!

Zdvihnuvši dýku, přiblíží se, potom odřeže železné knoflíky s oděvu Axelova, mlčíc. Potom odhodivši daleko zbraň, přiloží, nevzrušena, na prsa hraběte Auersperga velký černý závoj, promočený svěcenou vodou hrobky.

AXEL u sebe, patře na ni: Těmito tabulkami hvězdy ji pokrývají tajemnými paprsky. Země mi opovídá boj a pokouší mne jejím zjevením. Nahlas, náhle se zachvěv: Mladá dívka, tento veliký poklad — jímž právě jsme tolik pohrdli, dříve tolik o něm se nasnivše — nezasluhuje toho, aby se umíralo pro jméno, jež se mu dává. — Jest neurčitější a chmurnější okolnost, která tě vskutku hned odsoudí. Co jsi mluvila, odlesk tvé bytosti mi vcházel do duše; zmocňovala jsi se tlukotu mého srdce... a mám již tvůj stín na všech myšlenkách. Nuže, když již nesu v sobě vlastní vyhnanství, snažím se zůstat v něm samotén. — *Jsem ten, který nechce milovati...* Moje sny znají jiné světlo! — Běda ti, protože jsi byla pokušitelkou, která kouzlem své přítomnosti zaplašila jsi jejich staré naděje. — Cítím to od nynějška: vědomí, že jsi na světě, bránilo by mi žítí! Právě proto žízním po tom, bych mohl patřiti na tebe neživou... a — ať to pochopíš nebo nepochopíš — právě proto, bych tě zapomněl, stanu se tvým katem!

SÁRA jako oslněná, u sebe, a s úžasem naň patříc: Ó slova neslýchaná!

 Mlčení; potom, skoro k sobě, přitlumeně:

 Kdyby bylo pravda, že ty sám ze synů ženy dovedeš vzdorovati Bohu, který tě uchvátil — až bys raději zničil vlastní nebe... Zachvěje se.

AXEL vytrhnul těžký železný řetěz od jednoho hrobu: Přísahám, ... že zavru tvoje rajske oči!

SÁRA usmívajíc se: Oh! vznešená chvíle! ... Nuže! ne! Jest příliš pozdě. Měl jsi udeřiti a nedopustiti, bych zahlédla tvoji duši s plápoly těchto nadlidských slov!

Hrabě Auersperg sviště a otáčeje kolem sebe řetězy, postupuje, hrozný, k Sáře.

SÁRA vyhnuvši se mrštným podskokem strašné ráně a sejevši mu ruce kolem krku: Ne. Hle, řetězy mnohem těžší — a ... tys tuze mým věznem tentokrát. Zkus se tedy osvoboditi! — Ah! vidíš? Nemůžeš: jest to nemožno.

Zavěsí se, unyle zvrátivši hlavu a hledíc naň s očima svítícíma mezi brvami; vlasy se jí rozpoutají, proudem se rozvlní a zahalují ji. Mluví hlasem čistým, velmi přítlumeným, přesladkým, skoro šeptem, stísněným. — Někdy zavře docela oči a její vážná skvoucí krása září pod svity pochodně, lampy a drahého kamení. — Roztoužená, s nozdrami chvějícími se, s pažema malátnýma:

Buď shovívavo k sobě, dítě! Což pro sebe chci žíti! Nezabíjej mne. Nač by to bylo? jsem zapomenuitelná.

Věz, co zavrhuješ! Všechny přízně ostatních žen nepřevýší mých ukrutností! Jsem nejchmurnější z panen. Jako bych si vzpomínala, že jsem strhovala k pádu anděly. Běda! květiny a dítky umírají mým stínem.

Nechej se svést! — Naučím tě zázračným slabikám, které opájejí jako vína z Orientu! Mohu tě uspati něžnostmi, jimiž se zímírá: znám tajemství nekonečných zábav a líbezných křiků, rozkoší, v nichž každá naděje omdlévá. Oh! pohřbiti tě do mé bělosti, kdež bys ostavil svou duši jako květinu ztracenou pod sněhem! Tebe zahaliti do mých vlasů, kde bys dýchal ducha mrtvých růží! ... Povol. Uvidíš, že zbledneš v hořkých ra-

dostech; a milost zase u mne nalezneš, jakmile ocitneš se v těchto mukách!... Moje políbení jest jako bys pil nebe. První vánky jara na stepích jsou méně vlažny než můj dech, — pronikavější než vonný kouř v nakuřovacích pánvicích, jež řeřavěly dýmajíce v serailech Kordovských, zatíženější zapomenutím než zápachy listů cedrových, přibíjené kouzelníky na stromy zahrad Bagdadských, by pokořily božské květiny. Poznej v mých očích duši krásných nocí, když jsi kráčival v údolích a pozoroval jsi nebesa: jsem oním vyhnanstvím s neznámými hvězdami, kterého jsi hledal! — Dala bych všechny poklady, bych byla tvým věčným pokladem. Oh! opustiti život a neomýti slzami tvojich očí, těch hrdých modrých hvězd, tvojich očí naděje! oh! nerozechvěti tě hlubokými hudbami svého hlasu lásky! — Oh! pomysli, — to by bylo příšerné: to by bylo nemožno. Vzdáti se toho, to přesahuje moji odvahu. Vzdej se ty, rci slůvko jediné, Axele, — Āxele!... A přiměju tě, že koktati budeš na mých rtech vyznání, jimiž rostou muka, — a všechny sny tvých žádostí přejdou do mých očí, by zmnožily tvůj polibek...

Mlčení.

AXEL přitlumeně, s očima zavřenýma: Má-li tvoje jméno rozpáliti rty, rci je, ať si je přeříkám!...

SÁRA tichounce, hlavu chýlíc na rámě Axelovo: Sára.

AXEL upustiv řetězy: Sáro, nejsem již sám.

Chmurné mlčení.

SÁRA nepozdvihujíc hlavy: A tak necháš mne na živu?

Axel objímá ji svou odzbrojenou paží a vede ji k ebenovému klekátku s polštářky z fialového sametu.

AXEL s vítězným úsměvem a poněkud s mladistvou emfází: Jakým by byl mezi králi pošetilcem, kdo by všemi těmito hvězdnými kameny nezapálil v požár noc tvých vlasů! — Jedině tobě, jen a jen tobě

tyto zářící hromady, tuto nádheru a skvělost, jež jsi vzkřísila!... Dovol mně jenom patřiti na tvoji smrtelnou bledost. — Chci se posaditi k tvým nohám a trpěti i já zlem lidí! — Bez pochyby tomu se říká milovati! Není-liž pravda... Sáro?

Sára si sedne: na paprscích, deroucích se okénkem, třpytí se černé hedvábí jejích šatů.

SÁRA: Ó mladý, rozmilý muži, který přes neskromnost mých slov vytušil jsi svou posvátnou sestru! — Tys bytost nenadálá!... Nechci jiné ozdoby než tvůj dětský zrak, v němž jsem tak krásna — a proto jsem tak bleďa, že mne vidíš odsouzenu zakoušeti tolik lásky. — Co se tkne našeho velikého bohatství, pustme se po jeho proudu se svými hvězdnými sny!

Axel si sedne na polštář k nohám Sářiným — skřížuje ruce své na kolena krásné dívky; patří na ni nějakou dobu jako propadlý do propasti mlčenlivé radosti.

AXEL: Ano, slušelo se, abys podobná soše Sbohem, zjevila se mi v tomto smutku, úsměvná a pokrytá drahým kamením mezi hroby. Pod svou noční kšticí jsi jako ideální lilie, slavně rozkvetlá v temnotách.

Jaká chvění vzněcuje ve mně tvůj pohled? Moje láska? Moje tužby?... Ztrácíš se v nich, jako by se's koupala v Okeáně. Chceš-li utéci, jen do nich utečeš. Tisknou tě a pronikají tě, o milovaná! pozdvihují tě a umírají v tobě... bys ožila ve své kráse!

SÁRA usmívajíc se vdechuje vlasy Axelovy: Proudí z tebe vůně listů v jasných podzimcích, o lovče můj! Smísil jsi svou divokou bytost s celou duší lesů... Drahá radosti...

Patří na něho jako opojená a hrdá.

AXEL jako v největší hlubině snu: Sáro, moje panenská přítelkyně, moje věčná sestro, nechápu již, co pravíš, ale tvůj hlas sám jediný... Objímaje

ji svýma pažema v nadšení: Oh! květ tvé bytosti, tvoje božská ústa! V jednom políbení státi se... oh! světlem tohoto úsměvu, — píti tento vánek nebe, tvůj dech! tvoji duši!

SÁRA přitáhši na svá prsa čelo Axelovo, — potom vážná, a opírajíc sladce své rty o jeho rty: Moje duše? tady jest, můj miláčku!

Zůstávají opojeni jako bez ducha a beze slov.

AXEL pootevřev oči: Tebe zamrazilo, otrásla jsi se; nejspíše tyto studené kameny. Jemně se vyprostil. Nahoře staré komnaty — kde ohně ve dne v noci hoří...

SÁRA usmívajíc se: Nikoliv; jen z nás se chvěju. Nechceš raději očekávati tady našeho prvního slunce?

AXEL vášnivě, najednou: Ó vidění, jímž bych rád zemřel! Ale ty se mi jevíš nepochopitelná! Odkud přicházíš? Která byla tvoje bytost lidská až... k nám?

SÁRA usmívajíc se: To tě zajímá? Oh! možno-li! Odhrnuje si vlasy s čela.

Opravdu, oč mne žádáš, zapomněla jsem. Od chvíle, co jsem jako nějaká Císařovna Východu, neznám již než tebe a nevím více než ty. Datuju se od hodiny: co předcházelo tuto hodinu, není již. — Znovu sestupovati do paměti života! ty tomu chceš?

AXEL: V jakých modulacích lásky hraje tvůj hlas holubičí! Nikoliv, — nechej vzpomínek! — neztrácej se do marných zřejmostí země; zůstaň mi raději navždy neznáma!... Co jsme, i v minulosti? takový sen své žádosti.

SÁRA: Milý choti můj, hle prsten, dávaný mým bábám v zástavu nocí svatebních: pohled, co jest vyryto na jeho starém smaragdě.

Pozdvihuje poněkud své pravice: rodinný prsten s vyrytými znaky zajiskří na jednom jejím prstě; Axel na

chvilí prohlíží věštecký klenot; potom po němém snění a zmlkaje pozoruje ji:

AXEL s vážným úsměvem: Ano, bylo by o čem mysliti... že jest osud!

SÁRA rovněž tak: Zajisté, a jeví-li se ti illuse jeho krásna, pak věz, že i mně se též krásnou v duchu rýsuje.

AXEL stoje, hluboce starostliv: Protože, tajemná, jaksí s úsilím kolem nás se ztělesňuje, podporujme ji věrou; dovolí nám pochopiti, že naše bytosti na sebe čekaly. Mlčení.

SÁRA rozhlížejc se kolem sebe a jako by chtěla zaplašiti jejích myšlenky: Mám také rodinu mramorovou v hradě na severu Francie. Tam spí můj otec Yvain de Maupers, šlechtic vesničan, — jakož i moje matka, vznešená žena, povolaná Nebem!

Držíce se za ruce, oba kráčejí k jednomu náhrobku; ženská socha s rukama sepjatýma leží na kameně, chrt vytesán u jejích nohou.

To jest tvoje mladá matka, není-liž pravda? — Ano, máš toto ušlechtilé čelo... a viz, co melancholie! Oh! kolikrát nepocítila jsem, že její sladká ruka dotýká se neviditelná mé ruky, když otvírávala jsem její knihu Hodinek v klášteře!

Sklání se: potom polohlasem:

Paní, vidíte to: dávám vašemu dítětu všechno, co jsem.

AXEL pozdvihuje hlavy: V klášteře?

SÁRA vzdalujíc se, rukou opřena o rámě Axelovo: Mluví o opatství, kde můj mladý život byl vězněn... Zdá se mi, že si i vzpomínám, jak jsem tam trpěla.

AXEL zachvěv se — hlasem nízkým, křečovým a přerývaným: Ah! žebrák sedne si zítra na některý z rozmetaných kamenů té budovy! Není již. — Jméno opatství?

SÁRA hlasem libým a odstrkujíc něžně nohou dotěrné drahé kamení na písku: O můj bratře Axele! Jest

tak nesnadno urážkám, by mne zasáhly, že milost vůči nim není mi žádnou slávou. Pomysli! Srdce odsouzená k muce mne nemilovati, mohou-liž býti potrestána ještě za takové neštěstí. A provinila-li se v některé minulosti vzdálenější než život, že si stvořila tuto nynější muku, nejsou-liž dosti nešťastna, že jsou takové přirozenosti? Nám jen jich litovati. — Mne nenáviděti? Nedo-vedl bys převýšiti pro ně tohoto potrestání.

Zamyšlena, — zatím co jako by byli zapomněli veli-kého pokladu:

Zajisté, v klášteře tom uviděla jsem oči kruté, v nichž Víra nehořela leč odrážejíc svity smolnice katovy. Těm očím nebe nezdá se dosti chmurno; zdá se jim užitečno, aby kouř polen požil se s jeho mračny. Slyšela jsem bítí srdce výhružná, v nichž nesmírný Strach z jakéhosi Boha... — z ideje, není-liž pravda, jakou si činí o Bohu! — sám sebe oslepuje, až věří, že on jest Láskou, — kde „Počátek moudrosti“ považuje se, pyšný, zapomínaje své meze, za Moudrost ne-skonalou. — Nedoufají-liž, že pomstění, příští pomstění jejich bělostné vyklouzky ospravedlní modlitby, jež v tuto hodinu nejspíše vysílají za mou spásu?

Usmívajíc se, potom znenáhla smutně:

Ať mne tedy litují nebo ať mne zatratí... ze slušnosti! Nechávám jim ve svém strašném milo-srdenství darebné myšlení, jemuž se oddávají o své osvobozené! Opravdu, z čeho by mne vini-la před Bohem ta svědomí, sdělaná ze zapo-vězené přísnosti, která nikdy nic neuměla než pohoršovati mou nadějí? Moje duše bojí se málo těch zlých soudců, kteří se odvažují čeliti takto strašlivému hněvu Holubice. — Ta srdce zastře-ná mají nevědomost propastí, vím to! Propa-sti rovněž praví: „Zrcadlíme Světlo!“ Všechno

zrcadlí světlo: mají tedy pravdivo takové jako jiní; ale... každému jeho nekonečno! — Ponechej tedy jejich vlastním duším, ať pečují samy o své potrestání! Já, já neráčím trestati propasti — leda svými křídly.

AXEL, jehož hlas se třese, temně: Jméno toho opatství!

Sára naň pohlédla: — teď teprve poznává, do jaké neúprosnosti její slova zažehla rozhořčení jejího mladého vyvolence. Odvety krve a ohně planou v očích Axelových, — který jistotně ztělesní své sny zhouby od svých prvních dní všemohoucnosti.

Chvěje se obhalena touto širou láskou mstící. Po dlouhém mlčení sveze se na kolena před svého mladého milence.

Všecka osvětlena ve svých černých šatech lampou, jiskřením drahých kamenů, rozptýlených kolem ní, a sousedním jasem pochodně, opírá své bledé ruce o supějící hruď mladého muže; — tento couvá, schvácen zmatkem a jako oslněn; — ale ona se za ním plazí na kolenou po písku hrobkové aleje.

SÁRA hlasem zvláštním a vážným: Axele! přijmi na milost to svaté vězení, — pro ta malovaná okna, jimiž světlo večerní se mi zdálo tak krásno! pro varhany, jež pod mými prsty plakaly tak těžkými vzlyky! jménem oněch studených zahrad, kam si usedala tolikrát moje melancholie!... Přimlouvám se u tebe ještě jménem mladounké dívky, tak bledé jako my, ale podobné serafinům vyhnanství — a jejíž srdce, stravované rodnou láskou, tak planulo oběťmi... že mi dala květ svých nevinných snů, volíc raději své utracení než svou záchranu!

Milost! jménem toho dítěte, které jsem zarmoutila! Oh! pro její čisté oči, ještě zakalené mou myšlenkou, běda! a již její Bůh osvobodí jistě od mého stínu, — pro její nebeskou a osamělou něhu, — prosím tě!

AXEL zachvěv se jakoby zamrazením, přitlumeně: Nedávám milosti tomu příbytku a jeho obyvatelům — leč na památku této noci, kdy jsem tě uviděl.

Zastavuje se, s očima utkvělýma, s pěstmi zatatými.

SÁRA stojíc, zářící, objímajíc ho a líbajíc ho na čelo: Axele, můj mladý králi!

AXEL vzdaluje se s ní ke klekátku a patře jako ponejprv na chmurné třpytění šatů Sáriných: Ale proč tento smutek v této radostné noci, Sáro?...

SÁRA velmi prostě: Nosím smutek nikoliv po nějaké bytosti lidské, — nepoznala jsem takové, která by zasluhovala tohoto znamení smutku, — ale po přítelkyni tajemnější — oh! tak pokorné! tak ztracené mezi věcmi!...

Viz — ty, který jediný můžeš mne pochopiti! Vyjme ze záňadří zvadlou květinu.

Hleď, jako bychom byli sami na zemi, ztraceni mezi snem a životem, na tuto mystickou květinu, Axele!

Harfy skandující ve stínu píseň Růže-Kříže.

— Viz tu neutěšitelnou růži! — Zjevila se mi v pusté ohradě, za červánků jistého jitra, plného nebezpečí: prchalať jsem! To tehdy, když jsem vycházela z kláštera Svaté Apollodory. Moje bílé roucho, vyrvané z mystické slavnosti, splývalo se sněhem, jehož těžké vločky, padající s větví ochranného lesa, zasypávaly šlépěje mých kroků. Ozbrojena touto pevnou dýkou proti našim *podobným* a také proti lesním zvířatům, a všecka se chvějíc ještě ze světla svící, naslouchala jsem v noci zvonům zapadlých věží, které připomínaly ozvěnám světa narození dítky Emmanuele, běda! pro kterého bych byla ráda zemřela. — Náhle, za jasu posledních hvězd, zázrak této květiny, vítězky nad Zimou po mém způsobu, přivábil moje zraky a zdálo se mi, že jejím viděním vybavuji se ze sebe! Není-liž harmonie mezi

věcmi a bytostmi nekonečna? ... Což nebylo žádoucno, bych od svých prvních kroků potkala tuto královskou růži, symbol mého osudu, *příbuznost* rodnou a božskou? Její jasný div pozdravoval moje první jitro svobody! Bylo to jako zázračná výstraha, *snad upevněný obraz jediného slova, do něhož jsem se vtělila hodinu předešlou*. Třesení se mne zmocnilo z této květiny, která jako by mi byla vypučela z mé duše! Nejspíše že znovu poznala moje rty, Axele, když, pohrdajíc všemi nebezpečími, vypověděla jsem jí v dlouhém políbení své veliké naděje! — Když tak, nemá, lnula k mým mateřským ústům, cítila jsem ve svém srdci, že mne prosí, bych ji utrhla. Něžně tedy, prostrčíc tvrdými ostny na mrtvém keři, v němž vězela, ruce, vyňala jsem ze země celý její stvol. Potom rozehrála jsem pod svým dechem výrony její vůně mezi svýma rukama — mezi svýma rukama, které držely ještě tuto tajnou zbraň, ukovanou v starých dnech.

Ukazuje křížovitou dýku, již byla upustila a jež ležela na zemi.

Slyš! Duchové, — co vím ... geniové, jistotně byli uzavřeni v její kráse! ... Ihned osnovy lidské Historie, až dosud zahalené mému duchu, osvětlily se v mé paměti vznešeným a nadpřirozeným smyslem. Takto jsem pochopila, aniž jsem si mohla vysvětliti svůj zájem o to pochopení, proč tato květina, takto umístěná náhodou mezi mýma rukama, na kříži mé dýky, tvořila Znamení, jež rozptylovalo kdysi jako písek nejhrdější a nejpevnější říše. Toto Znamení, viděla jsem to dobře, zajiskřilo se právě na každém z těchto hrobů, ukazujíc na bambitky, odvržené na zemi, v ohni těchto zrádných zbraní, — když, na tebe... Objímá Axela svýma pažema, vášnivě.

AXEL: Ona tě inspirovala, pravíš, Sáro?

SÁRA: Oh! tisíc myšlenek!... Vzpomínala jsem si třeba, že jeden z vidoucích Lidstva přidržoval se utvárnění této květiny, by vyjádřil ve svých verších posvátné a růměnné kruhy rájů nové Naděje! — Potom, myslíc na lidi posměvače, nemohla jsem, přes nevýslovnou zimu, odolati smíchu — vzpomínajíc si, že nejvážnější, oh! nejvynalézavější z národů vzájemně se žertvil staletí pro růže. — Mlčení. Ano, to byla moje jediná společnice a moje tajemná přítelka po dlouhou cestu, když, oděna poutnický, kráčela jsem s očima upřenýma na hvězdu, která září nad tvými lesy, zatím co mimojdoucí mne uráželi v soumraku! A drahá vůně této květiny pomocnice mne oživovala, když před prvním velikým městem na mé cestě, v němž jsem prodala Židům svůj náhrdelník perel a opálů, — hlad, bdění a spánek vyčerpávaly sílu mých osamělých nohou.

AXEL na kolenou u ní a líbaje jí nohy: Oh! jak si spalují rty na tvých bledých nohou, slávo budoucích mramorů!

SÁRA oči na mrtvé květině: Při východech slunce cítila jsem v ní, že jí bylo sladčeji umřítí na mých prsou než znovu se zroditi vyhnankyní. Hle, proč nosím smutek z jejího kouzelného zjevu, nyní, když její duchové odletěli od ní k nejvyšší esenci jejího světla. Chtěla zemřítí mým stínem, milujíc mne! — Dovol, ať osuším jí tvoje sladká víčka!... Pohleď!... Jako by ožívala! — Považuje tvé mladé slzy za rosu! — Ale raději ... Nikoliv, — nikoliv! oškubu ji krutě na tebe, můj rytíři, jakožto předzvěst veškerého odříkání se, jež moje láska vymyslí, by tě uchvátila!

Oškubává mlčky lístky květu na čelo a vlasy Axelovy; potom náhle zvažněvši: — Jak jsem šťastna, když tě vidím zajímati se takto o trošek mého povídání o preludu zvadlé květiny!...

AXEL pokrýváje jí ruce polibky a patře na ni se zalíbením:
Miluji tě.

SÁRA stojíc u Axela a opřena o klekátko, mluví, jako by pozorovala ve snu postup obrazů vzdušného zrcadlení mezi svými přivřenými víčky: Rci, drahý miláčku! Chceš jíti k těm zemím, jimiž táhnou karavany, do stínu palem Kašmírských nebo Mysorských? Chceš do Bengalů, vybírat na bazarech růže, látky a dívky armenské, bílé jako srst hranostajů? Chceš sebrati vojska — a pozdvihneš sever Iránu jako nějaký mladý Kyaxares? — Nebo raději vyplujeme na Ceylon, kde jsou bílí sloni s růměnnými věžemi, ohniví arasové v listí a výslunná obydlí, na jejichž mramorové dvory padají ručeje deště? — Chceš žíti po několik dní zvláštním a vzdáleným životem v oněch porcelánových příbytcích v Jeddu, kde jsou japonská jezera? Tam rozvíjejí se pod lunou trsy barbarských květů, podobných svazkům vonných dýk. Večer líbilo by se nám snad vraceti se a při tom kouřiti opium v zlatých a nefritových trubkách, za kolébání palankinů. — Či raději bys viděl, abych se koupala ve vlnách, v nichž se shlížívalo veliké Karthago, u některého domu z basaltu, kde se pálí na stříbrných trojnožkách vonné pryskyřice? — Nebo abychom navštívili červené Španělsko! Oh! jistě smutny a podivny jsou paláce Granadské, Generalifa, oleandry Kadisské Andalusie, lesy Pampelunské, kde citrony jsou tak četny jako hvězdy, v listoví, podobající se zlatým květům! A zbytky chrámů saracenských, Umění zmizelé, chmurná města! — A potom, ještě dále, ostrovy Štastné, kde Zima, všecka v květech, pokořuje jara ostatních krajín! Tam skály úsvit jitřní proměňuje v nesmírné safíry, a příboj tam zmírání v zlaté a opálové mlze, libé jako poslední políbení. — A zvolíš-li raději něco jiného,

v skutek uvedeme sny slávy, vykonáme vznešená díla! přimějeme národy, by nám žehnali! — Ale chceš-li také, ty spingolu na rameně a já harfu u pasu, oděni v bohaté pestré cáry, půjdeme jako kočovníci zpívat na cesty a křižovatky českých měst jako smědí cikáni; budu věstiti budoucnost krásným dívkám, a budou nám lidé házetí stříbrňáky do okřínů na naše pojedení večer v hospodě! Takto budeme moci putovati zpívající na jih od země Bulharův až k úžině Bab-el-Mandebu. — Či chceš, aby se jiskřilo pod našimi spřeženími na dlaždicích nábřeží Něvy nebo Dunaje? — Snad by se ti líbilo viděti tance žen polských a uherských se slavnostmi a hudbami v stínech paláců? — Chceš, abychom, odvážní dobrodruzi, na svojí dvoustěžňové brize s ocelovými děly, dospěvše archipelagu, probádali končiny od břehů Guineje až k mlčenlivým břehům Hudsonským? Potom plaviti se po Nilu? Osvětliti vnitřek pyramid Chefrema a Osymandie, jejichž zlatý kruh můžeme zdvojit! Nemůžeme rovněž přijíti na břehy Gangu založit i my nějaké božské náboženství? Nu ano! budeme konati zázraky, budovati chrámy, a bez jakékoliv pochyby i Nebe nás bude poslušno. — A což když půjdeme některého dne sbírat rozkošné jedy do Melanesie a procházet se po Sumatře pod mancinely? — Chceš, aby shlédly moji tvář řeky, které tekou v kraji Golkondy, Višapury neb Ofiru? Nebo cestovati v Nubii po březích Zaizru, temné řece, kde večer padá bez soumraku? — Chceš se podívati do Seleukie, kde svatí apoštolové vstoupili na moře, berouce se na výboj světa? — Chceš žíti v Antiochii mezi zříceninami? — Tam prosící břechtany zastavují na přechodu poutníka! — Raději však uletíme jako mořské vlaštovky k vezdy modrým a klidným obzorům v Ko-

rintě, v Palermě, pod portiky Silistrie! — Nuže! v trojveslici pustíme se nad Atlantidu! — Leda že se půjdeme podívatí spíše na noční jasnosti, na zemi Idumejskou? — A pak jest tu sever! — Jaká rozkoš připnouti si ocelové brusle na cestách bledého Švédska! nebo ke Kristianii, do stezek askvoucích fjordů hor norvežských! — A což nemůžeme se uchýliti do některé chyšky, zapadlé sněhem v některé vesnici Severu? — Chceš viděti truchlivé landy zemí Waleských? parky Windsorské a zamlžený Londýn? Řím, chmurné město lesku a nádhery? — rozpustilou Paříž osvětlenou? — Jak jistě jest podivno blouditi v pestrých ulicích Norimberských, v dumavém tom městě o půlnoci! — Chceš čeriti odlesk hvězd v zálivu Neapolském nebo v lagunách Benátských, vléci brázdou gondoly nějaký podivuhodný koberec ze Smyrny nebo Bassory? — Chceš, bychom šťastni pospolu v nějaké švýcarské salaši, dívali se na červánky, až se rdíti budou z jitra na sněžných polích Monte-Rosy? — Či volíš raději visutou rohožku z Antil v stanech Bessarabie? nebo rozkoš prostoru? Svěřiti se sobům, ať s námi letí po ledě, nebo na písku pštrosům, nebo kolem stanu v nějaké starodávné oase Heptanomidy pokojným a poklekajícím dromedárům? — Chceš, bychom se pohřbili v Pompejích, v životě latinském, jako by Césarové ještě žili? Nebo dále, na nejchmurnější Východ? Pojď. Opíráti se budu o tvé rámě mezi kameny, jež byly visutými zahradami Ninive! a ve zříceninách, jež byly Thebami, Sardami, Heliopolí, Ankyrou, Sikyonem, Eleusinou — a městem mágů, Ekbatanami! — Líbilo by se ti více v nějaké mramorové věži u Eufratu, nebo pod sykomorami Solymu, nebo na výšinách Horebu? Chceš sníti východní a radostný sen? Státi se kupci v Samarkandě a kupčiti? Uči-

níš se vyslancem některé vzdálené královny a oplatíš mi návštěvu v Sábě. Budeme se dívatí jako pečliví králové, jak slunce večer zapaluje vody Rudého Moře! — Ale chceš-li též, budeme prostě milenci sobě a odeběřeme se do některé chyše Floridské a tam poslouchati budeme kolibříky! ... Vidiš, poněvadž jsme všemohoucí, protože jsme teď podobni neznámým králům, což na tom, volíme-li ten neb onen sen? A co do země našeho vyhnanství, nebudou-liž nám všechny krajiny země ostrovem Thule?

AXEL s vážným úsměvem: Dítě! — Zářící dítě!

V Ý J E V P Á T Ý

AXEL, SÁRA, POTOM CHOR STARÝCH VOJENSKÝCH SLUŽEBNÍKŮ, POTOM V DÁLCE CHOR DŘEVORUBCŮ, — POTOM HLAS UKKŮV

SÁRA: Moře, ó můj miláčku, chci vznešené moře! Pusťme se napřed k Itálii! k jejím zříceninám mramoru a plamene, k jejím osvětleným zálivům! Vyčerpáme rychle její jasné vyhnanství. — Ó noci lásky v těch palácích! — Koupíme nejchmurnější z paláců Florentinských; — chceš? Florencie jistě jest tak krásna jako byla Palmyra!

V tom vzdálené zvuky písně, — chor drsných hlasů, jež tlumí tloušťka podzemních zdí, — k nim dolétají, neboť v hrobce vládne hluboké ticho.

CHOR STARÝCH VOJENSKÝCH SLUŽEBNÍKŮ:

Pán odjíždí z hradu v ssutinách,
Sbohem, žízně lásek, zlata a bojů!
Jsme velmi staří a brzy tam dole
budeme stíny.

AXEL: Moji služebníci bdějí dnešní noci. — Namou prosbu pijí a zpívají; pozdravují odchod...cizince.

SÁRA: Jakmile první úsvit rozbřeskuje se v těchto tabulkách, prchněme do země Naděje! Jako by sevřena myšlenkou na budoucí radosti a přimhuřujíc oči, opírá se rukou o mramor jednoho hrobu: Ó rozkoši žítí!

CHOR ztlumený dálkou:

Sbohem, černá pýcho železné Minulosti:

S námi zhasíná její hluboký svit!

Podoben zimnímu západu slunce,
umíráš, starý světe.

Náhle venku zamodrá se nebe; paprsek červánků proniká třásněmi záclon okenního otvoru. — Otevřevši oči, Sára ho zpozoruje a zachvěje se.

SÁRA zvolajíc: Den! Červánky! Axele!... — Pohleď! Jaká budoucnost vzchází!

Přikročí k průlomu, odhrne záclonu: v hrobce se zjeví modravé ráno.

CHOR v hlubinách hradu:

Tož půjdeš za námi do velikého spánku,
Budoucnosti! — Pijme, protože takto vše se mění! —

A at zazvučí posléze trouba Andělova...

Až přijde probuzení!

SÁRA radostná, s vítězným úsměvem, ukazujíc posuňkem na nesmírný poklad a na rozházené kamení: — Odejďme! již přišla hodina; zahalme se do svých plášťů. — Tam dole pod fialovým lupením jiskří se na paprscích již naše hermelíny, naše zbraně; — spřežení hrabe kopyty v rose. O můj mladý milence! jak nás rázem odnese pod větve nabalzamované bouří! Hle, jak prcháme v zářící mlze: — hned chyše se nám zjeví za zpěvu ptactva, se svou střechou omšenu a omývanou tisíci perlami. — Jaké štěstí pítí spolu, usmívajíce se na sebe, stojíce v trávě, poseté napadalým listím, ranní mléko! — A my ujíždíme! Hned zase lidi

na cestách! potom vesnice!... potom město!...
města! potom slunce! potom svět!

Veliké mlčení.

AXEL hlasem vážným, velmi klidným, a — patře na ni:
Sáro! děkuji ti — že jsem tě uzřel. Přitahuje ji do
náručí: Jsem šťasten, ó moje liliová nevěsto! moje
paní! moje panno! můj živote! jsem šťasten, že
jsme zde pospolu, plni mládí a naděje, pronik-
nuti citem vpravdě nesmrtelným, sami, neznámi
panovníci, a celí zářící tímto tajemným zlatem, —
ztraceni na dně tohoto hradu v této strašné noci.

SÁRA: Tam dole vše nás volá, Axele, můj jediný
pane, moje lásko! Mládí, svoboda! zavrať naší
moci! A — kdo ví, jaké veliké věci hájiti...všechny
sny uvést ve skutky!

Jde k zásvitům červánků a drží záclonu pozdviženu.

II

SVRCHOVANÁ VOLBA

V Ý J E V P Á T Ý D Á L E

AXEL vážný a neproniknutelný: Nač je uváděti ve skutek?... jsou tak krásny!

SÁRA poněkud udivena — obrací se k němu patříc naň: Co tím míníš, miláčku?

AXEL pořád pokojný a vážný: Spust ty záclony, Sáro: viděl jsem dosti slunce.

Mlčení.

SÁRA úzkostna, k sobě a ještě ho pozorujíc: Bledý, — a oči upřené k zemi, — rozjímá nějaký záměr.

AXEL polou nahlas, zamyšlen a jako sám k sobě: Bez pochyby nějaký bůh mi závidí v této chvíli.

SÁRA: Axele, Axele, zapomínáš mne již pro myšlenky božské?... Pojď, hle země! pojď žítí!

AXEL chladný, usmívaje se a článkuje přesně svá slova: Žítí? Nikoliv. — Náš život jest naplněn, — a jeho číse přetéká! — Které sutky sčítají hodiny této noci! Budoucnost?... Sáro, věř v toto slovo: právě jsme ji vyčerpali. Čím by zítra byly všechny reality, přirovnány k oslněním, jichž jsme právě zažili? Nač na způsob zbabělých lidských tvorů, našich bývalých bratří, raziti mince z této zlaté drachmy s obrazem snu, — obolu Styxu — který se třpytí v našich triumfálních rukou?

Hodnost naší naděje nedovoluje nám již země. Čeho žádati, ne-li bledých odlesků takových chvil, od této bídne hvězdy, na níž se opozdívá

naše melancholie? Země, pravíš? Co pak kdy uvedla ve skutek tato krůpěj ledového bláta, jejíž Hodina neví, co lháti uprostřed nebe? Nevídiš toho, že právě ona se stala Illusí? Poznej to, Sáro: zničili jsme ve svých zvláštních srdcích lásku k životu — a toť příliš ve SKUTEČNOSTI, že jsme se stali svými dušemi! Přijmouti ode dneška tento život bylo by jen svatokrádeží na sobě samých. Žítí? To za nás učiní sluhové.

Nasycení pro věčnost, vstaňme od stolu a u veškeré spravedlnosti zanechejme nešťastníkům, jejichž přirozeností jest nemoci změřiti než dle Dojmů hodnotu realit, péči o to, by sebrali drobtý po hostině. — Příliš jsem myslel, by se mi zráčilo jednati!

SÁRA vzrušená a nepokojná: Tohle jsou slova nadlidská: kterak odvážit se je pochopiti! — Axele, tvoje čelo jistě hoří; máš horečku: dopuť, ať můj libý hlas tě uzdraví!

AXEL se svrchovaným klidem: Moje čelo nehoří; nemluvím na plano — a jedinou horečkou, z níž dlužno se vskutku vyléčiti, jest horečka žítí zde na této zemi. — Drahá myšlenko, slyš! a sama se potom rozhodneš. — Proč se snažiti vzkřísiti krůpěj za krůpějí z opojení, jehož ideální náplně jsme právě zakusili, a ohnouti naše tak vznešené žádosti ústupkům všech chvil, v nichž sama jejich podstata, zmenšovaná, zvrátila by se bez pochyby zítra? Chceš tedy přijmouti s našimi *podobnými* všechny soucity, jež *Zítřek* nám uchovává, sytosti, nemoci, ustavičná zklamání, starobu, a zploditi ještě bytosti, odsouzené k nudě žítí dále takovým životem? ... My, jejichž žízň by Okeán neuhasil, svolíme a půjdeme ukojovat se několika kapkami vody, protože ti neb oni pošetilci tvrdili s bezvýznamnými úsměvy, že to po všem jestiť pravá moudrost? Proč ráčiti od-

povídati amen na všechny tyto litanie otrokův?
– Únavy tuze jalové, Sáro! a málo hodné, by
nastoupily po této zázračné noci svatební, v níž
panenští ještě, navždy jsme se přece měli!

SÁRA hlasem stisněným: Ah, toť skoro božské. Ty
chceš umřítí.

AXEL: Vidiš svět zevnější svojí duší: oslňuje tě!
ale on nemůže nám dáti ani jediné hodiny, již
lze přirovnati intensitou bytí k některé takové
vteřině, jaké jsme právě prožili. Plnost skutečná,
naprostá, dokonalá, toť chvíle vnitřní, již jsme
zakusili jeden z druhého v pohřební nádheře to-
hoto sklepení. Této ideální chvíli jsme podlehlí:
jest, a nelze jí odvolati, jmenuj ji jakýmkoliv jmé-
nem. Kdybychom se pokoušeli znovu ji prožívat
tím, že bychom den ze dne spodobovali k svému
obrazu stále klamavý prach zevnějších jevů, jen
bychom se vydávali v nebezpečí, že ji převrá-
tíme, pokazíme, zmenšíme její božský dojem,
zničíme, co nejryzejšího v nás samých. Mějme
se na pozoru, ať umíme umřítí, dokud na to je-
ště kdy.

Oh! svět zevnější! Nebudme hejly toho sta-
rého otroka, spoutaného u našich nohou ve svě-
tle, jenž nám slibuje klíče čarovného paláce a
neskrývá ve své černé zavřené dlaní než hrst po-
pela! Právě jsi mluvila o Bagdadě, o Palmyře, co
vím? o Jerusalemě! Kdybys věděla, jakou spou-
stou neobyvatelných kamenů, jakou jalovou a
vypráhlou půdou, jakými hnízdy nečistých ho-
vad jsou ve *skutečnosti* tato ubohá městečka,
která se ti zjevují, záříce vzpomínkami, v hlubi-
nách toho Východu, který neseš v sobě samé!
A jaký smutek nudy by ti způsobil pouhý jejich
pohled!... Nuže, myslila jsi je? to stačíž: nedívej
se na ně. Země, pravím ti, jest nadmuta jako
skvoucí bublina bídou a lžemi, a jako dcera pů-

vodní nicoty, praská a hyne při nejmenším vánku, Sáro, těch, kteří se k ní přibližují! Vzdalme se od ní nadobro! prudce! jedním posvátným vzeskokem!... Chceš? To není bláznovství: všichni bohové, jimž se Lidstvo klanělo, činili tak před námi, jisti Nebem, nebem svého bytí!... A nalézám podle jejich vzoru, že tu již nemáme čeho činiti.

SÁRA: Nikoliv! toť nemožno!... To není již pravé! — To jest spíše nelidské než nadlidské! Můj milence! odpusť! mám strach! Působíš mi zavrať. — Oh! budu hájiti života! Považ, umřítí — takto? My, mladí a plní lásky, páni nejvyššího bohatství! krásní a neohrožení! zářící inteligencí, ušlechtilostí a nadějemi! Jakžel ihned? A neviděti slunce, aspoň ještě jednou — a říci mu sbohem! Pomysli! Toť tak strašlivo!... Chceš — zítra? Snad zítra budu silnější, nejsouc již sama svou!

AXEL: Ó moje milovaná! Ó Sáro! Zítra bych byl zajatcem tvého lepého těla! Jeho slasti uvězní cudnou energii, která mne oživuje v této chvíli! Ale brzy, poněvadž to jest zákon bytostí, kdyby pohasly naše úchvaty, a kdyby měla udeřiti kletá hodina, v níž naše láska blednoucí, rozptýlená ve svých vlastních plamenech...

Oh! nevyčkávejme té truchlivé hodiny. — Není-liž naše rozhodnutí tak vznešeno, že netřeba ponechávati našim duchům času, bychom se z něho probudili.

Hluboké mlčení.

SÁRA zamyšlena: Třesu se: — ale jest to snad též z pýchy!... Zajisté, naléháš-li, poslechnu tě! půjdu za tebou do té neznámé noci. — Připomeň si však přece lidské plémě!

AXEL: Vzor, který já mu zůstavuji, větší ceny jest než vzory, jichž ono mi poskytovalo.

SÁRA: Kdož zápasí za Spravedlnost, praví, že zabíti se, toť utéci z bojiště.

AXEL: Rozumy žebráků, jimž Bůh není než nástrojem výživy.

SÁRA: Snad bylo by krásnější pomýšleti na dobro všech!

AXEL: Vesmír se navzájem požívá; za takovou cenu jest dobro... všech.

SÁRA poněkud zmatena: Jakže! vzdáti se tolika radosti? ... Zanechati tento poklad těmto temnotám! není-liž to kruto?

AXEL: Člověk neodnáší do smrti leč to, čeho se zřekl v životě. V pravdě — nenecháme tady leč prázdnou slupku. Co činí hodnotu tohoto pokladu, to jest v nás samých.

SÁRA hlasem ztlumenějším: Víme, co opouštíme: nevíme, co nalezneme!

AXEL: Vracíme se čisti a silni k *tomu*, co nás ponouká k závratnému heroismu, bychom tomu čelili.

SÁRA: Slyšíš smích pokolení lidského, zví-li chmurnou historii, nadlidské bláznovství naší smrti?

AXEL: Nechejme apoštolů Smíchu v jejich nejpomínanosti a hrubosti. Život už se postará o to, aby jim bylo den co den napráskáno.

První paprsky červánků pronikají tabulkami.

SÁRA zamyšlena, po chvílce mlčení: Zemřítí!

AXEL usmívaje se: Ó milovaná! nenabízím ti ani, bys po mně zůstala na živu, tolik jsem přesvědčen, že se nestaráš již ve svém svědomí o to bídné vabidlo, jež jmenujeme „životem“.

Rozhlíží se kolem sebe, jako by hledal očima dýky.

SÁRA pozdvihujíc hlavy, teď bledá jako svíce: Nikoliv. Mám zde v prsteně pod tímto smaragdem nejprudší jed: najděme si číši, nejkrásnější v těchto zlatých skvostech... a děj se dle vůle tvé.

AXEL objímaje ji a pozoruje ji v chmurné extasi: O květe světa!

Po chvílce ji opouští a zamíří k jiskřícím hromadám v podzemí. — Zatím co přehazuje klenoty a zlaté skvo-

sty, Sára sebere na hrobech veliké diamantové náhrdelníky a mlčky se jimi ozdobí.

SÁRA sladce, k okenním tabulkám: Jaké krásné slunce!

AXEL vraceje se a drže v ruce nádhernou číši, vykládanou drahým kamením, ohlíží se po Sáře, potom pozoruje ji a hlasem mírným: Chceš, abychom se procházeli v pláni, trhající květy letošního jara? Jaká radost cítiti jitřní vítr ve svých vlasech! Hle! naše rty se budou dotýkati na téže prvosence!...

SÁRA, která uhodla melancholickou myšlenku Axelovu: Nikoliv. Miluju tě více než pohled slunce: naše rty dotknou se svými otisky na zářícím okraji tohoto poháru! — Tady jest můj prsten... i nevěstin!

Stáhne rodinný prsten, stlačí pružné perko smaragdem a vypustí na dno číše Axelovy několik vloček hnědého prášku, jenž se skrývá v zlatém hnízdě prstenu.

AXEL: Rosa ještě padá; několik těchto jasných slzí stačí, by rozpustily tento jed v tomto posvátném kalichu!

Vystoupí na jeden náhrobek u okenního otvoru; a zatím co Sára hledí roztržitě mramorového chrta, on pozdvihuje pravice, v níž září tragický pohár, prostrčí ruku ven mřížemi.

Takto nebe bude spoluvinnou na naší sebevraždě!

V dálce v lesích hlasy zpívají ranní píseň; poslouchají:

CHOR DŘEVORUBCŮ v dálce:

V radostil v radosti!

Na zdar stromům, jichž smrt nám dává chleba!

Při blížícím se jitra, pod zlatým větvovým,

Drvaři, budiči ptáků, slyš!

Vítr, hlasy, listí, křídla!

Vše zpívá v hloubce lesa:

Sláva Bohu!

SÁRA: Slyšíš je? Bohu? praví! — I oni, porážeci lesů!

AXEL: Dopuť, ať krásná slabika v pokoji padne do duše posledních lesů!

SÁRA zamyšlena jako k sobě: I já držela jsem sekeru
— ale nefala jsem.

V pláních volání, fanfáry:

UKKO v dálce:

Na svahu rozkvetlých hor
Hle nevěsta!

Rosa na okolek jejího bílého roucha

Vrhá vyšívání perličkové;

Pozdrav mé mladé lásce!

— Sklánějí se před pannami

Oči družbovy!

Právě proto jeho kroky zvučeti budou na zemi.

AXEL: To děti se snoubí! Prones k nim slovo blahopřejné: přijde-li jim nějaká myšlenka od tebe, Sáro, nebudou pak již pochybovati a stanou se sobě navzájem ještě rozkošnějšími!

SÁRA usmívajíc se obrací se k okeňnému otvoru: O vy bezstarostní, kteří pějete tam dole na pahorku... buďte požehnáni!

AXEL sestupuje k ní: Svity této svatební lampy blednou před paprsky denního světla! Hned zhasne. My též. Pozdvihuje číše: Stará země, nebudu stavěti paláců svých snů na tvé nevděčné půdě: neponesu pochodně, nebudu porážeti nepřátel.

Kéž plémě lidské, vystřízlivěvši ze svých marných chimér, ze svých marných zoufalstev, a ze všech lží, které oslňují oči učiněné k tomu, by zhasly — nesvolujíc již ke hře této chmurné hádanky, — ano, kéž skončí, prchnouc lhostejno po našem vzoru, aniž ti pošleslůvko na rozloučenou.

SÁRA všecka jiskříc diamanty, sklání hlavu na prsa Axelova a jako ztracená v tajemném úchvatu: A nyní, poněvadž jediné nekonečno není lží, odeberme se, zapomenouce ostatních slov lidských, v naše tožné Nekonečno!

Axel přihne k svým rtům smrtící číši, — pije, — zatřese se a vrávorá; Sára vezme číši, dopije ostatek jedu, —

potom zavře oči. — Axel padá; Sára skloní se k němu, zachvěje se, a hle, tu leží s údy propletenými na písku hrobní stezky, vyměňující si na rtech poslední dechnutí.

Potom znehybní bez ducha.

A teď slunce ožlutí mramory, sochy; prsknutím světlo lampy a pochodně se rozplyne v kouř v světelném paprsku, který úkosem se dere okénkem. Jedna zlatá mince padá, koulí se a zvoní jako hodinku o náhrobek. — A — rušíc ticho strašného místa, kde dvě lidské bytosti právě takto vydaly samy své duše exilu NEBE — zaznívá sem zvenčí vzdálené hučení větru v širých lesích, chvění vzbuzeného prostoru, dutí po pláních, šum Života.

K O N E C

DOBŘÉ DÍLO

v Staré Říši na Moravě.

Pořádá a vydává
s pomocí Boží a přátel Studia
Antonín Ludvík Stríž.

Tento svazek
dvacátý čtvrtý,
vydaný v 30 a 350 exempl.
tiskem Kryla a Scottiho
v Novém Jičíně
vyšel v srpnu
1915